

Taksa plaćena u gotovom.

HRVATSKI ŠUMARSKI LIST

BR. 11.

STUDENI

1941.

UREDNIK DR. ING. JOSIP BALEN

HRVATSKI ŠUMARSKI LIST

IZDAJE HRVATSKO ŠUMARSKO DRUŠTVO

Uređuje redakcioni odbor

Glavni i odgovorni urednik: Dr. ing. Josip Balen.

ŠUMARSKI LIST

IZLAZI SVAKOG PRVOG U MJESECU NA 2—4 STAMPANA ARKA

Članovi REDOVNI, IZVANREDNI i POMAGAČI H. Š. D. dobivaju ga besplatno nakon podmirenja godišnjeg doprinosa od 100 Kuna. PODMLADAK (studenti) plaćaju godišnje 50 Kuna.

Članovi UTEMELJITELJI, DOBROTVORI i VELIKI DOBROTVORI dobivaju ga nakon jednokratnog doprinosa od 2.000 odnosno 50.000 Kuna.

Pretplata za nečlanove iznosi godišnje 100 Kuna.

CLANARINA i PRETPLATA se šalju na ček. H. Š. D. 31.704 ili na adresu Hrvatskog šumarskog društva, Zagreb, Vukotinovićeva ulica 2. Telefon 64-73.

ZA OGLASE PLAĆA SE:

ZA STALNE oglase (inserate) kao i za dražbene oglase:

$\frac{1}{3}$ stranica 1000 (hiljadu) Kuna — $\frac{1}{4}$ stranice 350 (tristotinepedeset) Kuna.

$\frac{1}{2}$ stranice 600 (šest stotina) Kuna — $\frac{1}{8}$ stranice 180 (stoosamdeset) Kuna.

Kod trokratnog oglašivanja daje se 10%, kod šesterokratnog 20%, kod dvanaesterokratnog 40% popusta. Porez na oglase kao i tabele zaračunava se posebno.

UPRAVA

SADRŽAJ

Prof. dr Nikola Neidhardt: Povećanje točnosti busolnih vlakova (Nastavak). — Ing. Pavao Fukarek: Pedeseta godišnjica »Županjačkog elaborata«. — Saopćenja. — Iz društva. — Lične vijesti. — Književnost. — Oglasi. — Zakoni i naredbe.

HRVATSKI ŠUMARSKI LIST

GOD. 65.

STUDENI

1941.

Prof. dr. NIKOLA NEIDHARDT, (Zagreb):

POVEĆANJE TOČNOSTI BUSOLNIH VLAKOVA

(GENAUIGKEITSERHÖHUNG DER BUSSOLENZÜGE)

(Nastavak.)

III. PRETHODNI POKUSI SA INSTRUMENTOM TO.

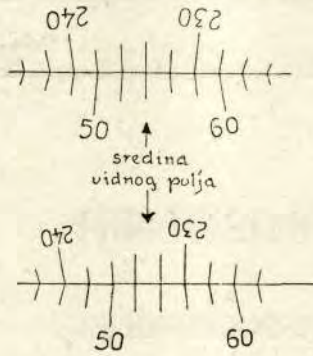
Srednja pogreška koincidiranja (očitavanja).

Da u glavnom ispitam srednju pogrešku koincidiranja (očitavanja) proveo sam 4 niza opažanja s instrumentom br. 3956. Nakon svakog čitanja unutar niza poremećena je koincidencija (vijkom 14), ponovno koincidirano i čitano. Tablica III. daje pripadne podatke (a).

Tablica III.

Redni broj koincidence	U sredini vidnog polja se nalaze							
	dvije crtice						jedna crtica	
	α	v	α	v	α	v	α	v
1	37 31,8	+ 1,1	41 57,8	- 0,4	55 18,6	+ 0,5	356 24,6	0,0
2	30,8	+ 0,1	57,6	- 0,6	18,6	+ 0,4	24,6	0,0
3	31,2	+ 0,5	58,2	0,0	17,6	- 0,5	24,4	- 0,2
4	30,6	- 0,1	58,8	+ 0,6	17,8	- 0,3	24,8	+ 0,2
5	30,8	+ 0,1	58,4	+ 0,2	18,4	+ 0,3	25,2	+ 0,6
6	30,6	- 0,2	58,6	+ 0,4	17,9	- 0,3	25,2	+ 0,6
7	30,4	- 0,3			18,6	+ 0,5	24,6	0,0
8	30,4	- 0,3			17,9	- 0,2	24,6	0,0
9	30,4	- 0,3			18,4	+ 0,3	24,2	- 0,4
10	30,4	- 0,4			17,6	- 0,5	24,0	- 0,6
Sredina	30,74		58,22		18,14		24,62	
Srednja pogreška		± 0,47		± 0,47		± 0,42		± 0,38

Prva, treća i četvrta serija imale su svaka po 10, dok druga samo 6 opažanja. Srednja pogreška pojedinih opažanja (koincidencija) izračunata po formuli $m = \pm \sqrt{\frac{[v v]}{n-1}}$, gdje su v odstupanja pojedinih opažanja u nizu od aritmetičke sredine niza, iznosi u prvoj seriji $\pm 0,47'$, u drugoj $\pm 0,47'$, u trećoj $\pm 0,42'$, dok u četvrtoj $\pm 0,38'$. Treća i četvrta serija

Slika 8.

imaju najmanja odstupanja. U četvrtoj seriji su stupnjevi *parni*. U takovom slučaju dolaze u sredinu vidnog polja lupe 12 kod koincidiranja baš izvjesne crtice podjeljenja (gornja strana slike 8, čitanje 54°). Naprotiv kod neparnih stupnjeva ne dolaze crtice točno u sredinu vidnoga polja; najbliže lijeve i najbliže desne crtice jednako su udaljene od sredine vidnog polja (slika 8, donjnja strana, očitavanje 53°). Glavna koincidencija se u prvome slučaju vrši sa crticama, koje su baš u sredini vidnog polja, dočim u drugom slučaju sa crticama, koje su jednake na lijevo i desno, udaljene od sredine. S toga sam prve tri serije u tablici III. označio kao serije, kod kojih je glavna koincidencija provedena sa

dvije, dočim četvrtu seriju sa jednom crticom. Vjerojatno to nešto djeluje na točnost koincidencije, što bi trebalo još posebno ispitati.

Iz sviju 4 serija izlazi srednja pogreška jednog koincidiranja $m = \pm 0,43' = \pm 26''$. Srednja pogreška aritmetičke sredine od dva koincidiranja (sredine iz čitanja u oba položaja durbina) bi se izračunala iz gornjih podataka sa $\pm \frac{26''}{\sqrt{2}} = \pm 18''$.

Srednja pogreška koincidiranja i viziranja.

Instrument br. 3956 postavljen je na točku $\Delta 1$ (vidi niže sliku 9). Busolni krug zakočen. Vizirano 6 puta u prvom položaju durbina na točke: $\Delta 2$ (daljina cca 740 m), $\Delta 3$ (800 m), $\Delta 4$ (560) i na crkveni toranj u Cerju (udaljenost oko 2,5 km). Tablica IV. daje pripadna opažanja.

Tablica IV.

Cilj	Očitavanje u I. položaju durbina							Aritm. sredina	Srednja pogreška
	stup.	m i n u t e							
$\Delta 2$	37°	30,4	29,6	29,4	29,6	29,6	30,4	29,83'	$\pm 0,44'$
$\Delta 3$	87°	32,4	33,2	32,6	32,2	32,4	32,8	32,60'	$\pm 0,36'$
$\Delta 4$	101°	49,8	48,6	48,8	48,6	48,6	49,2	48,93'	$\pm 0,49'$
ΔC	154°	37,6	38,4	38,2	38,2	37,0	37,6	37,83'	$\pm 0,52'$

Iz tih opažanja izlazi srednja pogreška jednog viziranja i čitanja (koincidiranja) $\pm 0,45' = \pm 27''$. Za sredinu iz opažanja u dva položaja

durbina bi izašlo $\pm \frac{27''}{\sqrt{2}} = \pm 19''$. To se dobro slaže sa opažanjima Dr.

Rohrera,²² koji je dobio iz 7 girusa opažanja prema 7 trigonometričkih točaka (udaljenosti 1,4 do 10,0 km) za aritmetičku sredinu iz opažanja u dva položaja durbina srednju pogrešku $\pm 22''$. Dakle to bi bile (19'' odnosno 22'') srednje pogreške teodolitnog opažanja pojedinog pravca u oba položaja durbina.

Kad bi od 19² odbili kvadrat srednje pogreške koincidiranja t. j. 18², dobili bi od prilike kvadrat srednje pogreške viziranja, odnosno iz njega srednju pogrešku viziranja (za sredinu iz opažanja u oba položaja durbina). Međutim, zapravo su obe vrijednosti 19'' i 18'' odviše blizu, k tome zaokružene na cijele sekunde i iz odviše malog broja opažanja izračunate, a da bi se iz njih na ovaj način moglo dovoljno sigurno zaključiti na malu pogrešku viziranja.

Prethodna opažanja na stacionarnoj busoli u uredu.

S obzirom na metodu dvaju instrumenata me je najprije interesiralo, da li stacionaran instrument sa otkočenim busolnim krugom može zbog trenja (tromosti) sam od sebe davati promjene deklinacije. Ako je umiren, da li on slijedi promjene deklinacije? U tu svrhu sam instrument br. 6579 najprije postavio u svome uredu. Alhidada zakočena, busolni krug otkočen. Svakih pola sata (odnosno prema tablici V) sam dne 13. X. 1938. opažao busolni krug uz 6 koincidencija. Srednja pogreška jednog opažanja izašla je sa $\pm 0,83' = \pm 50''$. Ta je pogreška znatno veća nego li kod zakočenog busolnog kruga. Ona nije samo pogreška čitanja, već ova uvećara sa pogreškom nestabilnosti busolnog kruga. Tablica V daje iz spomenutih opažanja izračunate aritmetičke sredine.

Tablica V.

Sati	8,0	8,30	9,0	9,30	10,0	10,30	11,0	11,30	12,0	12,30	13,0	15,0	15,30	16,30	17,0
Sredina iz 6 čitanja	43,2	42,2	42,4	43,4	44,6	48,5	50,0	51,3	54,0	54,1	55,2	55,4	54,4	53,8	52,0
316 ⁰ + minuta										56,1	55,4	55,8	53,9	53,2	50,2

Vidimo, da busolni krug u glavnom slijedi promjene deklinacije.

U 12,30 sati sam čitao na umirenom (tromom) krugu 54,1. Zatim sam ga uznemirio (zakočio i otkočio), pa kad se umirio, odmah sam opet čitao uz 6 koincidiranja. Aritmetička sredina je bila 56,1, dakle za 2,0' više. Analogno su u 15 sati, 15,30 itd. čitanja prije uznemirivanja bila 55,4, 54,4 itd., a poslije 55,8, 53,9 itd. Odgovarajući iznosi su u tablici V upisani ispod prvih brojeva. Izgleda da busolni krug ne svladava posve trenje. To me je potaklo na odluku, da se kasnije kod metode sa dva instrumenta prije svakog opažanja na stacionarnom instrumentu busolni krug najprije malo uznemiri (kočenjem i otkočivanjem) i čita tek, pošto se je umirio. Slično

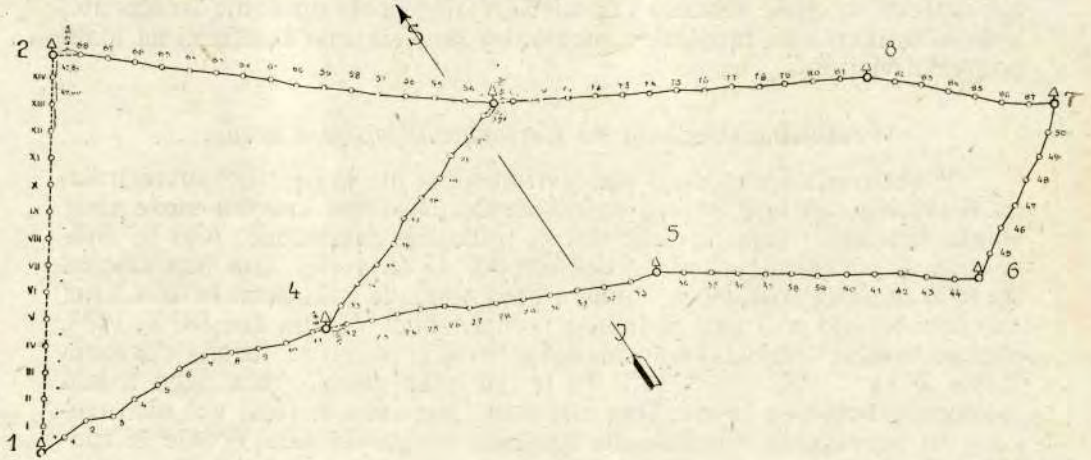
²² Dr. H. Rohrer ibidem

se radi i kod opažanja na aneroidu, prije očitavanja se malko udari po kutiji, kako bi sprava svladala tromost i kazalo došlo u ispravniji položaj.

O opažanjima na stacionarnom instrumentu, postavljenom na terenu, bit će još govora kasnije kod razmatranja metode dvaju instrumenata.

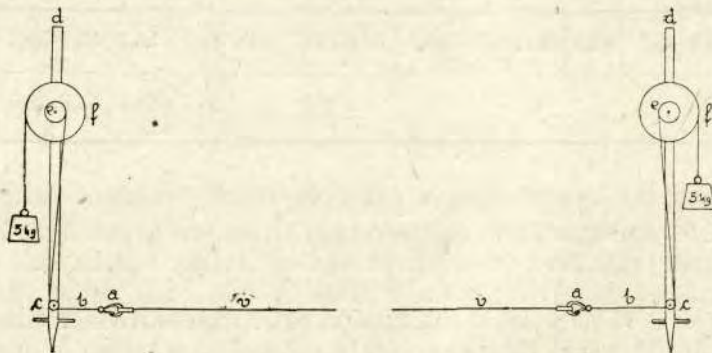
Teren.

Zbog daljnjeg ispitivanja busolnog instrumenta TO iskolčio sam na livadama u Šašinovačkom Lugu, koje su vlasništvo Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Zagrebu, malu trigonometričku i poligonsku mrežu (slika 9). Poligonske stranice su (osim nekih) 50 m dugačke. Mjerene su

Slika 9.

čeličnom vrpcom od 50 metara. Vrpca se pritome natezala zasebno konstruiranom napravom (slika 10).

Slika 10.

Na oba kraja je vrpca v hvataljkama a (karabineri) spojena za žice b . Žica b ide preko točkica c na točak e , koji je spojen za veći točak f . Odnos polumjera e i f je $1 : 3$. Preko točka f ide druga žica, na čijem kraju visi uteg od 5 kg . Pošto taj točak ima 3 puta veći polumjer, uteg

napijnje mjeraču vrpca snagom od 15 kg. Osim toga se vrpca kod već postavljenih štapova d može za nešto pomicati, jer su utezi na oba kraja vrpce jednaki. Napravu sam zamislio za mjerenje manje važnih bazisa običnom čeličnom vrpcom od 50 m ili 20 m (označivanje krajeva vrpce na kartonima, učvršćenim za kolce). O samoj spravi, njenoj točnosti i podesnosti (odnosno eventualnoj nepodesnosti) govorit ću drugom prilikom. Moram prije da izvedem daljnje pokuse. Za naše ispitivanje busolnog instrumenta TO mjerenje dužina nije od većeg značaja, jer su poligoni u glavnom ispruženi, pa se pogreške u dužinama očituju u longitudinalnim dok pogreške u azimutima samo u transverzalnim odstupanjima. Stoga ovdje samo spominjem način, kojim su dužine mjerene.

Još me je jedna misao navađala na konstantne dužine. Kad bi se na pr. u praksi kod premjeravanja šuma u ravnici mogle da upotrijebe jednako dugačke stranice, recimo sve 50 m, onda bi bilo olakšano i računanje koordinatnih razlika odnosno koordinata. Sinusi i cosinusi smjernih kuteva množeni sa 100 i dijeljeni sa 2 dali bi odmah koordinatne razlike uzastopnih točaka, a bilo bi to skopčano i sa drugim prednostima.

Teren u slici 9 je gotovo posve ravan (horizontalan). Na pruži $\triangle 1 - \triangle 2$ dužine poligonskih stranica nisu točno 50 m, već za 40 cm kraće. Tu liniju $\triangle 1 - \triangle 2$ sam naime htio upotrebiti kao bazu za ispitivanje opisane naprave za mjerenje dužina. Kod toga sam zamišljao da se zbog povećanja točnosti kao početak i svršetak korisne dužine vrpce upotrebe rupice, koje označuju decimetre, a najbliže su početku odnosno svršetku vrpce. Potonje su 20 cm od krajeva. Na liniji $\triangle 1 - \triangle 2$ su najprije kolci uravnani u pravac i zabijeni u zemlju na odstojanjima od 49,60 m. Pošto su ti kolci zbog isprobavanja naprave za mjerenje baze već bili smješteni na tim odstojanjima, upotrebio sam ih i kao poligonske točke za ispitivanje busolnog instrumenta TO. U tu svrhu je u svaki kolac zabijen čavličić zbog točnije oznake točke. Ti čavličići nisu zasebno uravnani u pravac $\triangle 1 \triangle 2$. Poligonski vlaci između ostalih trig. točaka nisu uopće postavljani baš sasvim u pravac.

U skici poligonske mreže (sl. 9) su 50 m dugačke stranice označene izvučeno, dok kraće stranice samo crtkamo. Uz potonje su upisane i njihove dužine. Na toj poligonskoj mreži iskušana je metoda dvaju instrumenata, o čemu će biti riječi u IV poglavlju. Ali prethodno sam samo s jednim instrumentom nekoliko puta premjerio spomenuti ispruženi vlak $\triangle 1 - \triangle 2$.

Prethodna opažanja sa mobilnim instrumentom.

Poligonski vlak $\triangle 1 \triangle 2$ ima svega 16 točaka (zajedno sa $\triangle 1$ i $\triangle 2$). Dužine su jednake i iznose 49,60 m, osim zadnje XIV—2, koja ima 42,85 m.

Instrumentat je najprije centriran u točki $\triangle 1$. Odatle je vizirano na $\triangle 2$, zatim na točku I. Onda je premješten u točku I, vizirano natrag na $\triangle 1$ i naprijed na II. itd. Na kraju u točki $\triangle 2$ je mjerena magn. azimut prema XIV i prema $\triangle 1$. Viziranje od $\triangle 1$ na $\triangle 2$ i obratno je vršeno na dna točno postavljenih trasirki (značaka). Kod viziranja od točke na točku unutar poligona je za signaliziranje upotrebljena tanka šipkica (poput olovke), koja je postavljana na glavice zabijenih čavličića kao na oznake točaka. Centriranju instrumenta nije posvećivana nikakova naročita pažnja.

Tablica VI daje podatke od 7 mjerenja istog poligona $\triangle 1 - \triangle 2$ odnosno obratno $\triangle 2 - \triangle 1$. Svako mjerenje uneseno je u tablicu kao posebna serija. Serije 1, 2 i 7 opažane su tako, da je instrument postavljan redom na sve točke vlaka. Ostale serije rađene su na preskok. Serije 1, 3, 5 i 7 opažane su u pravcu $\triangle 1 - \triangle 2$ dok ostale obratno. U tablici VI su upisane aritmetičke sredine iz opažanja na busoli u oba položaja durbina. Serije 1, 2 i 7 imaju po dva reda brojeva, jer sadrže izmjerene azimute pravaca i protupravaca.

Prvo, što nas na temelju tih podataka može da interesuje, jesu linearna odstupanja u stranu takovog poligonskog vlaka uplivom pogrešaka u mjerenju magnetskih azimuta i zatim srednja pogreška mjerenih azimuta.

Označimo pojedine izmjerene magnetske azimute općenito sa α , dočim azimut strane $\triangle 1 - \triangle 2$ sa ν_p , a strane $\triangle 2 - \triangle 1$ sa ν_s (ν -početno i ν -završno; početni i završni vezni azimut). Uzmimo najprije kao da ν_s nije uopće izmjeren. Onda je linearno završno odstupanje na kraju vlaka (prije izravnjanja) izraženo općenito formulom:

$$q_1 = s_1 \frac{\alpha_1 - \nu_p}{\varrho} + s_2 \frac{\alpha_2 - \nu_p}{\varrho} + \dots + s_n \frac{\alpha_n - \nu_p}{\varrho} \dots \quad (6)$$

Stranice su jednako dugačke (s), pa formula 6) prelazi u:

$$q_1 = \frac{s}{\varrho} \left\{ [\alpha] - n \nu_p \right\} \dots \dots \dots \quad (7)$$

Analogno imamo:

$$q_2 = \frac{s}{\varrho} \left\{ [\alpha] - n \nu_s \right\} \dots \dots \dots \quad (8)$$

gdje je $\varrho = 3438' = 206\,265''$.

Na kraju tablice VI su izračunati iznosi $[\alpha]$. Da se dobe rezultati bez upliva pogrešaka centriranja instrumenta, koji uplivi su kod tako kratkih stranica prilično veliki, izračunati su iznosi $[\alpha]$ kao da je poligon svaki puta mjeren samo na preskok. Dakle u serijama 1, 2 i 7 su uzeti zbrojevi samo prvih i samo drugih redova brojeva. Iza iznosa $[\alpha]$ upisani su u tablici iznosi q_1 i q_2 . Za stranice s je zbog jednostavnosti uzeto, kao da su sve upravo 50 m dugačke, dakle čitav vlak kao da je 750 m dugačak.

Moramo da se pitamo: odakle tolike razlike između q_1 i q_2 ? Najveći razlog je u veznim azimutima, odnosno u varijaciji deklinacije između početnog i završnog veznog azimuta. Unutar dana se tokom jednog sata deklinacija može normalno izmijeniti za 2 do 3 pa i za više minuta, dakle za dva sata mjerenja se lako izmijeni za 4 do 6 minuta, što na dužinu od 750 m uzrokuje razliku između q_1 i q_2 od 0,90 m do 1,30 m. Takove razlike ne bi se mnogo izmijenile (umanjile), kad bismo na početku i kraju vlaka izmjerili i više veznih azimuta, jer jedan od glavnih razloga odstupanju (varijacija deklinacije) ostaje isti.

Uzmemo li iz veznih azimuta na početku i svršetku vlaka aritmetičke sredine, onda završno linearno odstupanje iznosi:

$$q = \frac{s}{\varrho} \left\{ [\alpha] - n \frac{\nu_p + \nu_s}{2} \right\} = \frac{q_1 + q_2}{2} \dots \dots \dots$$

Veličine q su također upisane u tablici VI. Vidimo, da se u primjerima te tablice uzimanjem sredine iz veznih azimuta završno linearno

odstupanje znatno smanjuje (popravlja). Ali ono može uslijed toga i da poraste. Razlike između q_1 i q_2 su me navele na specijalno ispitivanje upliva varijacije magnetske deklinacije na ispružene busolne vlakove. U zasebnoj studiji o tome (vidi Šumarski List 1939, br. 3) sam pokazao, da aritmetička sredina iz veznih azimuta na početku i svršetku vlaka može da poveća završno linearno odstupanje (q_1 ili q_2) prije izravnjanja.

Iz iznosa q_1 , q_2 i q mogli bismo izračunati i srednju pogrešku pojedinih opažanja, jer je općenito transverzalno odstupanje jednako:

$$[s] \frac{m}{\rho} \sqrt{\frac{1}{n} + \frac{1}{t}} \dots \dots \dots (10)$$

gdje je t broj veznih azimuta, n broj poligonskih stranica, dočim m srednja pogreška pojedinih mjerenih azimuta. Kod naših q_1 i q_2 morali bismo uzimati za $t=1$, dočim kod naših q uzimati $t=2$. Iz takovih q_1 , q_2 i q izračunate srednje pogreške nazvane m_1 , m_2 i m upisane su također u tablici VI.

Konkretni iznosi m ispali su prilično maleni. Ali na temelju onoga, što je gore rečeno o odnosu iznosa q naprama q_1 ili q_2 , moramo biti svjesni, da m može i da prijeđe iznos m_1 ili m_2 . Dakle mogu se očekivati srednje pogreške m i od nekoliko minuta (vidi niže tablicu IX). Naravno da time onda nije iskorištena puna točnost, koju instrumenat može da daje.

U dosadanjem razmatranju tablice VI. nisam spomenuo razlike između pravaca i protupravaca u serijama 1, 2 i 7. Te su razlike doduše opterećene zbog kratkih vizura izvjesnom pogreškom centriranja, ali ipak mogu da indiciraju srednju pogrešku pojedinih azimuta bolje nego li završna odstupanja u tih nekoliko poligona. Osim toga te razlike mogu da pokažu, da li magnetska igla na uzastopnim stajalištima zauzima dovoljno paralelan položaj.

Formiramo li razlike (Δ) između pravaca i protupravaca iz tablice VI. i izračunamo li za svaki red srednju pogrešku pojedinog pravca po formuli $\tau = \sqrt{\frac{[\Delta^2]}{6}}$, dobivamo iznose, koji su upisani u posebnoj rubrici. Iz sviju njih izlazi kao srednja pogreška pojedinog pravca $\pm 1,7'$ (dočim iz sviju prije spomenutih m izlazi $\pm 1,1'$).

Pošto je u serijama 1, 2 i 7 rađeno stacionarno t. j. instrumenat je postavljan na svaku poligonsku točku, mogu se iz pripadnih opažanja izračunati i poligonski kutevi u tim serijama (β_1 , β_2 i β_7). Na pr. u točki $\Delta 1$ je razlika čitanja na tome stajalištu prema točki I i čitanja prema točki $\Delta 2$, dakle u prvoj seriji: $37^\circ 13,7' - 37^\circ 15,6' = -1,9'$. U točki I je poligonski kut u prvoj seriji: $37^\circ 14,5' - 217^\circ 10,3' = 180^\circ 4,2'$ itd.

Prvi i posljednji poligonski kutevi upisani su u tablicu VI sa svojim ispravnim iznosima, dočim od ostalih samo razlike do odnosno preko 180° . Kut β u prvoj seriji, koji pripada točki $\Delta 1$, upisan je u red označen sa $\Delta 1 - I$, koji pripada točki I u red $I - II$ itd.

Jasno je, da β_1 , β_2 i β_7 u pojedinom redu tablice VI predstavljaju 3 mjerenja istog kuta. Izračunamo li u svakom redu pripadnu aritmetičku sredinu iz tih mjerenja i odstupanja δ od te sredine, možemo po formuli

$\sqrt{\frac{[\delta^2]}{3-1}}$ dobiti srednju pogrešku pojedinog izmjerenog kuta, a po formuli

$\sigma = \frac{1}{\sqrt{2}} \sqrt{\frac{[\delta\delta]}{2}}$ srednju pogrešku pojedinog ovako opažanog smjera. Po-

tonji su iznosi upisani u tablici VI u posebnoj rubrici. Srednja vrijednost njihova iznosa $\pm 0,8'$, dakle znatno manje nego li srednji $\tau = \pm 1,7'$ koji je izračunat iz razlika pravaca i protupravaca. Pogreške centriranja ulaze u τ i u σ . Uzrok razlici leži u tome, što pravac $0^\circ - 180^\circ$ busolnog kruga na raznim stajalištima ne zauzima točno paralelan položaj. Uslijed toga je razlika pravaca i protupravaca veća. Srednji upliv neparalelnosti izračunao bi se u glavnom sa $\sqrt{1,7^2 - 0,8^2} = \sqrt{2,88 - 0,64} = \sqrt{2,24} = \pm 1,5'$. Uzroci neparalelnosti jesu: varijacija deklinacije, trenje (tromost) igle, a eventualno i lokalni magnetički uplivi.

Prva serija opažanja trajala je od 9^h — 11,^h30 t. j. 2 i pola sata = 150 vremenskih minuta. Na svako stajalište otpada cca 10 minuta; u drugoj seriji cca 8, u 7 cca 7 minuta. Za 10 minuta se deklinacija u srednjem izmijeni tokom dana u oktobru za cca 0,5'. Ako i taj upliv elimini-ramo, dobivamo od prilike: $\sqrt{2,24 - 0,5^2} = \sqrt{1,99} = \pm 1,4'$. Može se od prilike uzeti, da je srednja pogreška uslijed nedovoljnog centriranja iznosa oko $\pm 0,6'$. Odbijemo li i taj iznos, dobivamo: $\sqrt{1,99 - 0,36} = \sqrt{1,63} = \pm 1,3'$. To bi od prilike bila pogreška neparalelnosti $0^\circ - 180^\circ$ podjeljenja na raznim stajalištima.

IV. METODA DVAJU INSTRUMENATA.

Metodu sa 2 instrumenta sam ispitivao dne 14., 15. i 16. X. 1938. Kod toga mi je kao opservator na stacionarnom instrumentu pomagao slušač šumarstva g. Rudolf Cividini. Pošto Kabinet za geodeziju na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagrebu nema zbog skućenih sredstava vlastitog instrumenta TO, posuđena su dva takova instrumenta (već prije spomenuta), jedan br. 3956 od Ministarstva šuma i rudnika, drugi br. 6579 od Odsjeka za uređivanje bujica kr. banske uprave Savske banovine u Zagrebu. Radnu snagu i potrebna sredstva je za pokuse stavio na raspolaganje Kuratorij fakultetskog dobra Maksimir. Dužnost mi je, da ovdje zahvalim spomenutim institucijama i g. Cividiniju na ukazanoj pomoći.

Stacionarni instrumenat.

Tablica VII. daje opažanja na stacionarnom instrumentu. Instrumenat (br. 6579) je bio pri tome postavljen na točku $\Delta 1$ (sl. 9). Vizura je bila uperena na točku $\Delta 2$. Alhidada zakočena, busola otkočena. Svakih pola sata 5 puta očitavano. Prije svakog čitanja busola zakočena, otkočena i čitano je, pošto se umirila.

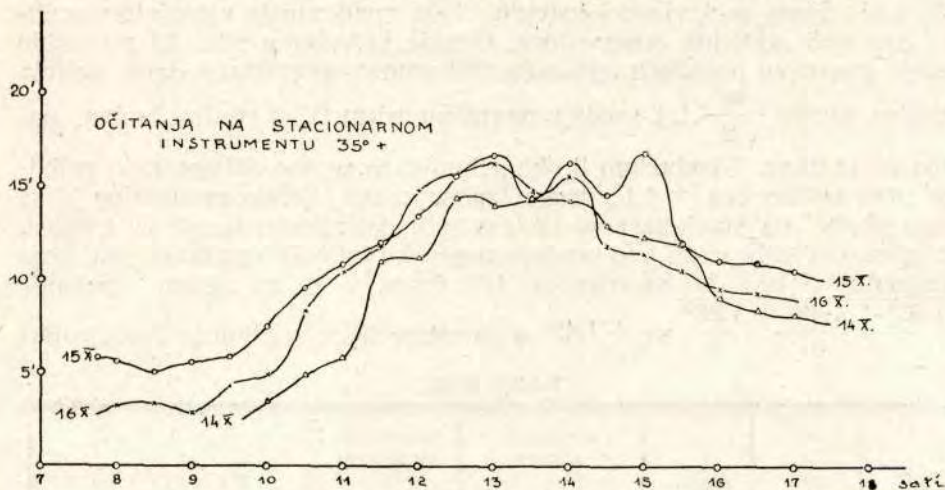
Pojedina čitanja označena su u tablici VII sa *a*. Njihove aritmetičke sredine unesene su u rubriku 13. Odstupanja od odgovarajućih aritmetičkih sredina označena su sa *v*. Rubrika 14. daje srednje pogreške po formuli

$m = \sqrt{\frac{[v^2]}{n-1}}$. Broj *n* je svuda 5 osim dne 14. X. u 17^h30, gdje je *n* = 3.

Tablica VII.

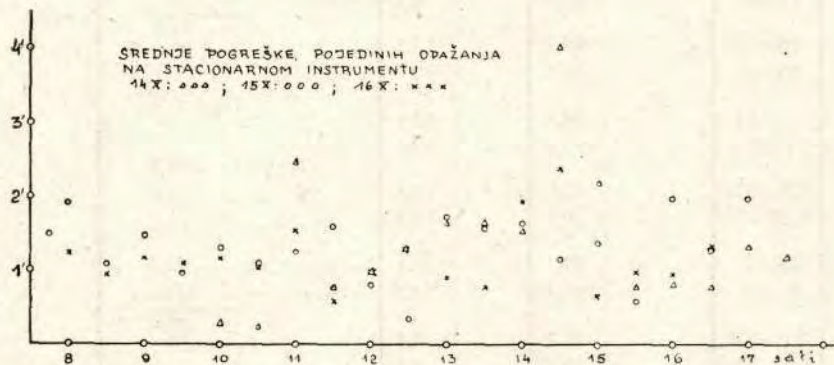
Vrijeme		Očitovanje 35° +										Arit. sredina	Srednja pogreška
dan	sat	I		II		III		IV		V			
		a	v	a	v	a	v	a	v	a	v	13	14
1	2	3	4	5	4	7	8	9	10	11	12	13	14
14 X	10.00	3,6	+ 0,1	3,6	+ 0,1	3,8	+ 0,3	3,2	- 0,3	3,2	- 0,3	3,5	0,27
	10.30	4,8	- 0,1	5,0	+ 0,1	4,8	- 0,1	5,2	+ 0,3	4,6	- 0,3	4,9	0,23
	11.00	9,0	+ 3,2	7,8	+ 2,0	3,8	- 2,0	4,6	- 1,2	3,6	- 2,2	5,8	2,47
	11.30	10,2	- 0,8	11,8	+ 0,8	11,8	+ 0,8	10,4	- 0,6	10,8	- 0,2	11,0	0,76
	12.00	10,8	- 7,4	11,2	0,0	12,2	+ 1,0	9,8	- 1,4	12,0	+ 0,9	11,2	0,97
	12.30	15,6	+ 1,2	14,8	+ 0,4	12,4	- 2,0	13,8	- 0,6	15,2	+ 0,8	14,5	1,28
	13.00	15,9	+ 1,9	13,2	- 0,8	12,8	- 1,2	15,4	+ 1,4	12,6	- 1,4	14,0	1,55
	13.30	15,8	+ 1,4	13,0	- 1,4	16,4	+ 2,0	12,8	- 1,6	14,2	- 0,2	14,4	1,62
	14.00	12,6	- 1,7	14,0	- 0,3	14,2	- 0,1	13,8	- 0,5	16,8	+ 2,5	14,3	1,53
	14.30	17,2	+ 4,2	15,2	+ 2,2	15,2	+ 2,2	9,0	- 4,0	8,4	- 4,6	13,0	4,01
	15.00	15,4	+ 3,0	11,4	- 1,0	9,4	- 3,0	12,6	+ 0,4	12,8	+ 0,4	12,4	2,19
	15.30	12,4	+ 0,4	12,2	+ 0,2	12,6	+ 0,6	10,6	- 1,4	12,0	0,0	12,0	0,79
	16.00	9,2	0,0	9,6	+ 0,4	7,8	- 1,4	9,4	+ 0,4	9,8	+ 0,6	9,2	0,81
	16.30	8,2	- 0,3	7,8	- 0,7	9,4	+ 0,9	9,2	+ 0,7	7,8	- 0,7	8,5	0,77
17.00	7,8	- 0,4	7,2	- 1,0	9,6	+ 1,4	6,8	- 1,4	9,6	+ 1,4	8,2	1,32	
17.00	8,4	+ 1,3	6,6	- 0,5	6,2	- 0,9					7,1	1,17	
15 X	7.45	8,4	+ 2,6	4,6	- 1,2	5,4	- 0,4	5,4	- 0,4	5,2	- 0,6	5,8	1,63
	8.00	7,2	+ 1,6	5,7	0,0	2,4	- 3,2	6,4	+ 0,8	6,6	+ 1,2	5,6	1,49
	8.30	5,0	0,0	6,2	+ 1,2	4,8	- 0,2	5,8	+ 0,8	3,4	- 1,6	5,0	1,08
	9.00	6,6	+ 1,1	5,0	- 0,5	7,4	+ 1,9	4,2	1,3	9,2	- 1,3	5,5	1,45
	9.30	7,2	+ 1,4	6,2	+ 0,4	5,6	- 0,2	4,2	- 0,6	4,8	- 1,0	6,8	0,93
	10.00	5,8	- 1,7	7,2	- 0,3	7,8	+ 0,3	9,4	+ 1,9	7,4	- 0,1	7,5	1,29
	10.30	9,2	- 0,4	10,2	+ 0,6	10,4	+ 0,8	7,8	- 1,8	10,2	+ 0,6	9,6	1,09
	11.00	11,2	+ 0,4	11,0	+ 0,2	10,8	0,0	8,8	- 2,0	12,1	+ 1,4	10,8	1,24
	11.30	10,2	- 1,8	12,0	0,0	11,0	- 1,0	12,4	+ 0,4	14,4	+ 2,4	12,0	1,59
	12.00	13,4	0,0	13,4	0,0	12,6	- 0,8	14,6	- 1,2	12,8	- 0,6	13,4	0,78
	12.30	15,2	- 0,4	15,4	- 0,2	15,8	+ 0,2	16,0	+ 0,7	15,4	- 0,2	15,6	0,33
	13.00	15,8	- 0,9	16,8	+ 0,1	14,6	- 2,1	17,2	+ 0,5	10,2	+ 2,5	16,7	1,71
	13.30	14,2	- 0,2	16,6	+ 2,2	12,8	- 1,6	13,2	- 1,2	15,4	+ 1,0	14,4	1,57
	14.00	14,4	- 1,9	17,2	+ 0,9	17,6	+ 1,3	14,6	- 1,7	17,6	+ 1,3	16,3	1,63
14.30	16,4	+ 1,8	13,4	- 1,2	14,6	0,0	13,8	- 0,8	14,6	0,0	14,6	1,15	
15.00	17,4	+ 0,6	17,6	+ 0,8	14,4	- 2,4	17,0	+ 0,2	17,6	+ 0,8	16,8	1,36	
15.30	12,6	+ 0,6	12,4	+ 0,4	11,4	- 0,6	12,2	+ 0,2	11,6	+ 0,4	12,0	0,59	
16.00	13,0	+ 1,9	12,2	+ 1,1	9,4	- 1,7	8,6	- 2,5	12,4	+ 1,3	11,1	1,98	
16.30	0,8	- 1,2	11,4	+ 0,4	9,6	- 1,7	11,8	+ 0,8	12,6	+ 1,6	11,0	1,30	
17.00	12,2	+ 1,6	10,2	- 0,4	7,6	- 3,0	10,6	+ 0,0	12,4	+ 1,8	10,6	1,93	
16 X	8.00	4,4	+ 1,2	1,8	- 1,4	2,0	- 1,2	3,8	+ 0,6	4,2	+ 1,0	3,2	1,26
	8.30	2,2	- 1,1	3,8	+ 0,5	4,6	+ 1,3	3,4	+ 0,1	2,6	- 0,7	3,3	0,95
	9.00	2,2	- 0,6	4,2	+ 1,4	3,4	+ 0,6	3,2	+ 0,4	1,2	- 1,6	2,8	1,16
	9.30	5,4	+ 0,1	5,2	+ 0,9	4,6	+ 0,3	2,4	- 1,9	3,8	- 0,5	4,3	1,09
	10.00	3,2	- 1,7	5,2	+ 0,3	5,6	+ 0,7	6,2	+ 1,3	4,4	- 0,5	4,9	1,16
	10.30	8,6	+ 0,3	7,2	- 1,1	9,8	+ 1,5	7,6	- 0,7	6,4	- 0,1	8,3	1,00
	11.00	9,6	- 0,8	8,4	- 2,0	10,4	0,0	12,4	+ 2,0	11,2	+ 0,8	10,4	1,52
	11.30	11,2	- 0,7	12,4	+ 0,5	12,2	+ 0,3	11,4	- 0,5	12,4	+ 0,5	11,9	0,57
	12.00	15,1	+ 0,4	15,2	+ 0,4	14,6	- 0,2	13,2	- 1,6	15,8	+ 1,0	14,8	0,09
	12.30	14,6	- 1,1	15,4	- 0,3	14,4	- 1,3	17,2	+ 1,5	16,8	+ 1,1	15,7	1,27
	13.00	15,2	- 1,1	17,6	+ 1,3	16,6	+ 0,3	16,2	- 0,1	15,8	- 0,5	16,3	0,90
	13.30	13,8	- 1,0	14,4	- 0,4	15,8	+ 1,0	15,2	+ 0,4	14,8	0,0	14,8	0,76
	14.00	17,4	+ 1,7	14,6	- 1,1	13,0	- 2,7	15,8	+ 0,1	17,6	+ 1,9	15,7	1,93
	14.30	14,2	+ 2,4	11,2	- 0,7	14,4	+ 2,5	10,6	- 1,3	9,0	- 2,9	11,9	2,37
15.00	10,6	- 0,9	11,4	- 0,1	12,4	+ 0,9	11,4	- 0,1	11,8	+ 0,3	11,5	0,65	
15.30	9,0	- 1,6	11,4	+ 9,8	10,8	+ 0,1	11,4	+ 0,8	10,6	0,0	10,6	0,98	
16.00	9,8	+ 0,2	10,6	+ 1,0	8,6	- 1,0	10,4	+ 0,8	8,6	- 1,0	9,6	0,96	
16.30	11,4	+ 2,0	9,4	0,0	9,6	+ 0,2	8,8	- 0,6	7,8	- 1,6	9,4	1,32	
												1,23	

Prvo što nam mora upasti u oči, jeste činjenica, da očitavanje za vizuru $\Delta 1 - \Delta 2$ na instrumentu br. 6579 skoro za $2''$ odstupa od čitanja za istu vizuru na instrumentu br. 3956. Dakle pogreška indeksa odnosno nule podjeljenja je prilično velika. Moram naglasiti, da to

Slika 11.

praktički kod mjerenja busolnih vlakova nema štetnih posljedica, ako se vlaci putem veznih azimuta vežu za poznate trigonometričke pravce. Naprotiv, ako sa instrumentom želimo da orijentiramo kakovu samostalnu izmjeru, onda treba prije odrediti pogrešku položaja nule podjeljenja.

Slika 12.

Slika 13.

Čini se to opažanjem pravaca, čiji su astronomski azimuti poznati. Ako se razlika između astronomskog azimuta i izmjerenog (navodnog) magnet-skog azimuta smanji za iznos deklinacije (u času opažanja), dobiva se pogreška položaja nule podjeljenja (indeksa), koja se kod orijentacija sa instrumentom onda lako uzima u račun.

Slike 11 i 12 daju grafičke prikaze rubrike 13 i 14 iz tablice VII. Izgleda da je o podne t. j. u doba kulminacije deklinacije položaj kruga najnesigurniji t. j. skopčan sa najvećom srednjom pogreškom.

Slika 13. prikazuje srednje pogreške iz sviju opažanja unutar dana 14., 15. i 16. X. Prvi od tih dana je srednja pooreška bila 1,63', drugi 1,39', treći 1,23'. Pada po izvjesnoj krivulji. Tom opadanju je vjerojatno razlogom sve veća vještina opservatora. Gornja krivulja u slici 13 prikazuje srednju pogrešku pojedinih opažanja (m) unutar spomenutih dana, doljnja

pripadne iznose $\frac{m}{\sqrt{2}}$ t. j. srednju pogrešku aritmetičke sredine iz dva opažanja za te dane. Produžimo li obe krivulje, to se one asimptotički približuju prva iznosu cca $\pm 1,1'$, druga iznosu $\pm 0,8'$. Dakle eventualno bi se mogla postići na stacionarnom instrumentu daljnjim radom i ta točnost.

Medutim, ovdje ću uzeti kao srednju pogrešku iz sviju opažanja onu, koja neposredno izlazi iz spomenuta tri dana t. j. za jedno opažanje

$$\sqrt{\frac{1,63^2 + 1,39^2 + 1,23^2}{3}} = \pm 1,42', \text{ a za aritmetičku sredinu iz 2 opažanja: } \pm 1'.$$

Tablica VIII.

Dan	Sati	Strana	Izmjereni azimuti		Korektura za azimute		Primjeda
			vezni	ostali	vezne	ostale	
			37° + minuta		minute		
14. X. 38.	14 h 30	☉ 1 -- ☉ 2	26,6	} 26,3	13,0	k	[α] = 338,2
		1-1	26,0				- n v p = - 394,5
	15 k 10	. - II		24,8	13,0	q = - 0,82 m	
		II - III		22,2	12,3	[α] = 388,2	
	15 20	III - IV		20,3	12,3	- n v r = - 276,7	
		IV - V		26,1	12,2	+ 61,5	
	15 h 30	V - VI		27,8	12,2	q² = + 0,89 m	
		IV - VII		24,3	12,0	q = + 0,03 m	
	15 h 40	VII - VIII		21,4	12,0		
			VIII - IX		20,9	10,8	[α] = 338,2
		IX - X		20,1	10,8	- [k] = - 165,0	
			X - XI		21,1	10,1	[α] = 173,2
	15 h 55	XI - XII		25,7	10,1	- n v p = - 199,5	
		XII - XIII		22,1	9,4	- n v r = - 145,5	
16 h 00	XIII - XIV		22,0	9,4	- 26,3		
	XIV - 2		18,0	9,2	+ 27,7		
16 h 10	♁ 2 - ♁ 1		18,9	} 18,5	8,8	q¹ = - 0,39 m	
			18,0				q² = + 0,40 m
			Zbroj:	338,2	165,0		q̄ = 0,0

(Svršit će se.)

Ing. PAVAO FUKAREK (Nevesinje):

PEDESETA GODIŠNJICA „ŽUPANJAČKOG ELABORATA“

(FÜNFZIG JAHRE DES „ŽUPANJACER ELABORATES“)

U šumarskoj stručnoj literaturi, kada se govori o uređenju i sanaciji našega Krša, vrlo se često spominje i tako zvani »Županjački elaborat«. *Dimitz* u svojoj knjizi o šumarskim prilikama u Bosni i Hercegovini¹ smatra, da se »Županjački elaborat« može prisposodobiti samo još ša dva slična operata, od kojih jedan obrađuje istu, a drugi vrlo sličnu materiju, a to su »Bavarsko-austrijsko uređenje Saalskih šuma« (»*Bayerisch-österreichische Saalforstregulierung*«) iz godine 1839. i poznati rad *Josipa Wessely-a* o Kršu Hrvatske vojne krajine iz 1876. godine.² »Županjački elaborat«, kao jedno od najzamašnijih i najpodrobnijih djela, koja obrađuju naše najbolnije šumarsko-privredno pitanje uređenja i pretvaranja Krša u privredno aktivno područje, treba da zauzme, s punim pravom, najvidnije mjesto među sličnim radovima.

Na žalost, danas se »Županjački elaborat« spominje samo još u literaturi. Samo malen broj gotovo beznačajnih bilježaka sačuvao se je kod nekih privatnika, a glavni njegov dio — operat od preko 2500 stranica velikog formata sa svim priložima, pregledima i kartama — netragom je nestao.

Nastojao sam kroz potonjih nekoliko godina, da pronadem bar tragove ovoga značajnog djela, koje bi i danas imalo svoju ogromnu važnost, ali je sav moj trud ostao uzaludan. Sasvim je vjerojatno, da je »Županjački elaborat« nastradao od nekoga, tko mu nije poznavao vrijednost, ili ga je netko bespravno prisvojio (kao što su se, u ostalom, i mnoge druge vrijedne stvari prisvajale) za svoju ličnu knjižnicu, a s time ostajemo na istom, pošto je tako ovaj elaborat potpuno nepristupačan.

Ove godine navršilo se je upravo pola stoljeća, od kako je ovaj elaborat izrađen. I danas još, nakon punih 50 godina, problem našeg Krša nalazi se u istoj, ako ne u težoj fazi. Ne ulazeći u praktičnu primjenu osnova, koje je obuhvatio »Županjački elaborat«, želim, da u kratkim crtama prikažem sadržaj ovog rada i njegovo značenje. Pošto nisam nikako mogao doći do originala, poslužio sam se podacima, koje o tome elaboratu iznose *Dimitz*,³ *Holl*⁴ i *Dr. Balen*.⁵ Ovi redci imaju svrhu, da u prvom redu istaknu glavne smjernice, sadržane u »Županjačkom elaboratu«, koje bi i danas, kod sustavnog uređenja našeg Krša, mogle poslužiti kao dobra osnova.

¹ *Dimitz* — Die forstlichen Verhältnisse und Einrichtungen Bosniens und der Hercegovina, Wien, 1905.

² *Wessely* — Kras Hrvatske Krajine, Zagreb 1876. Prijevod I. Trnskog.

³ *Dimitz* — loco citato.

⁴ *F. Holl* u monografiji »Le Karst Yougoslave«, Zagreb 1928. Uredio prof. Dr. A. Ugrenović.

⁵ *Balen Dr.J.* — Naš goli Krš. Zagreb 1931.

1.

»Županjački elaborat« predstavlja jednu općenitu i preciznu monografiju privrednih i uređajnih prilika Krša u županjačkom kotaru (Duvno, današnji Tomislav-grad).

Samom elaboratu prethodio je tzv. »Karst-Memorandum«, koga su godine 1890. predložili tadašnjoj bosansko-hercegovačkoj zemaljskoj vladi privredni i šumarski viši savjetnici *Horowitz* i *Petraschek*. Kraće nazivan *Horowitz-Petraschekov* »Memorandum« bio je rezultat svestranih i podrobnih opažanja devastacije naših krških krajeva. Privreda na Kršu bila je tada, kao i danas, u vrlo teškom stanju. Na jednoj strani pomanjkanje šuma, a na drugoj ogroman porast koza — prijetio je, da se i ono malo preostalog zemljišta na Kršu pretvori u pust i gô kamenjar. Neuređeno pitanje paše zadavalo je veliku brigu. Teške prilike, pod kojima je živilo stanovništvo na Kršu, zahtijevale su što hitnije i što potpunije riješenje. »Karst-Memorandum« obrađuje sva ta pitanja posebice, a ujedno donosi prijedloge za hitnu asanaciju.

Sadržaj »Memoranduma« može se podijeliti u *tri poglavlja*.

U *prvom poglavlju* obrađeno je pitanje zaštite postojećih šumskih sastojina (stvaranje branjevina) i podizanje novih šuma putem resurekcije i pošumljivanja. *Drugo poglavlje* sadržavalo je pitanje podizanja raznih nasada, promicanje sadnje i zaštite pojedinih ili manjih grupa stabala. U *trećem poglavlju* bilo je obuhvaćeno pitanje zaštite travnog pokrivača na pašnjacima i održavanje ravnoteže zemljišta, gdje je ova u opasnosti.

Uz to je bio priložen i podroban program radova, predviđen za pojedina buduća desetgodišta, a obuhvatao je posebno *pitanje zaštićivanja pojedinih postojećih šuma, resurekciju zakržljalih »popasenih« šikara, zaštićivanje pojedinih kultura suhozidinama protiv bure te podizanje prozračnih, svijetlih srednjih šuma od listopadnog drveća, u kojima se može održavati paša stoke bez veće štete za sastojinu i koje najbolje odgovaraju potrebama privrede stanovništva na Kršu.*

Na osnovu ovog podrobnog stručnog izvještaja izaslalo je tadašnje zajedničko ministarstvo financija naročitu komisiju, kojoj je stavljeno u zadatak, da utvrdi stvarno stanje privrede na županjačkom Kršu i da prema tome podnese iscrpan program radova, koje bi trebalo poduzeti, da se Krš županjačkog kotara dovede u povoljnije privredno stanje.

Komisija je imala zadatak da utvrdi:

1. Površine, koje su prema sadašnjoj vegetaciji i prema položaju sposobne za uzgajanje niskih i srednjih šuma.
2. Površine, koje se mogu izlučiti u svrhu uzgajanja visokih šuma.
2. Površine, koje se imaju smatrati kao potpune goljeti, te su kao takve izgubljene za privredu.
4. Površine šumom neobraslih pašnjaka (travne površine), koje stoje na raspoloženju narodu.
5. Površine poljoprivrednog zemljišta prema vrsti i veličini.
6. Brojno stanje stoke prema vrstama — a u savezu s time utvrditi:
  - a) na kojim se mjestima nalaze ljetovališta odnosno zimovališta stoke pojedinih naselja;
  - b) koja naselja imaju sudionitva na tim zemljištima i
  - c) kolik broj grla stoke svake pojedine vrste može držati pojedino naselje bez opasnosti za ostale grane privrede, odnosno, koliki broj grla stoke može svaka porodica reducirati.

7. Mjere, koje treba poduzeti u pogledu iskorištavanja zemljišta u velikim poljima odmah ili poslije uspostavljanja ravnoteže između priliva i odtoka velike vode, i koje se lokalne prednosti mogu iz toga očekivati.

8. Stvarnu upotrebu građevnog, tvorivog i gorivog drveta sa oznakom mjesta, od kuda se pribavlja, pokraj maksimalne stvarne potrebe stanovništva na pojedinim sortimentima.

9. Na kojim mjestima treba podići čatrnje (cisterne) uz oznaku veličine i potrebnih troškova za podizanje.

10. Bujice, koje ugrožavaju naselja ili poljoprivredna zemljišta, te vrstu, način i troškove za njihove korekcije.

Po točkama 5., 6. i 8. trebalo je za svako pojedino naselje ustanoviti odgovarajuće vrijednosti sa naznakom broja stanovništva, te sumarno prema važnijim privrednim i političkim pripadnostima.

Ovim uputstvima bila je priključena tehnička instrukcija višeg vladinog savjetnika Petrascheka, u kojoj su bile označene glavne smjernice, prema kojima je trebalo postupati kod ocjenjivanja sadašnjeg stanja vegetacije s obzirom na njen budući razvoj, kao i pitanje pošumljavanja pojedinih površina Krša. Uz to je bio naveden i način, kako bi se ti vegetacijski uslovi mogli pregledno kartografski prikazati.

Komisija je imala dužnost, da nakon ustanovljenja prilika po prednjim točkama pristupi sastavljanju jednog općeg i posebnog (za svaki pojedini predio napose) plana sanacije. O tome treba sastaviti posebne protokole, koje će kotarski predstojnik s eventualnim svojim primjedbama predložiti na tadašnje okružje (Kreis), a ovo će ih dalje uputiti zemaljskoj vladi u Sarajevo. Zemaljska vlada imala je konačno sa svojim »*votumom*« predložiti protokole ministarstvu.

Komisija je započela s radom ljeti godine 1891., a rad se je protegao do duboko u jesen. Protokoli su završeni u mjesecu studenom. Komisiju su sačinjavali tadašnji kotarski predstojnik u Županju *Dr. Radimsky*, kao predsjednik, a kao stručni eksperti nadšumar *Andrija Geschwind* za šumarska i poljoprivredni stručnjak *Josip Eckl* za poljoprivredna pitanja.

Operat, koga je izradila komisija, sadrži u cijelome 2665 stranica velikog formata, a sastoji se iz jednog općenitog i jednog posebnog dijela.

Općeniti dio dijeli se na tri odsjeka, čije ćemo sadržaje navesti kratko, prema citiranoj *Dimitzovoj* knjizi.

I. odsjek sadrži općeniti opis kotara sa opisom posebnih šumarskih prilika i nacrt opće asanacije. Pojedina poglavlja nose naslove: 1. *Uvod*. 2. *Područje županjačkog Krša i njegovo stanovništvo*. 3. *Opis krškog zemljišta posebice*. 4. *Posljedice stvaranja gologa Krša u sadašnjosti i budućnosti*. 5. *Klima i njen uticaj na vegetaciju*. 6. *Zračna strujanja*. 7. *Geološki odnosi županjačkog visokog (dubokog) Krša*. 8. *Zemljište i vegetacija*. 9. *Hidrografske prilike*. 10. *Šume*. 11. *Pošumljavanje Krša*. 12. *Lisničke šume*. 13. *Zaštitni zidovi*. 14. *Pašnjaci*. 15. *Izgradnja bujica i uređenje popuzina*. 16. *Nadzor nad kulturnim mjerama* i 17. *Dodatak, u kome je obuhvaćeno pitanje uspostavljanja zabrena, gospodarenje u lisničkim šumama, pošumljavanje, potrebe stanovništva na drvetu, upotreba smeđeg ugljena iz naslaga u Vučijem dolu, upotreba pašnjaka, podjela malih pošumljenih površina stanovništvu, nadzor nad radovima oko pošumljavanja, opskrba stanovništva vodom, stanje građevina, stvaranje novih vrela prihoda za stanovništvo, isključenje koza iz šumske paše, sadnja drveća oko naselja itd.*

II. odsjek se bavi na isti način sa pitanjima poljoprivrede naročito sa stanjem kuća za stanovanje i ostalim građevinama, stanjem stoke, opisom pojedinih kulturnih površina, vrstama poljskih plodina, sjetvom, žetvom i iznosom žetve, agrarnim

prilikama, komunikacijama, obskrdom vode itd. Prijedlozi za poboljšanje poljoprivrednih pitanja odnose se na ograničavanje građevina, reduciranje broja stoke, naročito na ograničenje držanja svinja, poboljšanje poljskog zemljišta i na razne melioracije u poljoprivrednom radu.

III. odsjek sadrži tabelarne preglede i to: sumaran izvod iz operata za cijeli kotar, sumarium kuća, stanovnika i broja stoke, pregled potreba stanovništva na drvetu i namirivanje tih potreba u pojedinim općinama, pregled udaljenosti pojedinih općina od mjesta, gdje se mogu namiriti sa drvetom, plan podmirenja potreba na drvetu kroz narednih deset godina, popis sastojina, koje su postigle zrelost za sječu, plan sječa za prvi decenij, plan zaštite i kulturna osnova za isto razdoblje, opis sastojina i plan sječa sastojina, koje su uzete u pripomoć iz susjednih kotareva Mostar i Bugojno, pregled podizanja šumskih manipulacija i šumsko-čuvarskih okružja, prijedlog za gradnju šumarskih kuća sa troškovnikom te pregled potrebnih cisterni i vodopoja.

Tomu je pridodat završni protokol o prijedlozima sanacije, koji su navedeni u I.—III. odsjeku.

Prema podacima komisije, županjački kotar zaprema površinu od 945,8 km². U to je vrijeme bilo od te površine:

	km ²	o/°
oranica	135.0	} 22.7
vrtova	0,9	
livada	79.2	
pašnjaka	614.3	64.9
šuma	78.3	8.3
gradilišta	1.2	} 4.1
puteva	3.2	
voda	3.1	
ostalog	30.5	

Stanovništvo je brojilo 2795 porodica sa 19.522 člana; od toga je bilo 406 porodica sa 2.408 članova Hercegovaca i Dalmatinaca, koji su se tokom vremena djelomice trajno, a djelomice za vrijeme ljeta na ljetnim pašnjacima naselili.

Brojno stanje građevina u to vrijeme iznosilo je: 2512 kuća za stanovanje, 2887 gospodarskih zgrada, 204 koliba, 128 mlinova, 10 dućana, 9 crkava, 20 kapela, 3 džamije i 1 škola.

Oranice i livade nalaze se u glavnom u poljima, i to u Duvanjskom polju 12.160 ha, u Raškom polju 520 ha, uz obale Vinice 210 ha, a dio i u Buškom blatu. Ostatak su manje površine blizu sela i obrađena zemljišta na pašnjacima. Šume su, do vrlo meznatnih ostataka, uništene. Šikare su davale slabe koristi. Male površine dobro obrasle šume nalaze se daleko od domašaja ljudske ruke. U cijelom kotaru vladala je velika nestašica i skupoća drveta (1 tovar, cca 0,2 m³ goriva, koštao je 1.6 kruna).

Glavnu brigu zadavalo je svakako pitanje paše, koja je u kotaru županjačkom bila otežana uslijed tzv. supaše stoke iz dalmatinskih krajeva. Već je i u »Memorandumu« bilo istaknuto ovo pitanje.

U jednom dodatku nalaze se prijedlozi o uređenju potreba na drvetu, a priložen je i popis raslinja i hranivih trava, koje rastu na pašnjacima kotara.

Iz citiranog Dimitzovog djela navodimo neke zanimljive izvode nadšumara Geschwinda, koji se nalaze u I. odsjeku općeg dijela.

U pogledu stvaranja Krša, među ostalim, piše Geschwind: »Ne podleži nikakvoj sumnji, da je prije jedva nekoliko decenija bio jedan veliki dio današnjeg područja Krša

pod šumom. Stariji se ljudi sjećaju još, kada su padine Ljubuše i Paklene planine, gdje danas ne raste ni jedno jedincato drvo, bile obrasle jakim borovima i bukvama, pa čak i hrastovima. Isto mi je potvrđeno i u pogledu Sušnice, Jelovače i Kovač-planine. I danas se još mogu naći ostatci sastojina i na ostalim planinama.« — Nešto malo dalje piše: »Ja ne mogu zaboraviti utisak, kojeg je na mene učinila jedna takva sastojina, kada sam godine 1884. prvi put došao u županjački kotar; meni je tada izgledalo, da su isključene sve mogućnosti, da se ove sastojine regeneriraju i izvjesna me je tuga obuhvatila pri pogledu na Krš. Danas, kada leže iza mene uspjesi sedmogodišnjeg nastojanja, i kada pred menom stoje nadobudne sastojine, zahvaljujući tadašnjem uvađanju branjevina, mislim sasvim drugačije i mogu dati garanciju, da uz energičnu volju postoji mogućnost stvarati šume tamo, gdje još vegetiraju ostatci drveća i gdje je zemljište povoljno za vegetaciju.«

Specijalni dio »Županjačkog elaborata« sadrži rezultate brojidbenog rada za 35 predjela i općina u suglasnosti sa smjernicama, koje su istaknute u glavnom dijelu.

Operati za pojedine općine daju uvid u sve odnose narodnog gospodarstva. Prema *Dimitzu* ovi operati imaju ne samo sa šumarskog i poljoprivrednog, nego i sa etnografskog gledišta, trajnu vrijednost.

Svaki pojedini od ovih operata sadrži:

1. *Ekspoze poljoprivrednog stručnjaka*, u kome je: a) opći opis općine (broj i naziv naselja, njihov rasporedaj, broj i način gradnje kuća za stanovanje, gospodarskih zgrada, crkava, mlinova itd.); b) brojno stanje stanovništva i broj grla stoke; c) zemljišni posjed, koji se nalazi u općini; d) opis poljoprivrednih površina; e) vrste poljskih plodina; f) vrijeme sjetve i žetve, prihodi; g) vrsta i način obrade tla; h) prikaz agrarnih prilika; i) prikaz prometnih prilika; k) prikaz opskrbe vodom; l) prikaz stanja pašnjaka; m) prikaz nabavke drveta i konačno n) prijedlozi za sanaciju.

2. *Ekspoze šumarskog stručnjaka* sadrži: a) orografski položaj područja općine; b) karakteristiku klime; c) geološku osnovu zemljišta; d) hidrografske odnose; e) prikaz raznovrsnih prodora zemljišta, koji nastaju (bujice, popuzline i slično); f) prikaz pašarinskih odnosa; g) stanje šuma; i h) prijedlozi za sanaciju.

3. Tabelarni prikaz stanja građevina, broja stanovništva i broja grla stoke.

4. Tabelarni pregled posjedovnih odnosa prema vrstama kulture, bonitetu i površini.

5. Tabelarni pregled potreba na građevnom i gorivom drvetu.

6. Tabelarni pregled pašnjačkih (travnih) i šumskih površina prema njihovom stanju.

7. Završni protokol uz prijedloge pod 1. i 2.

Ovi iskazi sadrže: topografski pregled s kartom u mjerilu 1 : 25.000; površinu; vrste temeljnog gorja; geološku podlogu i raspadanje stijena; debljinu i sposobnost sloja zemlje i njene osobine u odnosu prema vegetaciji; zračna strujanja (smjer i jačinu najčešćih vjetrova); sadašnju upotrebu i stanje poljoprivrednih površina; vegetaciju pašnjaka; vegetaciju šuma (vrste drveća, grmlja i šiblja kao i takozvanog »prizemnog drveća«, koje je uslijed prekomjerne paše zakržljalo; omjer sastojinske smjese, starost, obrast, način uzrasta, drvenu masu po hektaru i ukupno.

Komisija je pristupila rješavanju pitanja snabdijevanja stanovništva potrebnim drvetom. Predložena su stanovita ograničenja u načinu gradnje

zgrada, a ogrijevno drvo je ustanovljeno prema stvarnoj potrebi, a ne prema običaju, koji je do tada vladao. U tu svrhu kotaru su pripojene šume sa dovoljnom sječivom masom iz susjednih kotareva Mostar i Bugojno. Komisija je predvidjela podjelu manjih površina državnog zemljišta u blizini naselja u svrhu podizanja gajeva, zahtijevala je zabranu paše koza u cijelom kotaru i ograničenje paše uopće, predvidjela je podizanje zabrana i njihovo osiguranje suhozidinama, višekratnu resurekciju branjevina i kompletiranje sastojina umjetnim pošumljivanjem i konačno racionalno iskorištavanje naslaga smeđeg ugljena, koje se nalaze u kotaru i to naročito za palenje vapnenica. U pogledu uređenja pašarinskih odnosa predloženo je ograničavanje broja stoke, isključenje sa pašnjaka strane stoke, koja pase bespravno, izlučivanje svinja od zajedničke paše, postavljanje naročitih svinjaca itd. Izrađen je jedan opširan plan iskorištavanja pašnjaka, u kome je predviđeno stvaranje pašnjačkih zadruga.

U svrhu provedbe resurekcije zakržljalih šuma te podizanja novih kultura kao i nadzor na pašnjačkim gospodarenjem postavljena su 3 lugara i 10 čuvara šuma, a za sve to osoblje predviđene su gradnje stanova i njihovo opskrbljivanje.

Treba spomenuti i prijedloge glede ograničenja podizanja novih koliba (stanova) na pašnjacima, glede spriječavanja pretjerane diobe kućnih zadruga (čitluka) itd.

U poglavlju »*Rasipanje drveta*« istaknuo je nadšumar A. *Geschwind* niz vrlo poraznih činjenica za šumsko gospodarenje u našim krajevima Krša. I ako je od tog vremena prošlo pola stoljeća, većina tih neracionalnih načina upotrebe drveta nije se ni do danas izmijenila. U to vrijeme jedno seljačko gospodarstvo trošilo je dnevno kroz 6 zimskih mjeseci 1, a kroz 6 ljetnih mjeseci $\frac{1}{2}$ tovara drva za gorivo, što iznosi godišnje oko 54 m³ drveta. (*»Vatra se na ognjištu ne gasi i do u kasnu noć nalazi se na njemu žeravica gdje tinja, da bude pri ruci kod pripaljivanja lula.«*) Primitivna seljačka kola, građena vrlo nespretno i suviše glomazno, zahtijevaju za izgradnju 20 a kadkad još više stabala. Zimi, kad nastupi nestašica drveta, ta se *kolesija* sasiječe i naloži tako, da se u proljeće moraju nova sagraditi. Kuće za stanovanje i gospodarske zgrade (pojate) grade se i pokrivaju vrlo grubo i, uz prkos svih poteškoća, samo od drveta.

U pogledu uređenja ovih pitanja komisija je predložila, da se pozove jedan dalmatinski zidar, koji će uputiti narod u gradnju udobnih i čvrstih kuća iz kamena, sa krovom iz kamenih ploča; da se pozove jedan izučeni kolar, koji bi trebao upućivati u izgrađivanje svrsishodnijih i trajnih gospodarskih kola. Komisija je objektivno izračunala *normalnu potrebu na drvetu za jednu seljačku porodicu kroz godinu dana sa 0,640 m³ građevnog i 6,050 m³ gorivog drveta. Za ukupno 2863 seljačke porodice iznosi prema tome ukupna godišnja potreba 1,883 m³ građevnog i 17,324 m³ gorivog drveta.*

Sve mjere u pogledu poboljšanja poljoprivredne proizvodnje preuzela je uzorna poljoprivredna stanica u Livnu.

Prema izvještaju *Dimitza* u spomenutoj knjizi, država je sa svoje strane pristupila provođenju programa, kojeg je predložila županjačka komisija. Država je pristupila rješavanju slijedećih zadataka:

1. Uređenju pašnjačkih površina, koje su bile namijenjene stanovnicima kotara na osnovu jedne brižljivo vođene evidencije stanja stoke.
2. Izlučivanju mjesne paše (mere) i njezinom ograničavanju od drukčije uređenog iskorištavanja paše na alpskim pašnjacima.

3. Razgraničenju spornih pašnjačkih površina, na koje su polagali svoja prava i stanovnici dalmatinskih i bosanskih općina. Ovdje se je radilo o stanovitim površinama svakodnevnih pašnjaka, koji su ujedno bili obuhvaćeni u velikom regulacionom planu pašnjaka na bosansko-dalmatinskoj granici, koji se upravo u to doba provodio.

4. Procjenjivanju kraških pašnjaka na području kotara prema njihovom prihodu sijena. Podjela je izvršena u 7 bonitetnih razreda, čiji je prihod varirao između 8 i 0,5 do 0,8 kvintala sijena po 1 hektaru godišnje. Za ukupnu površinu pašnjaka i šuma od 66.674 ha izračunat je godišnji kvantum sijena od 127.382 kvintala, te je prema tome *srednja vrijednost svih pašnjaka u kotaru 1,91 kvintal sijena po hektaru.*

5. Regulaciji izгона stoke na pašnjake prema ustanovljenoj količini hrane.

6. Uvađanju mirovanja (ugara) na intenzivno iskorištavanim i uslijed toga oslabljenim pašnjačkim površinama. Ovo odgovara sličnim mjerama, koje su preduzete kod zagajivanja apsolutno šumskih površina.

7. *Obustavljanju pretvaranja pašnjačkog i šumskog zemljišta u pašnjake.*

8. Planskom provođanju pošumljavanja putem branjevina, resurekcijom i sadnjom. Uspostavljeno je uređenje zaštitnih šuma, a mjestima, koja su pokazivala opasnost, da će se brzo pretvoriti u goljet, posvećena je najveća pažnja. Velikoj potrebi stanovništva na stočnoj hrani izišlo se je u susret podizanjem lisničkih šuma.

9. Uređenju prava služnosti (servituta) na drvetu iz državnih i drugih šuma, koje su bile opterećene servitutom.

2.

Zahvaljujući jednom slučaju u mogućnosti sam da kažem još nekoliko riječi o »*Županjačkom elaboratu*«. Ljubaznošću šumarskog savjetnika Milana Kneževića dobio sam na uvid jednu malu knjižicu, u kojoj je obrađen »*Županjački elaborat*«. Knjižica nosi naslov »*Pošumljivanje Krša u Županju. Razvitak i sadašnje stanje*«, a izdata je godine 1910. u Sarajevu. Autor ove knjižice nije naznačen, a po svoj prilici je sam nadšumar *Geschwind*, koji je surađivao u izradi samog elaborata kao šumarski izvjestitelj.

Knjižica se ukratko osvrće na sadržaj »*Memoranduma o kršu*« i na motive, koji su ga izazvali. O tome navodi slijedeće: »Ove prijedloge potaknulo je tadašnje loše gospodarstveno stanje, u kojemu su se nalazili stanovnici ovoga nekada bogatoga pograničnog kotara i to radi toga, jer su šume i pašnjaci sasvim ogoljeli, pa zato je nastala oskudica i jer nije bila uređena paša u Hercegovaca i Dalmatinaca, pa je potrebito bilo, da se to uredi.« Nadalje je iznesen rad povjerenstva, koje se sastojalo od 4 člana — jednog šumarskog i dva poljodjelska stručnjaka te jednog inženjera za melioracije, a pod predsjedništvom kotarskog predstojnika.

Među činjenicama, koje je ustanovilo spomenuto povjerenstvo, vriedno je istaknuti, da su ostaci visoke šume u kotaru nađeni jedino na Vran-planini i to ostaci bukove šume, koji su zauzimali površinu od 1.818 hektara. Ostalo su bile šikare hrastova, javora, crnog jasena, crnog graba i sličnih vrsta vrlo rijetkog obrasta i zbog brštenja blaga u vrlo lošem stanju, na površini od 10.150 hektara. Visoke šume na Vran-planini uslijed visokog položaja bile su vrlo zakržljale tako, da se je iz njih mogao

podmirivati samo mali dio potreba ovlaštenika u kotaru. Jedina nada-
bile su šikare, koje su morale postati podloga za buduće šumarenje. »Ako
se naime u ovim ostacima nekadašnjih šuma, kao što je to većinom već
učinjeno, paša zabrani, i stabalca se odmah iznad zemlje odrežu, dobije
se za razmjerno kratko vrijeme iz ovih malih panjeva i žila gusta izda-
načka niska šuma, koja je kadra davati ne samo drva za ogrijev i lišće
za hranu marve, već se popravlja također zasjenjivanjem i opalim lišćem
tlo.« Tako zvane »ograde« u Kršu, koje je seljak obzidao zidom od ka-
mena i u njima tako spriječio pašu stoke, najbolje nam pokazuju, šta se
može postići i samom zabranom paše. »Ove ograde predstavljaju niske
ili srednje šume, kojima se progalnim načinom gospodari, te daju sve one
sortimente drva, koji su težaku u njegovom gospodarstvu potrebni. No
osobito je važno za posjednika ograde lišće, koje se iz ograde dobiva, te
koje mu u godinama, kad je ostale hrane za marvu nestalo, (što se u žu-
panjačkom kotaru češće dešava) omogućava marvu preko zime hraniti.«
Iz tog razloga bilo bi potrebno staviti pod zabranu i erarne površine Krša
i njih postepeno pretvoriti u nisku i u srednju šumu, kako bi se mogli kori-
stiti i oni stanovnici, koji ne posjeduju vlastitih ograda.

U županjačkom kotaru nalaze se ljetni pašnjaci: Kopčevina planina
(6.596 ha), Mali Vran u općini Kongora (4.163 ha), Oštri Gvozd u općini
Mesihovina (523 ha), i Zavelim (1000 ha). Ostali pašnjaci sa površinom
od 54.392 ha su tzv. »metruke«-pašnjaci (za svagdanju pašu). Prema tome
za potrebe stanovništva kotara bilo bi dovoljno pašnjaka, da na njima ne
sudjeluje i stoka stanovništva iz susjednih hercegovačkih i dalmatinskih
kotareva. Ova tzv. »supaša« osnovana je na starim pravima i predstavlja
niz vrlo zamršenih pitanja. »Ako posmatramo mjesnu podjelu pojedinih
pašnjaka međusobno i raznolikost s obzirom na pašu zainteresovanih ži-
telja, onda je lako uvidjeti, da mora nastati među istima trvenje i da je
bilo uređenje ovih zamršenih odnošaja paše neophodno potrebno.« Teškom
stanju na pašnjacima županjačkog kotara doprinijelo je i prekomjerno
povećavanje stoke, naročito koza. »Povećavanju broja koza i drugih vrsta
marve nije se moglo najviše zato uspješno stati na put, što postoje između
žitelja spomenutog kotara i Dalmatinaca t. zv. *kesim*-ugovori zbog marve.«
Tako se je dešavalo, da su se koze iz onih predjela, gdje je za njih bila
zabranjena paša, prebacivale *pod kesim* tj. uz ugovor, koji je većinom
ostajao tajan između vlasnika i najamnika, u druge predjele, gdje je paša
bila dozvoljena.

Bivše zajedničko ministarstvo financija na osnovu izrađenih
osnova komisije iz 1891. g. odobrilo je u principu 1893. prijedloge
pa se je g. 1894. pristupilo njihovom rješavanju. Do 1910. godine, kada je
objavljena spomenuta knjižica, bilo je izvedeno u pogledu uređenja pa-
šnjaka veći niz poslova. Ljetni (alpski) pašnjaci izlučeni su vidljivim
znakovima (kamenim piramidama) i odijeljeni su od ostalih seoskih pa-
šnjaka (mera). Planinštarima iz susjednih hercegovačkih i dalmatinskih
kotareva, koji su imali pravo napasanja svoje stoke na ljetnim (alpskim)
pašnjacima, zabranjeno je prelaženje sa stokom preko granica, koje su
označene, a stanovnicima kotara je dozvoljeno i nadalje, da napasuju na
njima svoju stoku.

Isto su tako izlučeni i ograničeni pogranični svakodnevnih pašnjaci
između dalmatinskih i bosanskih općina, radi kojih je dolazilo do teških
sukoba.

Pitanju ograničenja broja koza u kotaru pristupilo se je god. 1894. do 1896. Ovo pitanje bilo je tim teže, što nisu dolazile u pitanje samo koze domaćih žitelja, nego i one koje su iz dalmatinskih kotareva davane pod kesim.

Držanje tako zvane izor ili kesim stoke, koja se u drugim krajevima naziva i stoka »na mlijeko« (mlijekaruše) uređeno je na taj način, da se je žiteljima izdavalo posebno odobrenje za držanje takve stoke. Kako je bio ranije običaj da ovu stoku drže bogatiji stanovnici često u špekulativne svrhe pa da bi se pomoglo siromašnim i potrebnim, uzimala se je kao podloga imovno stanje žitelja. Iz Dalmacije zabranjeno je sasvim preuzimanje stoke pod kesim, a time su se znatno odteretili svakodnevni pašnjaci.

Dogon bosanske i dalmatinske stoke na već spomenute pogranične svakodnevne pašnjake bio je također ograničen sa svrhom, da se ti pašnjaci ne preopterećuju.

Konačno je ograničen i dogon hercegovačke stoke na alpske (ljetne) pašnjake. Hercegovcima je odobreno da u buduće smiju izgoniti na alpske pašnjake županjačkog kotara samo onaj broj stoke i prema onim pravima, koja su bila u 1896. godini.

S druge strane, da bi se olakšao život na Kršu i da bi se marvi dobavila potrebna količina pitke vode, izgrađen je veći niz čatrnja, napojišta (lokava) i provedena je kaptaža vrela žive vode. Ovaj posao proveden je sustavno, nakon prethodnog proučavanja potrebnih mjesta za izgradnju.

Godine 1894. izdata je naredba o zabrani pretvaranja pašnjaka ili šume u ziratno zemljište i šumskog zemljišta u pašnjake.

Ova se naredba nije kočila prvih godina, pošto je kotarski ured strogo kažnjavao prijavljene prekršaje. »No posljednjih 5—6 godina nije poklanjao kotarski ured u Zupanjcu ovoj stvari nikakovu pažnju, uslijed čega je nađen prošle godine (1909.) prilikom sastavljanja podataka za paušaliranje desetine veliki broj krčevina, zbog kojih nije još ništa odlučeno.«

Mjere, koje su se odnosile na uređenje čisto šumarskih pitanja, sastojale su se u namicanju za sječu zrelih sastojina, koje su potrebne za podmirenje potreba stanovništva. Pošto su šume u kotaru procjenom ustanovljene kao nedostatne, pripojene su šume bugojanskog kotara i to: Zelivodić sa površinom od 1231 ka i Malovan sa 1042 ha. U ovim šumama imalo se je sječi kroz budućih 10 godina za podmirenje servitutnih potreba stanovništva županjačkog kotara. Šumskim površinama na Kršu, koje su pokazivale dobre uslove za regeneraciju, pristupilo se je provodeći zabrane. Naredba o tome izašla je godine 1895. na temelju projektiranih zabrana povjerenstva iz 1891. godine. U čitavom kotaru stavljeno je pod zabranu 10.123 ha ili 15% ukupne površine Krša. Ove zabrane trebale su trajati samo toliko, koliko je potrebno, da se šuma podigne i uzmogne »potrajno podmirivati dotične servitutne potrebe.« Ove su zabrane uzimane po mogućnosti u blizini sela, kako bi se svojevremeno olakšala dobava drveta. »Osim toga zabranjene su i površine, koje imaju služiti kao zaštita protivu bure, lavina i otiskivanja kamenja.« Po prilici $\frac{1}{3}$ ukupne površine zabrana bila je do tada ograđena suhozidinama, a ostatak trebalo se je također postepeno ograditi. »Usljed nepovoljnih klimatičkih odnošaja županjačkog kotara nisu ove zabrane napredovale u toj mjeri, kako u Hercegovini (kotar Ljubuški), zbog čega nije bilo do sada moguće, da se zabrane iz 1895. godine za marvu (ovce) otvore. No ima ne-

koliko zabranjenih šuma, koje su već toliko odrasle, da njima ne može marva više naškoditi, te će se moći skoro za ovce otvoriti.«

Umjetnom i tako zvanom izdanačkom pošumljavanju posvećeno je posljednje poglavlje spomenute knjižice. Umjetno pošumljavanje provodilo se je tamo, gdje se izdanačkim pošumljavanjem (resurekcijom) i odstranjivanjem paše nije mogla šuma podići. Pošumljavanje vršeno je sa 2-godišnjim crnim borom i to na mjestima, gdje je bilo potrebno ispuniti praznine u šumama, koje su trebale prirodnim putem (resurekcijom) da se podignu. Kao predmet izdanačkog pošumljavanja uzet je Krš, koji neposredno opkoljava prostrano Duvanjsko polje iz razloga, što je tu bio Krš najjače razvijen i što se tu njegovo pošumljavanje nije smjelo odgađati. Pošumljavanje je vršeno na temelju kulturnog plana iz 1891. godine, prema kojemu je trebalo pošumiti 2.526 ha Krša, od čega 129 ha novog pošumljavanja i 1.599 ha popunjavanja pojedinih praznih mjesta već pošumljenog Krša.

Do 1910. godine bilo je pošumljeno sadnicama od prilike 131 ha i »prirodnim načinom (izdancima)« od prilike 350 ha.

Zanimljivo je istaknuti, da se je već tada uvidala loša strana kultura crnog bora. »Kulture crnog bora su posljednjih godina mnogo stradale, od elementarnih događaja kao i zlobnim oštećivanjem od strane domaćih žitelja. Velika pošumljena ploha »Golglav« u zabrani Grabovica planina mnogo je oštećena god. 1904.—1907. marvom.«

»U suhim ljetima godine 1906. i 1907. pojavilo se u ovoj kulturi nekoliko vrsti škodljivih zareznika, a među ostalim i borov savijač, koji su također sadnicama nahudili.« »Međutim, u glavnom«, završavaju se u ovoj lijepoj knjižici izlaganja, »stanje kultura u Županjcu s obzirom na poteškoće, s kojima je svako pošumljivanje Krša skopčano, je dosta povoljno.«

3.

Time bi u glavnom bilo izneseno sve, što je u sebi sadržavao »Županjački elaborat«, kao i ono, što mu je predhodilo. Na žalost, ovo je samo površna slika, koja je prenesena iz jednog izvoda, a da nam je sam elaborat bio pri ruci, vjerujemo, da bi mogli istaknuti još veliki niz činjenica, koje zadiru duboko u šumsko gospodarstvo i koje danas nisu ni pošto manje aktuelne, nego što su bile u deca prije pedeset godina.

Vrijedno bi bilo donjeti sliku razvoja šumarskih i drugih prilika na županjačkom Kršu kroz minulih pedeset godina. Vrijedno bi bilo upoznati se sa stanjem, u kojem se nalaze danas stanovita pitanja, kojima je elaborat predvidio uređenje, a isto tako zanimljivo bi bilo razmotriti rezultate rada, kojeg je nakon svršavanja komisijskih istraživanja preduzela država preko svojih stručnih organa. Tome poslu trebao bi se posvetiti čovjek, kojemu su šumarske i druge privredne prilike županjačkog kotara najbolje poznate.

Za nas je važno, da je »Županjački elaborat« izložio jednu osnovicu, po kojoj se moraju naši šumarski problemi na Kršu rješavati. Prema današnjem stanju nauke »Županjačkom elaboratu« bi se moglo vrlo malo prigovoriti. Istaknuti problemi našeg Krša danas su naučno bolje ispitani, ali uz prkos toga rješavanju njihovom nije se pristupilo temeljito, radi pomanjkanja jedne dobre osnove. Osnovu, koju trebamo, pruža nam

»Županjački elaborat«. Za svaki kotar, za svaku gospodarsku jedinicu na Kršu potrebni su nam »županjački elaborati«.

Saradnja šumarskog i poljoprivrednog stručnjaka na Kršu nije nigdje možda tako jasno istaknuta, kao u ovom elaboratu. Mnoga pitanja, koja su prepuštena šumarskom stručnjaku na rješavanje, pripadaju u domenu poljoprivrede. Iako šumar na terenu silom prilika postaje vremenom zaista svestran »stručnjak«, ipak bi se kod rješavanja pojedinih pitanja naišlo na bolje rezultate, kada bi stručna kolaboracija između šumara i poljoprivrednog stručnjaka bila prisnija i intenzivnija.* Problem uređenja alpskih i servitutnih pašnjaka važno je privredno pitanje stanovništva u kotarevima našeg Krša. Tome pitanju biti će u najskorije vrijeme potrebno pristupiti punim intenzitetom. Državne šumarije, koje su danas preopterećene raznim poslovima, radi pomanjkanja stručnog osoblja, trebaju se iz osnova preurediti. Uređenje alpskih pašnjaka trebalo bi prepuštiti naročitim upravama, koje bi bile sastavljene od šumarskih i poljoprivrednih stručnjaka. Ribogojstvo treba da se vrati pod nadzor šumarskih organa, kojima taj posao bolje odgovara. Pitanju podizanja šuma na Kršu, branjevinama, kulturama itd. treba dati odgovarajuću važnost. Istovremeno treba istražiti i sve ostale mogućnosti, kojim bi se privreda na Kršu podigla.

Sve to mora početi sa jedne sustavne osnove, a tu nam je »Županjački elaborat« od neprocjenjive vrijednosti.

Pod današnjim okolnostima smatra se službovanje u šumarijama na Kršu vrlo često kao teški ostracizam. Tamo, gdje šumarska struka nalazi svoju najzahvalniju primjenu i gdje šumarski stručnjak treba biti pionir u podizanju narodnog gospodarstva, tamo je služba šumara prezrena! Međutim, naša je dužnost, da stare griješke ispravljamo na vrijeme, a pri tom nam treba biti pred očima primjer nadšumara *Geschwinda*, jednoga od sastavljača »Županjačkog elaborata« i njegovih danas manje poznatih suradnika, koji su službu i rad na Kršu smatrali svojim najvišim životnim zadatkom.

ZUSAMMENFASSUNG

Das »Županjacer Elaborat«, umfassend 2665 Seiten und mehrere Beilagen, behandelt die Einrichtung der Karstgebiete im Bezirke Županjac (Duvno, heute Tomislav-grad). Dieses Elaborat ist im Jahre 1891. von Oberförster A. Geschwind und Landwirtschaftsreferent J. Eckel verfasst und kann als das vollkommenste Werk über Karstaufforstungs — und überhaupt über Karstasanierusfragen betrachtet werden.

Indem das Original des Werkes verloren ist, sind die Hauptpunkte des Elaborates, die auch heute, 50 Jahre später, massgebend sein können, nach den verfügbaren literarischen Angaben dargestellt.

Der Verfasser.

---

* Tu saradnju na Kršu predviđa i Zakon o šumama. Op. ur.

SAOPĆENJA

OSVRT NA ODGOVOR G. ING. FRANČIŠKOVIĆA O PROBLEMIMA UREĐIVANJA ŠUMA U NJEMAČKOJ.

Nisam imao namjere osvrtni se na odgovor kol. ing. Frančiškovića na moje primjedbe o njegovom članku odnosno referatu o savremenim problemima uređivanja šuma u Njemačkoj, jer se iz mojega osvrta dovoljno vidi cilj radi čega sam se osvrtno — treba samo šumarskim očima čitati i gledati na samu stvar, a ne uzimati lično — no jer se ovakvim dopisivanjem ipak nešto objašnjuje i time postizava cilj — osvrćem se na odgovor.

Jasnoća je naime postignuta u objašnjenju rentabilnosti, kako je predodči je kol. ing. Frančišković, ali time nije porećena ovisnost rentabiliteta (u smislu ispravnog šumarenja) o produktivnosti, t. j. da se sa produktivnošću podiže i rentabilitet. Ako je rentabilnost postignuta samo kroz neko vrijeme (može to trajati i cijelu ophodnju — i više) a ne trajno, onda to znači samo časovitu rentabilnost, t. j. rentabilnost jednog posla (spomenut je primjer sa uzgojem čistih smrekovih sastojina), te u šumarskom smislu ne predstavlja rentabilitet. Prema tome rentabilitet (u šumarskom smislu) u ovisnosti prema produktivitetu predstavlja sinonim iako su to dva razna pojma u jezićnom smislu.

Dva posve oprećna pojma u jezićnom smislu su također sjeća i pomlađivanje, no prof. G. F. Morozova ipak ništa ne smeta, da ih u šumarskom smislu označi sinonimima (Nauka o šumi od G. F. Morozova, priredeno po Dr. Ing. Balenu, strana 103).

Glede idealnih jedinica, odnosno osvrćući se na dosadanje gosp. jedinice koje predstavljaju realan sklop šumskih površina, nije bilo riječi o tome, da one kao takove moraju postati moguće za reguliranje potrajnosti, nego da su one potrebne radi prostornog reda i kao takove da služe kao instrumenat za reguliranje potrajnosti. Ako to ne bi bilo, čemu onda isticanje, da će »plan o prostornom redu i nadalje zadržati svoju veliku važnost.« Dakako da površina nije jedini faktor u reguliranju potrajnosti, ali da je ipak faktor — ne može biti sumnje, jer se površine pojedinih vrsta drveća dodjeljuju jedinicama.

Ta stvar nije kod nas nova, jer se kod nas mjestimićno u praksi i provodi iako se ne knjiži pod takovim imenom, ali je sa istom svrhom, pa je zbog toga i tim manje »neshvatljiva«, i dovoljno je, da je ćovjek šumar pa da to može shvatiti i — ne mora zato biti filozof.

Što se tiće aluzija na naše prilike — spominjem, da današnje stanje i dosadanje gospodarenje nije mjerilo i ne smije biti mjerilo i za budućnost. Danas to naorćito vrijedi, jer su se aluzije na naše prilike, učinjene po meni, odnosile samo na područje ondašnje banovine Hrvatske.

Ing. Lavoslav Loger.

DRVO U HRVATSKO-TALIJANSKOM TRGOVAĆKOM UGOVORU

Od 27. do 30. rujna o. g. održana je u Veneciji sjednica Stalnog talijansko-hrvatskog gospodarstvenog povjerenstva. Raspravljalo se je o ovim predmetima: 1. produljenje gospodarskog ugovora iz mjeseca lipnja do kraja godine; 2. obskrba Dalmacije; 3. gradnja cesta u Hrvatskoj od strane talijanskih poduzeća; 4. projekti poljoprivrednih i drugih javnih radova u Hrvatskoj; 5. hrvatsko-talijanska veleobrtna suradnja; 6. razno i eventualije. Rad povjerenstva odvijao se u posebnim podkomisijama, pa je drvo bilo predmet rada posebne podkomisije. Sa strane ministarstva šumarstva i rudarstva, odjela za šumarstvo jest ćlan ovog povjerenstva g. Ing. Krešimir Katić, šum. savjetnik.

O rezultatima ovih gospodarskih pregovora u Veneciji zagrebački dnevnik »Hrvatska privreda« (u broju od 3. listopada 1941. god.) donosi ovaj izvještaj:

»U međusobnoj trgovinskoj izmjeni između Nezavisne Države Hrvatske i Italije jedan od najvažnijih artikala jest svakako drvo. Posve je razumljivo, da je u podkomisiji za drvo, prigodom zasjedanja Stalnog talijansko-hrvatskog gospodarstvenog povjerenstva u Veneciji, posvećena s obih strana osobita pažnja tome izvoznom, odnosno uvoznom predmetu.

U radu podkomisije za šume i rude povjerenstva u Veneciji raspravljalo se u prvom redu o pitanju suradnje talijanskog državnog kapitala s hrvatskim državnim kapitalom u iskorišćivanju državnih šuma u Bosni. O tom važnom pitanju dogovoreno je u Veneciji, da se u mjesecu studenom sastane u Zagrebu posebna komisija, koja će donijeti s obih strana konkretne prijedloge, o kojima će se tada raspravljati na sastanku u Zagrebu, a zatim će konačni zaključci biti podnijeti obim vladama na donošenje konačne odluke.

I u podkomisiji za robni promet raspravljalo se također o drvu. S talijanske strane zahtijevalo se osjetljivo povišenje kontingenata za građevno i gorivo drvo. S hrvatske strane bilo je istaknuto, da uslijed smanjenja sječe, zatim uslijed nesređenih prilika u pojedinim krajevima, kao i uslijed velikih vlastitih potreba, nismo u mogućnosti udovoljiti postavljenim zahtjevima. Što više, uslijed nemogućnosti isporuke građevnog i gorivog drva i u dosadašnjim količinama, bilo je potrebno pristupiti i smanjenju kontingenata u pojedinim vrstama drva. Pri tom je potrebno znati, da Italija od nas kupuje rezanu građu crnogorice, koja je potrebna za ratne svrhe u velikim količinama. Zatim Italija kupuje u našoj državi jelovc i bukovo drvo za celulozu, a osobito bukovo drvo, od koga se proizvodi »f i o c c o«, koji se upotrebljava u velikoj mjeri u izradbi svih vrsta tekstilija. Nadalje Italija kupuje ogrjevno drvo, ugljen i bukove trupce, koje nakon preradbe upotrebljava u svrhe ratne industrije, jer je to drvo jedino povoljno, da nakon preparacije bude sposobno za materijal od koga se izrađuju propeleri za avione.

Prigodom rasprava o konkretnim zahtjevima odnosno prijedlozima, došlo je do znatnog sniženja nekih kontingenata za drvo, za koje su s talijanske strane bila postavljena traženja, da ih se i povisi. Udovoljeno je zahtjevu Talijana, te je došlo do neznatnog povišenja kontingenata za izvoz drvenog ugljena.

Na sastanku u Veneciji je odlučeno, da za iduće tromjesečje ostanu kontingenti građevnog i gorivog drva isti kao i do sada. Prema tome za ovo tromjesečje je izvoz građevnog i gorivog drva predviđen u vrijednosti od 200 milijuna kuna, što znači da od ukupnog našeg izvoza iznaša izvoz drva preko 60%.« P.

ŠUMARSKA STRUČNA KNJIŽEVNOST O SJEČI I UMJETNOM POMLADENJU U BUKOVIM SASTOJINAMA VISOKOG UZGOJA.

Bukova visoka šuma sječe se gotovo isključivo oplodnom i prebornom sječom. U stručnoj šumarskoj literaturi nijesam naišao na slučaj, da bi se preporučivalo bukove sastojine posjeći čistom sječom i tada ih opet umjetno podizati sjetvom bukvice ili sadnjom bukovih biljaka. U koliko se gdje i navada taj način pomlađenja bukovih sastojina, uvijek se uz to napominje, da se to čini samo u iznimnim slučajevima. Svagdje se izričito naglasuje, da se bukva pomlađuje na prirodni način pod zastorom krošnja starih stabala t. j. oplodnom sječom ili prebornom.

Uzrok tomu je poznata činjenica, da su mlade bukove biljke vrlo osjetljive na mraz, a i sunčanu žegu. Stoga je sadnja bukovih biljaka na čistinama bez ikakve zaštite gotovo uvijek bezuspješna.

U poznatom Heyer-Hessovom djelu o uzgajanju šuma (str. 50-54) u stanovitim se prilikama preporuča umjetno podizanje bukovih sastojina, na pr. kada treba pošumiti manje čistine. U tom se slučaju mora bukovim biljkama osigurati zaštita na

taj način, da se u isto vrijeme ta površina zasije žitom ili pak da se nekoliko godina prije osnuje zaštitna sastojina. (Breza). Prema navodima Weinkampffa, provedene su u Pfalačkoj u bukovim sastojinama IV. i V. boniteta, u predjelu siromašnom na oborinama, uspjele sadnje bukovih biljaka ali pod zaštitom krošanja starog drveća, gdje su sadene u linijama udaljenim međusobno 15—20 m. To umjetno pomlađivanje s biljkama uzgojenim na slobodi dovelo je brže i sigurnije do bukovog podmlatka, nego prirodno pomlađenje i to iz razloga, što su snažne i u slobodi uzgojene biljke bile otporne protiv svih opasnosti, pogotovo kada su kasnije uživale još i zaštitu starog drveća.

Bukove sastojine, u kojima je primiješan hrast, pomlađuju se najčešće na taj način, da se bukva pomladi prirodnim putem, dok se hrast pomlađuje umjetnom sadnjom žira ili biljaka. Tako se postupa kada se hrast nalazi na dobrom tlu, a bukva na lošem. Ako je čitavo tlo jednako dobrog boniteta, preporuča se, da se čitava sastojina najprije pomladi sadnjom hrastovih biljaka, a kasnije, za 10—15 godina, podsadi se ta mlada hrastova sastojina sa bukovim biljkama (Mayr, Waldbau. str. 444).

Ako je potrebno, da se istovremeno provede pomlađenje bukve i hrasta, onda se kod pripravnog sijeka moraju osloboditi lijepo razvijene krošnje hrastova, a one godine, kada hrast urodi žirom — tlo se pod njim obradi. Ostala, bukova sastojina, pomladit će se pripravnim ili, ako je taj nepotreban, odmah oplodnim sijekom — kao što se pomlađuje svaka čista bukova sastojina. Najbolje će svrsi odgovarati, da obje vrste budu po mogućnosti površinom odvojene, pa da se pomlade oplodnom sječom u skupinama. Pri tom će biti dobro, da se hrastovim skupinama u vremenu i uzrastu dade prednost pred bukovim — prema pravilu: prednost na vremenu treba da bude utoliko veća, ukoliko je manja skupina.

Pošto su mješovite bukove i hrastove sastojine vrednije od bukovih čistih sastojina, češće dolazi do umjetnog pretvaranja čistih bukovih sastojina u mješovite sastojine hrasta i bukve. Pretvaranje čistih bukovih sastojina u mješovite sastojine bukve i hrasta vrši se tako, da se u njima potraže zemljišta najboljeg boniteta i na njima prorijede skupine bukovih stabala te osnuju tako zvana »zaštitna mjesta«, na kojima se zasađi hrastov žir ili jače hrastove biljke. Na slabijim tlima bukva se pomladi na prirodni, a u slučaju potrebe i na umjetni način. (Mayr-Walbau, str. 444).

Dode li u stanovitim slučajevima do sjetve bukovog sjemena ili do sadnje bukovih biljaka, Petračić (Uzgojanje šuma str. 140. i 141.) kaže o tom ovo:

Ručno pomlađenje i podizanje bukovih sastojina provada se vrlo rijetko, a u koliko se provada, obavlja se takovo pomlađivanje u glavnom pod zaštitom starijeg drveća. Iznimno se ručnim putem podižu bukove sastojine na dobro zaštićenim čistinama. Najzgodnije je vrijeme za sjetvu jesen, jer se time ušteduje posao i troškovi oko čuvanja bukvice preko zime, ali nas sili na to i stanoviti gubitak na njezinoj klijavosti. Kod opasnosti od miševa, preko zime, preporuča se rana proljetna sjetva. Ako se bukvica za vrijeme zimovanja donekle presuši, preporuča se prije proljetne sjetve njezino močenje u vodi, odnosno polijevanje na zemlji i često pregrtanje, da se hrpe ne ugriju. Ovakve se hrpe pokrivaju stariim vrećama ili granjem. Čim bukvica poprimi boju svježih sjemenaka, odnosno čim započne proklijavati, treba je sijati. U najviše slučajeva nema sjetva uspjeha. Nešto bolje rezultate daje sadnja na čistinama, osobito ako se sadnja obavlja zajedno sa sijanjem žita ili ako smo se već prije pobrinuli za zaštitnu sastojinu (brezovu), odnosno ako upotrebimo jake biljke — stare 4 i više godina. Zbog obilnog širenja krošnje potrebno je saditi biljke dosta nagusto. Ispod starih sastojina upotrebljava se umjetno pošumljivanje ponajviše za popunjavanje mjesta nepošumljenih od naravi ili za unašanje bukve u sastojine drugih vrsta. U ovom se slučaju redovno upotrebljava sjetva sjemena i to u plitke redove pod brazdu, odnosno u plitke redove napravljene motikom (3 hl sjemena po ha),

te sjetva sjemena pod motiku ili sadnja u pliće rupice na malim dobro obradenim mjestima ($\frac{3}{4}$ hl po ha). Ispod sastojine se može upotrijebiti i sadnja biljaka. Ponajviše se radi sa dvo- do trogodišnjim biljkama. Kadikad se upotrebljavaju i jednogodišnje biljke i kitasta sadnja. Često se sade biljke s busenom. Biljke se uzimaju iz sastojine ili iz vrtova. U šumskim vrtovima treba biljke pomno zaštićivati i za vrijeme suše zalijevati. Kod sadnje jačeg stromlja preporuča se kljaštrenje grana, dapače i prevršivanje. Biljke se sade redovno u proljeće.

Prema H e y e r - H e s s u (str. 50—54) na mjestima, koja su manje izvršena kasnim mrazovima i sunčanoj žegi na S i SI stranama u sredogorju, dostaje sjetva bukovog sjemena sa žitaricama, ali je ipak od te sjetve sa žitaricama, kako je već rečeno, daleko sigurniji uzgoj bukve sadnjom biljaka pod predsadenom zaštitnom sastojinom (breza, bagrem, bor, ariš).

Iz svega naprijed rečenoga daje se izvesti ovaj zaključak:

1. Pošto se svaka sječa šume ima provoditi tako, da njome ne bude onemogućeno pomlađivanje (§. 76. zakona o šumama), radi velike osjetljivosti bukovih biljaka na mraz i žegu u principu se isključuje svako pomlađivanje bukovih sastojina na taj način, da se nakon čiste sječe gole sječne površine zasiju bukovim sjemenom ili zasade bukovim biljkama.

2. U iznimnim slučajevima, na blagim terenima, na relativno-šumskom tlu, mogu se postepeno obnavljati mješovite bukove i hrastove sastojine na taj način, da se čitava sječna površina podsadi na boljim tlima hrastovim, a na lošijim tlima bukovim biljkama. Prije takove umjetne sadnje potrebno je, da se sastojina progali te osigura potpun razvoj umjetno unesenog bukovog i hrastovog podmlatka. Tek nakon potpuno osiguranog i razvijenog hrastovog i bukovog podmlatka smjela bi se dozvoliti sječa starih bukovih i hrastovih stabala.

Radi što bolje zaštite podmlatka morala bi se sječa i izvlačenje drva obaviti isključivo po snijegu. Nakon sječe i izvoza drva imaju se mlade kulture upotpuniti sadnjom žira.

3. Ukoliko se u progaljenoj sastojini umjetno uneseni bukov i hrastov podmladak ne razvije povoljno, još uvijek je moguće, da se konačna sječa stabala odgodi toliko, koliko je potrebno da se površina podmladi prirodnim putem.

4. Ako se sastojina nalazi na položaju, koji je osobito izložen mrazu, čitava će se podsaditi samo sa hrastom, pa se tek kasnije mlada hrastova sastojina u doba letvenjaka umjetno podsadi s bukvom.

5. Po svojem bi obliku ovaj način bio sličan oplodnoj sječi s tom preinakom, da se ne čeka na prirodno pomlađenje, već se pomladak unaša u progaljenu sastojinu na umjetni način. To umjetno podizanje pomlatka povećava osjetljivo kulturne troškove, ali je s druge strane tu dobitak na vremenu od najmanje 5 do 10 godina.

Dr. Ing. Zlatko Vajda

O VAŽNOSTI PLANIKE NA NAŠEM MEDITERANSKOM KRŠU.

Planika (Arbutus unedo L.) je najkorisnije šumsko drveće za seljačko gospodarstvo na našem mediteranskom Kršu. Ona daje mnogo koristi seljaku kao ogrjevno drvo, dobro kolje za vinovu lozu i mahunjače, a njeno lišće je odlična hrana za stoku. Plod, zvan »maginja« ili »manjiga«, u kome se nalazi oko 10% šećera, jestiv je i upotrebljava se za pravljenje pekmeza, rakije, likera i dr.

Planika je zimzeleni grm ili stalce do 4 m visine. Na boljem terenu izraste i do 6 m visoko. Lišće joj je jajastog oblika, nazubljeno, dugoljasto, odozgo tamno zeleno, a odozdo svjetlije zeleno. Ono obiluje taninskim tvarima, te se radi toga upotrebljava kao narodni lijek protiv proljeva, a upotrebljava se i za učinjanje koža. Zreo plod je crvenkast. Po boji i veličini liči plodu pitomih jagoda. U njem se nalazi mnogo sitnih sjemenki, koje su slične sjemenu djeteline, a koje su dobre klijavosti.

Sazrijeva jeseni i zimi, od listopada do veljače. Cvate istovremeno, i to u bijelim, žućkastim ili ružičastim grozdovima. Cvijet je dobar za pčelarstvo i daje dobar med.

Čistih planikovih šumica ima malo. Nalazimo ih tu i tamo na otoku Mljetu i na nekim drugim otocima. Inače je on pomiješan s drugim biljem u mediteranskoj makiji i šumama alepskog bora. Mediteranske šumice dobivaju jeseni cvatnjom ružmarina, malog vrijesa, planike, mirče i dr. izgled nepreglednog i lijepo išaranog čilima. Radi svog lijepog ploda, lišća i cvijeta upotrebljava se planika kao ukrasni grm u perivojima.

Planika je rasprostranjena u području cijelog našeg mediteranskog primorja i otočja. Na otocima doseže i preko 350 m nadmorske visine. Za suviše jakih zima mladi izbojci stradaju. Osim obične planike postoji tu i tamo i t. zv. »vilenska planika« (Arbutus andrachnoides), koju je agr. Zec našao na Korčuli, a ja sam je primijetio na otoku Visu u šumi »Parja plažica«.

Kod nas napada planiku gusjenica zlatokraja (Euproctis chrysorrhoea). Leptir izlazi iz, čahure u svibnju i lipnju, a koncem lipnja odlaže jaja ispod lišća, nakon čega izlaze gusjenice. Nekih godina može zaraza napasti planiku toliko, da joj lišće izgleda kao izgorjelo. Zbog toga bi trebalo povesti veću brigu oko tamanjenja gusjenica na planiki, t. j. iste bi trebalo paliti na vatri, kao što se to redovito čini s prelcom u borovim šumama.

Obzirom na to, što je seljaku na našem mediteranskom Kršu planika potrebna za ishranu stoke, ona je u opadanju, jer je seljaci pretjerano i neracionalno sijeku već u trećoj ili četvrtoj godini njenog rasta i tako joj onemogućuju jači razvoj. Isto se tako planika suviše siječe zbog loženja vapnenica. Odviše česta sječa nedorasle planike dovodi do slabljenja njenog panja. Ima krajeva, gdje nema dovoljno šume za potrebu sela, pa seljaci vade i planikove panjeve, te se tako u nekim krajevima, na žalost, postepeno iskorjenjuje ovo drveće, komu obzirom na korist nema premca među ostalim mediteranskim vrstama.

Umjetno pošumljivanje planikom na našem Kršu nije još izvedeno. Pokušano je presađivanjem mladica sa dijelom panja, ali je sve to izvedeno tek u obradivim vrtovima. Međutim, trebalo bi u našim rasadnicima uzgajati na hiljade planika iz njenog sjemena, te ih upotrijebiti za pošumljivanje. Mlade planike iz sjemena vidimo dosta rijetko. Nalaze se obično na donjem dijelu padina, gdje ima dovoljno nanosa humusa, i to u zasjeni drugog drveća. Korijen mladih biljaka ima odeblju dugačku žilu i postrano sitno žilje. Od interesa će stoga biti uzgoj biljaka u cijevima od trstike ili suncokreta u rahloj humoznoj zemlji. Izgleda, da bi on mogao uspjeti ispod planika ili u djelomičnoj zasjeni drugog drveća.

Na otoku Braču posljednjih nekoliko godina siromašniji seljaci i radnici sakupljali su toliko plodova od planike, da se iz njih dobivalo do 5 vagona rakije, što predstavlja lijep prihod za onaj siromašni svijet, koji nema vinove loze i voća ni za svoju potrebu. U općinskim, a i u drugim nekim privatnim šumama, obično je slobodno brati plodove planike (maginje). Dobar radnik može sakupiti na dan do 100 kg maginja. Tako ubrani plodovi stavljaju se odmah u bačve i gnječe. Ako se sakupi više plodova stavljaju se u veću bačvu, koja se pokrije, ali ipak na gornjem dijelu bačve ostavi manji otvor. Maginja se ostavlja u ovom stanju obično 2 mjeseca. Ovisi o temperaturi podruma, da li će maginje prije ili kasnije fermentirati. Pri pečenju rakije najbolje je odstraniti gornji sloj, u koliko se ukiselio, jer taj sloj daje rakiji loš ukus. Za pečenje rakije upotrebljava se obični kotao, ali taj mora na svom dnu imati mješalicu, koja prijeći da se ne slijepi i zagori kaša. Od maginja dobije se rakiju, koju dosta cijene.

Pekmez ili marmelada od maginja odlične je kakvoće. Pekmez se pravi tako, da se zreli plodovi kuhaju oko pola sata, a zatim dobro procijede, da se odstrane sve sjemenke. Dobivena kaša kuha se polagano, i to tako dugo, dok se ukuha skoro na polovicu. Potrebno je pri tom kašu neprestano miješati, da ne bi zagorjela. Tada

se nadoda na svaki kilogram kaše pol kg šećera, a zatim dalje kuha otprilike $\frac{3}{4}$ sata. Radi boljeg ukusa može se pri kraju nadodati malo limunove kore i vanilije. Pekmez se najbolje sačuva u staklenim i zemljanim dobro zatvorenim posudama. Kako su djeca na našem Kršu obično slabo hranjena, bilo bi od velike koristi, da se školama odobri izvjesna količina bestrošarinskog šećera, a učiteljice da sa školskom djecom sabiru maginje i prave pekmez. Takav pekmez ne bi bio skuplji od 3 kune po kg i on bi se mogao dnevno dijeliti školskoj djeci, jer je vrlo hranjiv.

Budući da planika daje vrlo koristan plod, a ne zahtijeva ni izdaleka obradivanje kao druga voćna stabla, te prema tome nema nikakvih naročitih izdataka za njeno uzgajanje, to bi njenom uzgoju trebalo u buduće posvuda, gdje se ona nalazi na našem Kršu, posvetiti naročitu pažnju. Njene grupe trebalo bi racionalnije uzgajati i njegovati. Pojedinih stablima valja omogućiti čišćenjem i potkresivanjem da izrastu u jača stabalca, sa širokim i lijepo razvitim krošnjama. Loša i kržljava stabla valja posjeći jeseni ili zimi razom zemlje i pružiti im mogućnost da potjeraju lijepe mladice, koje ćemo dalje njegovati i čuvati. Na taj način mogli bismo uzgojiti krupnije šumsko planikovo drveće, od kojeg bi dobivali korisne plodove. Trebalo bi sve učiniti, da se u ovom pogledu postigne što bolji uspjeh, a pri tom ne zaboraviti ni selekciju, a ni cijepljenje.

Nikola Bracanović, Supetar

POŠUMLJAVANJE JE GLAVNA ZADAĆA ŠUMARSTVA JUGOISTOČNE EUROPE

Dnevnik »Donauzeitung«, koji izlazi u Beogradu, u broju od 8. listopada o. g. donosi članak »Südoosteuropäische Holzwirtschaft«, kojeg je težište izraženo u podnaslovu riječima »Langfristiges Aufforstungsprogramm eine volkswirtschaftliche Notwendigkeit«. Budući da je ovaj članak značajan s više razloga, to bilježimo njegove najznačajnije dijelove.

Šumarstvo i drvništvo jugoistočnih zemalja, veli se u tom članku, pravi je primjer jedne kroz desetljeća stranputicom vodjene gospodarske politike. Vjerovalo se u ogromno drveno bogatstvo, ali bogatstvo nije dokazano stvarnim podacima. Drvne zalihe većine zemalja jugoistočne Europe znatno su manje od zaliha Njemačke.

Dok šumovitost Njemačke iznosi 30%, šumovitost Hrvatske i Srbije je doduše isto tolika, ali Bugarske 28%, Rumunjske 25%, Mađarske 28%, a Grčke svega 19%; Turska nema točne površine šuma, ali se cijeni s 12%. Smanjenje drvnih masa, veli se dalje u članku, počelo je iza druge polovice prošlog vijeka, a smanjenje šumske površine manje je nastalo zbog krčenja u svrhu naseljavanja i pretvaranja šumskog tla u poljodjelsko tlo, nego li zbog krivog uvjerenja o neiscrpivosti ovog vrele sirovina, na osnovu čega je provodeno sustavno pustošenje. To pak pustošenje nije ni izbliza nadoknađeno. Tu je i loš običaj pašarenja u šumama, pa i u branjevinama. Tek posljednjih godina počela se posvećivati veća pažnja čuvanju šuma.

U članku se potom naglašava, da su se do sada u svim tim zemljama vršile sječe, koje su premašivale prirast šuma kao i to, da nastavak ovakvog gospodarstva neminovno vodi slomu drvne privrede, što bi se naročito teško osjetilo u Hrvatskoj, Rumunjskoj, Srbiji i Turskoj kao zemljama izvoznicama. Članak završava: »Posljednjih godina opazile su državne uprave tih zemalja loše gospodarstvo. Putokaz je dala Turska svojim prevratnim zakonom o šumama iz 1937. god., kojeg su temeljne značajke ove odredbe: dužnost pošumljavanja onih općina, koje su bez šume; dokinućе svih besplatnih korištenja u šumama; mogućnost dokidanja svih dotad steklih prava ne izuzimajući ni preseljavanja pučanstva, ako se to preseljavanje za šumarstvo pokaže potrebnim. U Rumunjskoj, Hrvatskoj, Srbiji i Turskoj za kratko vrijeme morat će se smanjiti izvoz drva, dok će ostale zemlje biti prisiljene na uvoz za pokriće vlastitih potreba. Svekolike jugoistočne zemlje moraju stoga izraditi sveobuhvatni program pošumljavanja i po tom programu raditi.

P.

IZ DRUŠTVA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Ministarstvo šumarstva i rudarstva
Odjel za šumarstvo.

Broj: 23.646. M. Š. — 1941.

Zagreb, 15. listopada 1941.

Predmet: Hrvatski šumarski kalendar
Obavijest o tiskanju.

1. Ravnateljstvu drž. šuma 1—6 svima;
2. Ravnateljstvu šuma imovne općine 1—10, svima;
3. Velikoj župi 1—23, svakoj;
4. Upravi šuma veleposjeda:
  - a) Djakovačkog vlastelinstva, Djakovo;
  - b) S. H. Gutmann, Belišće;
  - c) Podravina d. d., Našice;
  - d) Grofa Eltza, Vukovar;
5. Otsjecima I.—IV. i IX. Ovdje svima.

Hrvatsko šumarsko društvo pokreće Hrvatski šumarsko-lovački kalendar, od kojeg će prvo godište izići već za 1942. god.

Tim povodom Hrvatsko šumarsko društvo obratilo se na ovo ministarstvo dopisom u kojem između ostalog navodi:

»Ovaj kalendar, koji pokreće naše društvo prema zamisli izdavača treba da zadovolji potrebe šumarskog i lugarskog osoblja na priručnim tablicama kao i kratkim uputama iz područja struke. Budući da se sve potrebno ne može dati u svezku kalendara za jednu godinu, to je zamišljeno da se svake godine izmjeni jedan dio stručnog gradiva s novim materijalom tako, da bi kroz niz godina ovi kalendari predstavljali u neku ruku leksikon-priručnik za stručni rad svakog šumara.

Kako bi kalendar bio što bolji to je želja društva da što veći broj članova iznese manjkavost današnjeg Šumarsko-lovačkog kalendara kao i da predloži materijal, koji treba ući u prvi kalendar i kojeg u dosadanjem kalendaru nema. U tu svrhu moli se Ministarstvo, da bi pozvalo kako otsjeke Odjela za šumarstvo tako i sve područne šumarske ustanove, da u najkraće vrijeme predlože mišljenje i prijedloge za sadržaj predviđenog kalendara. Moli se, da bi se ti prijedlozi i nacrti iznijeli za svaku stručnu disciplinu (uzgoj, uređenje i t. d.) na posebnom arku, kako bi sređivanje prijedloga bilo jednostavnije.

Obzirom na današnje visoke troškove tiska, Društvu bi bilo potrebno što prije znati broj kupaca ovog kalendara za god. 1942., kako bi se mogla naklada što točnije odrediti. Stoga se moli Ministarstvo da bi pozvalo sve područne ustanove na sakupljanje pretplatnika za kalendar i to među šumarsko-drvarskim krugovima. U tu svrhu najbolje da pojedinci na jednom arku pobilježe pretplatnike od kojih će svaki pretplatnik svojim potpisom potvrditi pretplatu na kalendar i ujedno obvezu isti platiti.«

Na radu oko novog kalendara trebaju se naći svi hrvatski šumari, pa se poziva naslov da sa strane postupi u smislu zamolbe Hrvatskog šumarskog kalendara. Primjedbe ili program uređenja novog kalendara neka se pošalju do kraja ovog mjeseca i to na Hrvatsko šumarsko društvo nepo-

sredno (Vukotinovićeve ul. 2) a imena pretplatnika također šumarskom društvu neposredno, do kraja mjeseca studenoga. O cijeni ovog kalendara izići će obavijest u narednom broju Hrvatskog šumarskog lista.

Pročelnik odjela:
Ing. Abramović, v. r.

ZAPISNIK

osnivačke skupštine Kluba šumara u Banjoj Luci dne 19. listopada 1941. godine

Dnevni red:

1. Otvorenje skupštine po Privremenom odboru
2. Biranje ovjervitelja zapisnika
3. Izvještaj tajnika Privremenog odbora
4. Čitanje pravila Hrvatskog šumarskog društva i poslovnika Kluba
5. Izbor kandidacionog odbora
6. Izbor upravnog i nadzornog odbora
7. Eventualije.

Skupštini prisustvuju:

1. Ing. Stjepan Kutleša, 2. Ing. Ivan Grbac, 3. Ing. Pavao Bilić, 4. Ing. Ljubomir Gavran, 5. Ing. Đuro Tonković, 6. Josip Cezner, 7. Ing. Ljubomir Stjepanović, 8. Ing. Drago Komlinović, 9. Ing. Joža Štimec, 10. Ing. Nikola Popjanov, 11. Ing. Dušan Kovačević, 12. Ing. Vladimir Hvorostin, 13. Ing. Jeronim Kahler, 14. Ing. Leonid Bobkov, 15. Mirko Ivezić, 16. Ing. Jaroslav Huša, 17. Ing. Aleksander Panov, 18. Stanko Čebašek, 19. Ivan Bobek, 20. Ing. Aleksije Ljevšin, 21. Ing. Đorđe Stocki, 22. Ing. Sidik Behmen, 23. Ing. Mihajlo Maksimović, 24. Ing. Marko Topić.

Svi su prisutni ili članovi H. Š. D. ili su novoprijavljeni, koji će se primiti u članstvo HŠD i kao takovi u smislu razjašnjenja i dozvole upravnog odbora HŠD br. 951. od 15. X. 1941. imaju aktivno i pasivno pravo glasa.

1. Predsjednik privremenog odbora Ing. Ljubomir Gavran otvara skupštinu u 10,15 prije podne, upućuje pozdrav Poglavniku (prisutni ustaju i viču »živio!«), objašnjava svrhu i potrebu osnutka Kluba i predlaže da se izaberu ovjervitelji zapisnika.

2. Skupština bira gg. Ing. Ivana Grbca i Pavla Bilića za ovjervitelje zapisnika.

3. Tajnik privremenog odbora Ing. A. Panov predlaže, da se u slijedećoj točki dnevnog reda pročita samo »poslovnik HŠD za osnivanje i rad klubova« dok se sama pravila u cijelosti ne čitaju nego samo oni paragrafi na koje se poslovnik poziva. — Prijedlog se prima.

4. Čita se »poslovnik« i čl. 3, 23, 24 i 31 pravila HŠD.

5. Predsjednik privremenog odbora predlaže 3 člana kandidacionog odbora i to: 1. Ing. Stjepana Kutlešu, ravnatelja, 2. Ing. Jožu Štimeca šum. nadzornika i 3. Ing. Ljubomira Stjepanovića, upravitelja šumarije u Banjoj Luci. — Prima se.

6. Ing. Kutleša čita listu koju predlaže kandidacioni odbor i naglašava da se ovog puta odustalo od ranije prakse po kojoj je za predsjednika biran ravnatelj šuma, ne smatra takvu praksu dobrom, premda je nedvojbeno, da će uprava državnih šuma i klub šumara težiti istom cilju i požrtvovano raditi za istu stvar, ističe da u stanoovitom pogledu klub šumara posjeduje veće i šire mogućnosti nego državna ustanova, koja je donekle sputana birokratskim tradicijama.

Kandidatska lista glasi:

Predsjednik: Ing. Ljubomir Gavran
Podpredsjednik: Ing. Đuro Tonković
Tajnik: Ing. Aleksander Panov
Bltgajnik: Stanko Čebašek

Članovi upravnog odbora: 1. Ing. Jože Štimec, 2. Ing. Jeronim Kahler, 3. Ing. Hajrudin Filipović.

Zamjenici: 1. Ing. Dušan Novaković, 2. Ing. Muharem Katana, 3. Ing. Nikola Popjanov.

Nadzorni odbor: 1. Ing. Ivan Grbac, 2. Pavao Bilić.

Zamjenici: 1. Ing. Ljubomir Stjepanović, 2. Ivan Bobek.

Lista se prima jednoglasno.

Predsjednik kluba Ing. Ljubomir Gavran zahvaljuje se prisutnima i izražava nadu, da će rad Kluba šumara u Banjoj Luci zadovoljiti svrhu i zadatak radi kojih je osnovan i da će stvarno okupiti sve kolege šumare na ovom području, unaprediti će šumarstvo ovih krajeva i korisno poslužiti šumarskoj struci, šumarskoj privredi i interesima šumarskog staleža.

Predsjednik moli g. Čebašeka bivšeg blagajnika podružnice JŠU da ukratko obavijesti skupštinu o stanju imovine, koja sad prelazi u vlasništvo novoosnovanog Kluba.

G. Čebašek izvješćuje da se imovina sastoji iz zemljišta od cca 7 dunuma, zgrade (ukupne vrijednosti po staroj procjeni cca 100.000 din.) i namještaja djelomično razgrabljenog (fale stolice, stolovi i sl.). Blagajna je prazna: gotovina je utrošena na popravak kuće (ima još nešto i neisplaćenih računa). Knjige su se vodile redovno, ali još nisu zaključene.

Predsjednik kaže, da će upravni odbor kluba u što kraćem roku ustanoviti svu zaostavštinu bivše podružnice JŠU, točno stanje blagajne itd.

Nadalje određuje, da će se najdalje u roku od mjesec dana sazvati redovna skupština kluba, na kojoj će se utvrditi smjernice rada, proračun i ostalo.

Pošto je dnevni red iscrpljen, predsjednik zaključuje skupštinu zahvalivši se prisutnima na lijepom odzivu i očitaj volji za što aktivniju suradnju.

Tajnik:

Ing. A Panov

Predsjednik:

Ing. Lj. Gavran

Zapisnik ovjeravaju:

Ivan Grbac   Pavao Bilić

PODJELA PRIPOMOĆI PO HRVATSKOM ŠUMARSKOM DRUŠTVU

Prema zaključku sjednice upravnog odbora Hrvatskog šumarskog društva od 4. svibnja o. g. na spomen uskrsnuća Nezavisne Države Hrvatske podijelit će se 5.000 Kuna u ime pomoći udovima i siročadi šumarskih činovnika. Nadalje će se iz Kereškenjijeve pripomoćne zaklade podijeliti iznos od 3.400.— Kuna udovima i siročadi članova te zaklade.

Pozivaju se zainteresirane osobe da predlože molbe za pripomoć Hrvatskom šumarskom društvu u Zagrebu, Vukotinovićeve ulica broj 2. Molbe ne trebaju biljegovati, a iste moraju Društvu stići najkasnije do 30. studena o. g.

Uprava.

UPLATA ČLANARINE I UPISNINE U MJESECU RUJNU 1941. GODINE.

Redoviti članova: Alić Josip, Prijedor Kuna 50.— za II. polg. 1941; Asančaić Ivan, Đakovo Kuna 100.— za god. 1941.; Balić Mijo, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Babić Marko, Sarajevo Kuna 20.— upisnina; Bixi Stjepan, Varaždin Kuna 100.— za god. 1941.; Brajdić Ferdo, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Bičanić Branko, Gospić Kuna 100.— za god. 1941.; Bucalić Janko, Vinkovci Kuna 220.— az god. 1940. i 1941.

i upis; Balić Mehmed, Tuzla Kuna 50.— za II. polg. 1941.; Biondić Josip, Jastrebarsko Kuna 100.— za god. 1941.; Car Zvonko, Virovitica Kuna 50.— za II. polg. 1941.; Čubelić Slavko, Tuzla Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Chylak Roman, Zagreb Kuna 50.— za II. polg. 1941.; Despot Aleksander, Zagreb Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Denisov Gabriel, Drežnikgrad Kuna 100.— za god. 1941.; Dumendjić Adolf, Zagreb Kuna 50.— za II. polg. 1940.; Franješ Eugen, Bjelovar Kuna 50.— za I. polg. 1941.; Filipović Vladimir, Ilok Kuna 100.— za god. 1941.; Ferljan Vladimir, Teslić Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Fantoni Rajmund, Zagreb Kuna 70.— za II. polg. 1941. i upis; Fašaić Vid, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Francišković Hrvoje, Banova Jaruga Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Grohovac Zrinjko, Krapina Kuna 100.— za god. 1941.; Gjurković Matija, Nova Gradiška Kuna 100. za god. 1941.; Grahovac Petar, Zagreb Kuna 50.— za II. polg. 1941; Hanzl Dragutin, Požega Kuna 100.— za god. 1941.; Haramija Viktor, Split Kuna 100.— za god. 1941.; Horvat August, Zagreb Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Hrska Ivo, Karlovac Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Herjavec Dragutin, Zagreb Kuna 220.— za god. 1940. i 1941. i upis; Hruška Bernard, Vrbanja Kuna 100.— za god. 1941.; Ileković Matija, Grubišno Polje Kuna 100.— za god. 1941.; Ivković Stjepan, Jasenak Kuna 100.— za godinu 1941.; Ivančan Cvjetko, Bjelovar Kuna 120.— za godinu 1941. i upisninu; Jankavić Ilija, Našice Kuna 100.— za godinu 1941.; Jasić Dušan, Karlovac Kuna 100.— za godinu 1941.; Jindra Branko, Trnjeni Kuna 100.— za god. 1941.; Jurković Fabijan, Sarajevo Kuna 100.— za god. 1941.; Klepac Dušan, Zagreb Kuna 100.— za II. polg. 1940. i I. polg. 1941.; Kodžić Nikola, Kostajnica Kuna 100.— za god. 1941.; Kotarski Mijo, Topolovac Kuna 100.— za god. 1941.; Knežević Milan, Sarajevo Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Kudović Sulejman, Tuzla Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Kolibaš Rudolf, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Kirij Konstantin, Petrinja Kuna 100.— za god. 1941.; Kapić Mustafa, Nova Gradiška Kuna 100.— za god. 1941.; Koch Miroslav, Gospić Kuna 100.— za god. 1941.; Katić Josip, Ljubinje Kuna 100.— za god. 1941.; Kostelić Oskar, Gospić Kuna 100.— za god. 1941.; Knez Ante, Nova Gradiška Kuna 220.— za god. 1940. i 1941. i upis; Korošec Mijo, Vinkovci Kuna 100.— za god. 1941.; Kovačević Roko, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Lovrić Lavoslav, Zagreb Kuna 220.— za god. 1940. i 1941. i upis; Lastrić Dragutin, Sarajevo Kuna 20.— za upis; Lucarić Tomo, Vinkovci Kuna 100.— za god. 1941.; Lovrić Ante, Sarjevo Kuna 100.— za god. 1941.; Medaković Mirko, Zagreb Kuna 120.— za god. 1940. i upis; Madarević Sreško, Zagreb Kuna 220.— za god. 1940., 1941. i upis; Markić Mihovil, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Matijašić Vladimir, Gospić Kuna 100.— za god. 1941.; Mihalić Stjepan, Ogulin Kuna 100.— za god. 1941.; Milinković Ivan, Gospić Kuna 100.— za god. 1941.; Mifka Krešimir, Podgorač Kuna 100.— za god. 1941.; Milas Branko, Fužine Kuna 100.— za god. 1941.; Metz Albert, Tuzla Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Milić Žarko, Dvor Kuna 100.— za god. 1940.; Nogić Ivan, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Pauković Ante, Pleternica, Kuna 100.— za god. 1941.; Pašalić Julije, Mostar Kuna 100.— za god. 1941.; Perc Zvonko, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Poduje Luka, Tomislavgrad Kuna 20.— za upis; Premužić Andrija, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Petrak Jure, Zagreb Kuna 220.— za god. 1940., 1941. i upis; Pavletić Fran, Ivanec Kuna 100.— za god. 1941.; Perković Ivo, Pisarovina Kuna 120.— za god. 1940. i upis; Ravnik Fran, Sarajevo Kuna 20.— za upis; Rosandić Milan, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Rükert Kamilo, Rajić Kuna 100.— za god. 1941.; Strapajević Đuro, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Strepački Vjenceslav, Hrv. Mitrovica Kuna 100.— za god. 1941.; Sedmak Ante, Zagreb Kuna 220.— za god. 1940., 1941. i upis; Smilaj Ivan, Vinkovci Kuna 100.— za god. 1941.; Sgurić Mihajlo, Križevci Kuna 100.— za god. 1941.; Seidel Oskar, Bjelovar Kuna 100.— za god. 1941.; Stiglmaier Gustav, Zagreb Kuna 70.— za god. 1941.; Šerbić Nusret, Tuzla Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Šaraf Josip, Crikvenica Kuna 100.— za god. 1941.; Šerbetić Adolf, Sarajevo Kuna

120.— za god. 1941. i upis; Špoljar Pero, Županja Kuna 100.— za god. 1941.; Šooš Đuro, Križevci Kuna 100.— za god. 1941.; Švagović Ivo, Đakovo Kuna 100.— za god. 1941.; Štetić Vladimir, Glina Kuna 100.— za god. 1941.; Šnajder Luka, Zagreb Kuna 100.— za god. 1941.; Šubat Antun, Karlovac, Kuna 100.— za god. 1941.; Škratić Želimir, Gospić Kuna 100.— za god. 1941.; Tomičić Božidar, Kutjevo Kuna 100.— za god. 1941.; Tropper Antun, Doboj Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Valentić Pero, Zagreb Kuna 220.— za god. 1940., 1941. i upis; Valentić Ernest, Vinkovci Kuna 120.— za god. 1940. i upis; Vilček Emanuel, Vinkovci Kuna 200.— za god. 1940., 1941.; Zgorelec Pavao, Majur Kuna 120.— za god. 1941. i upis; Žukina Ivica, Otok Kuna 100.— za god. 1941.

Članarine članova podmlatka: Franjković Ivo, Erdevik Kuna 100.— za god. 1941. i stari dug; Janez Jerman, Ljubljana Kuna 30.— za II. polg. 1941.; Pintarić Konrad, Zagreb Kuna 30.— za II. polg. 1941.; Tomac Zvonko, Zagreb Kuna 25.— za 1941.; Zlatarić Borislav, Zagreb Kuna 50.— za god. 1941.

Pretplata za Šumarski List: Postnikov Aleksije, Kladanj Kuna 100. — za g. 1941.

Cijena »Hrvatskom šumarskom kalendaru«. Cijena »Hrvatskom šumarskom kalendaru«, kojeg prema zaključku ovogodišnje glavne skupštine pokreće Hrvatsko šumarsko društvo, u koliko ostanu današnje cijene tiska, predviđa se u visini oko 70 Kuna.

Predavanja u hrvatskom šumarskom domu. Krajem mjeseca studenoga započet će se s predavanjima Hrvatskog šumarskog društva. Svako će predavanje biti pravodobno objavljeno preko dnevnih novina.

Iako je izraden nacrt predavanja za sezonu 1941-42. molimo svakog člana, da izvoli javiti Hrvatskom šumarskom društvu bilo eventualne prijedloge o pojedinim temama predavanja i o osobi predavača, bilo o svojoj želji, da održi predavanje.

Tajništvo H. Š. D.

LIČNE VIJESTI PROMJENE U SLUŽBI

Imenovani su:

Ing. Nikola Šimatić, šum. vježbenik kod Ravnateljstva državnih šuma u Zagrebu za šum. pristava VIII. grupe kod istog ravnateljstva;

Ing. Svetozar Šolc, šum. savjetnik VI. grupe 1 kategorije u mirovini u Zagrebu, za šum. višeg pristava VI. grupe kod Odjela za šumarstvo Ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Josip Zaninović, odvjetnik iz Zagreba za šumarsko-pravnog odsječnog savjetnika IV. grupe 1 stepena kod Odjela za šumarstvo Ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Nikola Tomljenović, manipulativni vježbenik, za nadoficijala VII. grupe kod Odjela za šumarstvo Ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Ante Stilinović, manipulativni vježbenik za akcesistu X. grupe kod Odjela za šumarstvo Ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Davorin Kanjuh, manipulativni vježbenik za akcesistu X. grupe kod Odjela za šumarstvo ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Tomo Majer, biv. podšumar IX. grupe kod šumske uprave u Ptujju za šumara IX. grupe kod državne šumarije u Jajcu;

Josip Medvešek, rač. vježbenik kod ravnateljstva drž. šuma u Mostaru, za rač. knjigovođu VIII. grupe kod istog ravnateljstva;

Mirko Krpan, manipulativni vježbenik ravnateljstva drž. šuma u Gospiću, za rač. vježbenika kod istog ravnateljstva;

Elizabeta Popović, abiturientica iz Vinkovaca, za rač. vježbenika kod ravnateljstva državnih šuma u Vinkovcima;

Krešo Novačić, za manipulativnog vježbenika kod ravnateljstva šuma gradiške imovne općine u Novoj Gradiški;

Josip Liščić, zvaničnik I. grupe ravnateljstva šuma brodske imovne općine u Vinkovcima, za akcesistu X. grupe kod istog ravnateljstva;

Luka Samardžija, nadlugar I. grupe zvaničnika kod ravnateljstva državnih šuma u Gospiću, za oficijala VIII. grupe kod istog ravnateljstva;

Mate Matanić, nadlugar I. grupe zvaničnika ravnateljstva državnih šuma u Gospiću, za oficijala IX. grupe kod istog ravnateljstva;

Andrija Jemrić, nadlugar I. grupe zvaničnika ravnateljstva šuma brodske imovne općine u Vinkovcima, za oficijala IX. grupe kod istog ravnateljstva;

Mirko Kosović, nadlugar I. grupe zvaničnika kod šumarije brodske imovne općine u Daruvaru, za oficijala IX. grupe kod iste šumarije;

Mira Mirković, svršena učenica drž. trgovačke akademije u Zagrebu za rač. vježbenika kod Odjela za šumar. ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Dragica Miškulin, abiturijentica iz Gospića za rač. vježbenika kod Odjela za šumarstvo ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Nedeljka Čubelić, zvaničnik III. grupe ravnateljstva drž. šuma u Banjaluci za rač. vježbenika kod istog ravnateljstva;

Dragica Smajić, honorarni službenik Odjela za šumarstvo ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu za manipulativnog vježbenika kod istog ravnateljstva;

Anka Grospić, abiturijentica iz Gospića, za rač. vježbenika kod ravnateljstva državnih šuma u Gospiću;

Božena Jurak, abiturijentica iz Gospića, za rač. vježbenika kod ravnateljstva šuma imovne općine u Novoj Gradiški;

Ing. Jerko Došen, inženjer šumarstva iz Gospića, za šumarskog vježbenika kod Odjela za šumarstvo ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Ing. Pavao Prša, inženjer šumarstva iz Zagreba, za šum. vježbenika kod ravnateljstva drž. šuma u Vinkovcima;

Ing. Vladimir Trohar, inženjer šumarstva iz Vukovara, za šumarskog vježbenika kod ravnateljstva drž. šuma u Vinkovcima;

Josip Kosović, nadlugar I. grupe zvaničnika kod kotarske oblasti u Sisku, za oficijala IX. grupe kod iste kotarske oblasti;

Zvonimir Soukup, manipulativni vježbenik kod odjela za šumarstvo i rudarstvo u Zagrebu, za računarskog vježbenika kod istog odjela;

Krunoslav Varga, dnevničar kod ravnateljstva šuma križevačke imovne općine u Bjelovaru, za računarskog vježbenika kod istog ravnateljstva;

Mustafa Horozić, nadničar ravnateljstva drž. šuma u Tuzli, za manipulativnog vježbenika kod istog ravnateljstva;

Ing. Ivan Marković, šum. savjetnik V. grupe kod biv. banske uprave na Cetinju, za šum. nadzornika iste grupe kod ravnateljstva šuma gradiške imovne općine u Novoj Gradiški;

Dragutin Wanić, podšumar I. raz. VII. grupe kod kotarske oblasti u Sinju, za šum. povjerenika VI. grupe od iste oblasti;

Preuzeti su u službu ministarstva šumarstva i rudarstva:

Ing. Matija Gjaić, šumarski vježbenik i tajnik poljoprivredno šumarskog fakulteta hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, za šumarskog vježbenika kod Odjela za šumarstvo ministarstva šumarstva i rudarstva Zagrebu s tim, da mu je temeljem §-a 87. zakona o činovnicima od 31. III. 1931. odobren s današnjim danom jedna godina dopusta — bez prava na beriva — radi vršenja dužnosti povjerenika kod državnog šumsko-industrijskog poduzeća S. H. Gutmann u Belišću.

Promaknuti su:

Joso Oršanić, podšumar I. razreda VII. grupe, za podšumara I. razreda VI. grupe kod Odjela za šumarstvo Ministarstva šumarstva i rudarstva;

Ing. Ante Lovrić, šumarski v. pristav VII. grupe kod ravnateljstva državnih šuma u Sarajevu, za šum. višeg pristava VI. grupe kod istog ravnateljstva;

Ing. Krešimir Katić, šumarski savjetnik IV. grupe 1. stepena Odjela za šumarstvo Ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu, za šumarskog savjetnika III. grupe 2. stepena kod istog odjela.

Arif Arslanagić, šumar IX. grupe drž. šumarije u Trebinju, za šumara VIII. grupe kod iste šumarije;

Ing. Dragutin Majer, šumarski pristav VIII. grupe kod drž. šumarije u Garešnici, za šum. višeg pristava VII. grupe kod iste šumarije;

Ing. Branimir Gavranović, šum. pristav VIII. grupe kod ravnateljstva šuma križevačke imovne općine u Bjelovaru, za šum. višeg pristava VII. grupe kod istog ravnateljstva;

Premješteni su:

Ing. Stjepan Bevelaqua, kotarski šumar IV. grupe 2. stepena od kotarske oblasti u Dugom selu, za šumarskog nadzornika u istom svojstvu kod ravnateljstva državnih šuma u Zagrebu;

Ing. Franjo Filipan, šum. viši pristav VI. grupe od šumarije brodske imovne općine u Podravskoj Slatini, za šumarskog višeg pristava iste grupe kod ravnateljstva šuma križevačke imovne općine u Bjelovaru;

Ing. Viktor Haramija, šumarski nadzornik V. grupe od šumarskog pododsjeka b. ispostave banske vlasti u Splitu, za šumarskog nadzornika iste grupe kod ravnateljstva ogulinske imovne općine u Ogulinu;

Ing. Vjekoslav Cvitovac, šm. viši pristav VI. grupe od šumarije ogulinske imovne općine u Modrušu, za upravitelja šumarije otočke imovne općine u Perušiću;

Ing. Ivan Seletković, šumarski vježbenik od šumarije otočke imovne općine u Perušiću, za upravitelja šumarije ogulinske imovne općine u Modrušu;

Mihovil Jergović, oficijal IX. grupe od Odjela za šumarstvo ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu za oficijala iste grupe kod ravnateljstva šuma otočke imovne općine u Otočcu;

Josip Barišić, podšumar II. razreda VIII. grupe od kotarske oblasti u Krku, za podšumara istog razreda iste grupe kod kotarske oblasti u Sinju;

Roman Turk, podšumar I. razreda VII. grupe od ravnateljstva državnih šuma u Gospiću, za podšumara istog razreda i grupe kod Odjela za šumarstvo ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Ante Veselić, računski knjigovođa VIII. grupe od ravnateljstva državnih šuma u Tuzli, u istom svojstvu kod ravnateljstva državnih šuma u Gospiću;

Ing. Josip Radišić, šumarski pristav VIII. grupe od ravnateljstva brodske imovne općine u Vinkovcima, za šumarskog pristava iste grupe kod odjela za šumarstvo Ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Ing. Makso Stanjković, šumarski pristav VIII. grupe od državne šumarije u Šipovu za upravitelja drž. šumarije iste grupe u Tesliću;

Ing. Ljubomir Stjepanović, šumarski viši pristav VIII. grupe od drž. šumarije u Banja Luci, za šum. višeg pristava u istom svojstvu kod ravnateljstva drž. šuma u Banjoj Luci;

Ing. Mirko Pavić, šumarski pristav VIII. grupe od ravnateljstva državnih šuma u Banja Luci, za upravitelja državne šumarije u Banjoj Luci;

Ing. Sidik Behmen, šumarski vježbenik od ravnateljstva državnih šuma u Banjoj Luci, za šum. vježbenika kod kotarske oblasti u Banjoj Luci;

Mehmed Jukić, podšumar II. razreda VIII. grupe od državne šumarije u Banjoj Luci, za podšumara II. razreda iste grupe kod ravnateljstva državnih šuma u Banjoj Luci;

Milan Tonković, oficijal IX. grupe od ravnateljstva državnih šuma u Banjoj Luci, za oficijala IX. grupe kod Velike Župe Sana i Luka u Banjoj Luci;

Ing. Konstantin Kirij, šumarski vježbenik od ravnateljstva šuma I. banske imovne općine u Glini, za šum. vježbenika kod ravnateljstva II. banske imovne općine u Petrinji;

Ing. Rudolf Šimić, šumarski pristav VIII. grupe od ispostave biv. banske vlasti u Splitu, za šum. višeg pristava VII. grupe kod ravnateljstva drž. šuma u Vinkovcima;

Ing. Mijo Balaić, šumarski viši pristav VII. grupe od drž. šumarije u Ljubuškom, za upravitelja šumarije brodske imovne općine u Podravskoj Slatini;

Ing. Stjepan Pavičić, šumarski vježbenik od ravnateljstva drž. šuma u Banja Luci, kod ravnateljstva u Gospiću;

Ing. Milan Androić, šumarski vježbenik od drž. šumarije u Donjem Lapcu, kod ravnateljstva drž. šuma u Vinkovcima;

Ing. Dušan Klepac, šumarski vježbenik od drž. šumarije u Stocu, za šum. vježbenika kod ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Ing. Stjepan Maček, šumarski pristav VIII. grupe od drž. šumarije u Zvorniku, za kotarskog šumara iste grupe kod kotarske oblasti u Dugom Selu;

Ing. Borislav Kovačić, šumarski nadzornik V. grupe od šumarije ogulinske imovne općine u Brinju, za šum. nadzornika kod ravnateljstva šuma iste imovne općine u Ogulinu;

Ing. Ivan Kršćanović, šumarski vježbenik od ravnateljstva šuma ogulinske imovne općine u Ogulinu, za upravitelja šumarije ogulinske imovne općine u Brinju;

Ing. Franjo Virnik, šumarski viši pristav VII. grupe od šumarije petrovaradinske imovne općine u Kamenici, za upravitelja šumarije iste imovne općine u Ogru;

Ing. Ladislav Hang, šumarski vježbenik od šumarije petrovar. imovne općine u Ogru, za upravitelja šumarije iste im. općine u Kamenici;

Josip Vavra, oficijal IX. grupe od ravnateljstva drž. šuma u Sarajevu, za oficijala VIII. grupe kod ravnateljstva drž. šuma u Mostaru;

Ing. Frane Pavletić, šum. vježbenik od kotarske oblasti u Ivancu, za upravitelja državne šumarije u Tomislavgradu;

Ing. Luka Poduje, šum. vježbenik od drž. šumarije Tomislavgrad, kod kotarske oblasti u Ivancu;

Ing. Roko Benić, šumarski pristav VIII. grupe od ravnateljstva drž. šuma u Banjoj Luci za upravitelja drž. šum. manipulacije u Spačvi;

Ing. Dušan Oreščanin, šumarski pristav VIII. grupe od državne šumske manipulacije u Vojniću za šum. pristava iste grupe kod drž. manipulacije u Spačvi;

Ivan Draščić, podšumar I. razreda VII. grupe od šum. pododsjeka ispostave biv. banske vlasti u Splitu u istom svojstvu kod kotarske oblasti u Omišu;

Ing. Josip Radišić, šum. pristav VIII. grupe od odjela za šumarstvo ministarstva i rudarstva u Zagrebu, kod ravnateljstva drž. šuma u Banjoj Luci;

Petar Tomljenović, zvaničnik III. grupe od državne šumarije u Novom Vinodolu, za manipulativnog vježbenika kod ravnateljstva drž. šuma u Gospiću;

Zahvalili su se na državnoj službi:

Ing. Nenad Prokopljević, kotarski šumar VI. grupe kod kotarske oblasti u Podravskoj Slatini.

Umirovljeni su:

Marija Mikulić-Jurišić, oficijal VIII. grupe od ravnateljstva državnih šuma u Zagrebu;

Zdenka Dabić, račun. knjigovodja VIII. grupe kod ravnateljstva državnih šuma u Zagrebu;

Ladislava Banjac, rač. knjigovodja VIII. grupe kod ravnateljstva državnih šuma u Banjoj Luci.

Odpušteni su:

Ing. Bogdan Šepa, viši šumarski pristav VII. grupe kod državne šumarije Jaminska u Moroviču;

Ing. Vladimir Zečević, šumarski nadzornik IV. grupe 2. stepena kod ravnateljstva državnih šuma u Sarajevu;

Ing. Sergije Ginculj, šumarski prista VIII. grupe kod šumarije petrovaradinske imovne općine u Ogru;

Ing. Dušan Čivša, šumarski nadzornik V. grupe kod ravnateljstva državnih šuma u Banjoj Luci;

Marko Drobac, akcesista X. grupe kod kotarske oblasti u Podravskoj Slatini;

Zdenka Petrešević, računarski vježbenik kod odjela za šumarstvo ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu;

Ing. Radivoj Jovetić, šumarski pristav VIII. grupe kod državne manipulacije u Jablanici;

Dragoslav Gagić, šumar IX. grupe kod državne šumarije u Jajcu;

Ing. Relja Pavić, šumarski vježbenik kod državne šumarije u Sanskom Mostu;

Ing. Aleksandar Barać, šumarski vježbenik kod državne šumske manipulacije u Bosanskom Novom;

Jovan Krgović, podšumar III. razreda X. grupe kod drž. šumarije u Jajcu;

Ing. Fazlija Alikaljić, šumarski pristav VIII. grupe kod državne šumarije Livno.

KNJIŽEVNOST

Dr. Ing. SLAVOLJUB DUBIĆ: SOCIOLOGIJA SELA, SPLIT, 1941. 337 str. 8°.

1.

Upoznavanje sela uopće, a napose upoznavanje raznolikih pojava, koje su od bitnog utjecaja na život i razvitak sela, treba da čini upravo kod nas temelj svakoga javnoga djelovanja. U prvom redu vrijedi to za svakoga, tko vrši bilo kakvo djelovanje u interesu najširih narodnih slojeva. Vrijedi to i za pojedinca, koji po svojoj

dobroj volji poduzima časnu dužnost, da djelovanjem na selu, među narodom, kako obično kažemo, doprinese njegovom jačanju, a osobito vrijedi to za sve one, koji su na čelu raznih ustanova, bile one državne, bile one dobrovoljne odnosno privatne, a koje su uzele u svoj program da na selu stvore što više uvjeta za razvitak, da mu pomognu. Za nas to, zaista, mora biti jasno, jer 80% našega svijeta živi na selima. Namjerice ne kažem da je taj ogromni postotak naroda seljak. Jer seljak biti znači nešto drugo, nego pokrivati — često puta — jedva 20% — a negdje i manje — svojih potreba sa svoje zemlje, sa svoga gospodarstva, a što se kod nas vrlo često događa.

Upoznavanje sela nije laka stvar.

Nećemo pogriješiti ako kažemo, da je baš nepoznavanje sela dovelo i nehotice do mnogih neprilika: uložio se i kapital, uložio se i jedan ogromni trud — a selo nije imalo koristi i javna uprava, najblaže rečeno, nije zadovoljila svome zadatku.

Proučavanje sela traži prije svega poznavanje predmeta — a to znači poznavanje svih onih, često puta veoma istančanih niti, od kojih je satkan život ljudske zajednice uopće. Na jednoj strani skrb za materijalnim dobrima, bez kojih nije moguće zamisliti redovan život čovjeka, a na drugoj raznolike pojave duhovnoga života, toliko važne i odlučne za život — traže zahvatanje na razne strane, traže ispitivanje često puta zaista veoma raznorodnih pojava, koje ipak čine jednu cjelinu, čine život sela.

Naše je selo prošlo kroz mnogo faza. Ono je i danas pred mnogim pitanjima. Razni utjecaji — i oni, što ih diktiraju prirodni uvjeti, u kojima se selo stvara, živi i razvija, uspinje i pada, i utjecaji sa strane državne vlasti, koji su nužna posljedica organizirane države, i osobine naroda, kao posljedica njegovih duhovnih sposobnosti i životnog puta kojim je prošao u svome razvitku — sve je to stvorilo jedan naročiti, složen organizam — naše selo. A od toga organizma, od njegove jakosti, i duhovne i materijalne i fizičke, ovisi snaga naša u prvom redu.

Ne treba zaboraviti, da je selo majka grada. A i po ljudskim i po božjim zakonima djeca su dijelovi majke. Ako ikada, a ono je danas kod nas proučavanje sela i na temelju toga primjenjivanje onakvih utjecaja na njegov razvitak, koji će odgovarati potrebama i prilikama u njegovom životu, jedan od naših temeljnih zadataka.

2.

Knjiga Dr. Dubića dolazi u pravo vrijeme. Ona popunjava jednu prazninu, koju smo osjetili mi svi, koji smo živjeli i radili na selu i sa selom. U dodiru sa selom, ispitujući njegovu ekonomsku djelatnost uvođenjem knjigovodstva na seoskim posjedima, promatrajući život našega sela dijelom baš u samom selu, a dijelom na temelju pisanih izvora — i kraj svih poteškoća, koje izvire u prvom redu iz nedostataka kvantitativnih podataka, pisac nam je upravo rasčlanio naše selo na njegove veoma raznolike komponente.

Razne niti, od kojih je satkan život sela, ispredene su upravo majstorski, da čitalac, na svakom koraku, vidi pojedine pojave, možda iz svoga sela, nailazi na životne momente, koji se čine, da su vrlo jednostavni, a koji su odlučni u životu naroda. A sve je to potkrijepljeno jakom erudicijom. Stojeći na gladištu da »selo ima svoje naročite kulturne oznake, socijalnu strukturu te u raznim pravcima različit stepen civilizacije i potreba« — ispituje sve raznolike momente koji utječu na njegov život.

Historijski razvitak našega sela — odnos između kmetova i feudalaca, između graničara i vojnih upravnih vlasti, između kmetova i spahija, stanje poslije razrješavanja feudalnih odnosa, pa život sela, koji se javlja pod utjecajem gospodarskog liberalizma — sve je to izloženo i dokumentirano laganim jezikom, da lagano čita i ona.

kojemu visoka škola nije bila dostupna, a svuda je puno dokumentacija da zadovoljava i svaki kritički duh.

Knjiga je razdijeljena u 22 poglavlja.

U prvom poglavlju izložena je najprije sociologija kao stanovište promatranja, a onda posebno pojam sociologije sela. Pisac kaže: »Sociologija promatra čovjeka, koji je kao produkt socijalnog procesa i socijalni faktor ujedno i ekonomski faktor. Baveći se dakle pitanjem blagostanja u životu seoskog čovjeka, sociologija sela posvećuje pažnju čovječjem elementu, čovjeku, u stvaranju blagostanja.«

Podvrgavajući analizi ruralizam i urbanizam, ističe pisac srednji put t. zv. rurbanizam, koji polazi s kompromisnog gledišta. Premā tome stanovištu »grad i selo se u socijalnom životu harmonički potpunjuju i moraju potpunjavati.«

Promatrajući selo u toku njegovog razvitka, imajući pred očima feudalizam, socijalne sukobe i bune, uređivanje odnosa između podanika i gospode, podaničke dužnosti i prava, pa razrješenje feudalnih odnosa, razmatra pisac bit sela odnosno naselja od starine pa do novijih naselja, nastalih putem novije kolonizacije. A onda rasčlanjuje seosko stanovništvo, rasčlanjuje porodicu, bratstvo i pleme i naročito ispituje položaj žene u seoskoj porodici (Drugo do petog poglavlja).

U šestom poglavlju iznosi pitanje razdiobe zemljišta, posebno ističe zemljišne zajednice te značaj dijeljenja i cijepanja zemljišnog posjeda. Poslije toga razrađuje ekonomsku djelatnost na selu, rasčlanjuje životni standart pa ispituje seoski dom, stan i kućanstvo, hranu i odijevanje, zdravstvo i zabavu te saobraćaj našega sela. (Šesto do trinaestog poglavlja).

Psihologiju sela, običaje i vjerovanja obrađuje u dva zasebna poglavlja (četрнаesto i petnaesto), a opreke između sela i grada te promjene, koje nastaju u socijalnom životu sela, u zasebnim poglavljima. (Šestnaesto i sedamnaesto).

Odgovaj na selu, škola, seoske knjižnice pa vjerski život također su obrađeni u zasebnim poglavljima. (Osamnaesto i devetnaesto).

Socijalna agronomija pa općina i općinska uprava čine također zasebna poglavlja. (Dvadeseto i dvadesetiprvo). Posljednje poglavlje (dvadesetidrugog) obrađuje organizacije, koje promiču život sela: zadrugarstvo i razna druga društva, a onda političke akcije i vodstvo u socijalnom životu.

Knjigu Dr. Dubića najtoplije preporučujem drugovima šumarima. Život šumara je u najviše slučajeva vezan za život sela, a od rada šumarova ovisi u vrlo mnogo slučajeva i napredak našega sela. Uvjeren sam, da će im ova knjiga biti od velike koristi.

Dr. Josip Balen.

OGLASI

Kneza Thurn i Taxisa
Šumarski i dohodarski ured
Karlovac

POPIS SKUPINA STABALA

određenih za pismenu dražbu dne 3. studenoga 1941 u deset sati
u Upravi Šumarije u Lekeniku.

Skupina	Naziv i broj odjela	Vrst i broj stabala za sječu	procjena tehnike m ³	Žaobina Kn	Udaljenost do željez. stanice Lehenik	OPASKA
I	Kalje 3,4	brijest	100	2500	7 km	Trupci za piljenje
II	Kalje 9	hrast	200	3200	4 „	Rudničko drvo
III	Vrankovac 2	hrast	150	2200	12 „	„
IV	Dubrava 17	hrast	150	2700	7 „	„
V	Dubrava 23	hrast	100	1500	7 „	„
VI	Čretež 24	hrast	300	4000	6 „	„
VII	Vel. Burdelj 13 14, 15, 21 i 22	hrast 2815 kesten 583	270 40	3000	16 „	„
VIII	Panekov Breg 37	hrast 355	200	4000	17 „	Trupci za piljenje
IX	Panekov Breg 37	bukva 316	150	1400	17 „	„
X	Severka 14	bukva, grab i ostalo 660	230	2000	19 „	„

OGLAS DRAŽBE HRASTOVIH STABALA

Dana 8. studena o. g. u 11 sati održati će se u uredu ove oblasti putem pismenih ponuda prva javna dražba 218 hrastovih stabala obilježenih sa kolobrojem od 1 do 218, nalazećih se u šumskom predjelu »Mačvar« vlasnost z. z. Koritinja, procijenjenih na 221 m³ tehničke robe, uz isključnu cijenu od 118,973 Kune.

Prodaji je izvršena samo tehnička roba od 30 cm na više na tanjem kraju.

Šuma je udaljena od željezničke stanice Rečica 13,4 km, a od pilana u Karlovcu 21,2 km.

Žaobina 10% od isključne cijene.

Pobliži dražbeni uvjeti mogu se dobiti na uvid za vrijeme uredovnih sati kod ove oblasti u sobi broj 5.

Broj: 8356 — 1941.

1. listopada 1941.

Karlovac.

Kotarska oblast.

USPJEH DRAŽBE

režijskog materijala na dan 26. IX. 1941. godine.

Broj skupina	Mjesto prodaje stovarišta	Materijala		C I J E N A				Primjedba
		vrst.	kol. m ³	isklična		dostalna		
				po je- dinici	Ukupno	po je- dinici	Ukupno	
K U N A								
I.	Franko ulovareno vag. želj. stanica Ilijaš	čel trupci	1000	360	360.000	405	405.000	
		"	1000	360	360.000	404	404.000	
Ukupno			2000	360	720.000	404.50	809 000	

Sarajevo, 1. listopada 1941. god.

Ravnatelj:
Ing. Bećiragić**OGLAS**

Kod državne šumarije u Busovači izvršit će se na osnovu zakonske odredbe o izjednačenju propisa o državnom računovodstvu br. CCXLVIII — 1076. Z. p. 1941. g. od 14. kolovoza 1941. g. i ovlaštenja ministarstva šumarstva i rudarstva, odjel za šumarstvo broj 19.921/41 od 27. rujna 1941. g. i riješenja ravnateljstva državnih šuma u Mostaru br. 9846/41. — od 15. listopada 1941. g. na dan 5. studenoga 1941. godine u 11 sati prije podne, povjerenstvenim putem uz najmanje tri pismene ponude, prodaja bukovog ugljena izrađenog u režiji državne šumarije u Busovači u dvije skupine po 500 prm. uz isključnu cijenu od Kn. 390.— po 1 prm. postavno vagon na stovarištu Busovača-grad.

Uslovi prodaje se mogu vidjeti kod državne šumarije u Busovači.

Jamčevina u visini od 19.500.— Kn za svaku skupinu polaže se na blagajni državne šumarije u Busovači, u gotovom novcu ili u uložnim knjižicama državnih novčanih ustanova, najdalje do 10 sati prije podne na dan prodaje.

Pismene ponude, biljegovane sa 400.— Kn taksenih maraka Nezavisne Države Hrvatske, u zapečaćenoj kuverti sa oznakom »Ponuda za kupnju I (II) skupine od 500.— prm. bukovog ugljena izrađenog u režiji kod državne šumarije u Busovači, primat će se do 11 sati kod državne šumarije u Busovači.

Ponuda ima sadržati izjavu, da su ponuđaču poznati uslovi prodaje i da pristaje da se po njima nadmeće.

Učestvovati na ovoj prodaji može svako lice, koje predloži uvjerenje o sposobnosti nadmetanja i dokaže namirom, da je položio na vrijeme jamčevinu.

Državna šumarija u Busovači.

Broj: 2949/41.

Upravitelj šumarije:
Ing. Čop.

RAVNATELJSTVO ŠUMA GRADIŠKE IMOVNE OPĆINE U NOVOJ GRADIŠKI.

Broj: 8978-1941.

OGLAS DRAŽBE

Na temelju odobrene drvosječne osnove za godinu 1941/42. i rještbe ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu od 25. IX. 1941. broj 18.740-M. Š.-1941. prodavati će se javnom dražbom putem pismenih ponuda **dne 4. studenog 1941. godine** u 10 sati prije podne kod ravnateljstva šuma gradiške imovne općine u Novoj Gradiški slijedeće sječine:

Tek. broj	Šumarija	Naziv sječine	Vrst drva	Broj stabala	Procijenjena drvena masa bez kore gradjevnog drva u m ³	Količina ogrjeva u prm. koju je kupac dužan predati besplatno g. i. o. kod panja u izradjenom ili složenom stanju	Isklična cijena u Kunama	Udaljenost od željez. stanice u klm.	Opaska
1	B a b j a G o r a	Bazik br. 49	h r a s t	1.983	2.352	2.087	1.399.084	0.8 klm od šum. koturače i s. željeznice, 10 klm od utovarnog kolo-sjeka u Godinjaku	Kolobroj stabala 1 do 1.983
2		Vučjak br. 51		1.619	2.080	1.733	1.361.599	"	Kolobroj stabala 1 do 1.619
3		"		1.144	1.371	1.415	849.073	"	Kolobroj stabala 1.620 do 2.763
4	O r i o v a c	Mlada Vodica br. 75		746	764	571	227.848	12 klm od stanice Platernica	Kolobroj stabala 1 do 335 i 1 do 411
Ukupno :				5.492	6.567	5.756	3.837.604		

Opći dražbeni uvjeti.

1) Propisno zapečaćene ponude taksirane po tarif. broju 25 zakona o taksama primaju se dne 4. studenog 1941. godine do 10 sati kod ravnateljstva šuma gradiške imovne općine u Novoj Gradiški.

Ponude moraju biti potpisane vlastoručno po nudiocu uz očitovanje, da su mu dražbeni uvjeti koji zastupaju kupoprodajni govor poznati i da iste bezuvjetno prihvaća.

2) Ponudi se ima priklopiti:

- a) Uvjerenje, da je nudioc svoju radnju prijavio nadležnim obrtnim vlastima i uvjerenje da je platio porez za tekuće tromjesečje.
- b) Žaobina u iznosu od %, a strani državljani u iznosu od 10% od procijenbene vrijednosti, posebno za svaku skupinu na koju ponuda glasi. Žaobina se polaže u gotovom novcu ili u uložnim knjižicama državnih novčanih zavoda.
- c) Krsni ili rodni list.

3) Kumulativne brzojavne, usmene, manjkavo obložene, uvjetne kao i kasnije stigle ponude se ne primaju.

4) Kupovina se plaća u dva obroka i to: prvi obrok od $\frac{1}{3}$ kupovine u roku od 14 dana nakon primitka obavijesti o odobrenju dražbe. Ostali dio kupovine plaća se prije otpreme kupljene robe sa željezničke stanice, ali najkasnije u roku od 90 dana, računajući od dana dospelosti uplate prvog dijela kupovine.

5) Rok za sječu, izradu i izvoz određen je do 31. ožujka 1942.

6) Kupac je dužan određenu količinu ogrieva predati imovnoj općini besplatno kod panja u izrađenom i složenom stanju sa 20 cm nadmjere.

Svi ostali dražbeni uvjeti mogu se doznati za vrijeme uredovnih sati kod ravnateljstva šuma gradiške imovne općine u Novoj Gradiški, odnosno se mogu interesentima dostaviti poštom uz prethodnu uplatu svote od 100.— kuna.

U Novoj Gradiški, dne 3. listopada 1941.

Ravnateljstvo šuma
Gradiške imovne općine u Novoj Gradiški.

N A Š I Č K A

tvornica tanina i paropila d. d.

Z A G R E B, Marulićev trg 18.

Sve vrste tvrdog i mekog drva

PILANE: Đurđenovac, Ljeskovića, Andrijevi, Novoselec-Križ, Karlovac, Klenak, Podgradci, Zavidovići, Begovhan

Tvornica tanina, parketa, bačava: **ĐURĐENOVAC**
Impregnacija pragova i stupova: **KARLOVAC**
Tvornica sanduka i ljuštene robe: **PODGRADCI**

Urednik Dr Ing. Josip Balen. — Izdalo Hrvatsko šumarsko društvo u Zagrebu, Vukotinovićeve ulica 2. — Tisak Narodne tiskare, Zagreb, Kaptol 27. — Za tiskaru odgovara Rudolfi Vedo, Zagreb, Kaptol 27.

Zakoni, pravilnici, normativna rješenja

§ 80.

Glede kazna za karnostne prestupke vrijede odredbe zakona o činovnicima. Ove kazne izriču karnostni sudovi.

§ 81.

Kao prvomolbeni karnostni sud za sve činovnike i službenike državnog zastupništva postupat će karnostni sud kod državne riznice.

Kao drugomolbeni karnostni sud rješava najviši upravni sud.

§ 82.

Prvomolbeni karnostni sud sastoji se od 3 člana, i to predsjednika i dva člana, koje određuje svake godine državni rizničar između starijih činovnika po položaju kod državne riznice ili kod državnih zastupništava.

Predsjedniku i članovima se odmah za isto vrijeme određuju zamjenici.

Kao perovodja i izvjestitelj karnostnog suda radit će činovnik, kojeg odredi predsjednik karnostnog suda.

§ 83.

Kad karnostni sud odlučuje o karnostnom prestupku činovnika i ostalih službenika pomoćnih ureda, tada na mjesto najmladjeg suca u smislu §-a 82. dolazi kao član karnostnog suda po položaju najstariji činovnik pomoćnog ureda.

§ 84.

Za postupak pred karnostnim sudom vrijede propisi ove zakonske odredbe i zakona o činovnicima, a u koliko ovi propisi ne bi bili dovoljni primjenjivat će se propisi zakona o sudskom kaznenom postupku.

§ 85.

Kod karnostnog suda odlučuju se odluke većinom glasova.

Odluke o krivnji i kazni optuženoga izdaju se u obliku osude, a ostale odluke u obliku rješenja.

§ 86.

U pogledu isključenja i izuzeća članova karnostnog suda primjenjivat će se propisi zakona o sudskom kaznenom postupku.

O izuzeću odlučuje karnostni sud u tajnoj sjednici.

Protiv odluci karnostnog suda o izuzeću nema pravnog lijeka.

§ 87.

Sve oblasti dužne su udovoljiti zahtjevima karnostnog suda i smatrati ih hitnim.

§ 88.

Protiv odluci karnostnog suda može se u roku od petnaest dana od dana dostave odpravka odluke podnijeti pritužba najvišem upravnom sudu.

§ 89.

Kada je činovnik ili službenik osuđen pravomoćnom sudskom kaznenom osudom, kojom se po postojećim propisima gubi služba, odpuštanja iz službe izvršit će se upravnim putem bez svakoga daljeg postupka, ako je kazneni sud u osudi izrično izrekao i kaznu gubitka službe.

Ako je u slučaju iz prednje stavke kazneni sud propustio da u osudi izrekne i kaznu gubitka službe, karnostni će sud izreći osudu, kojom se osudjeni činovnik ili službenik osudjuje na gubitak službe.

Ove odredbe primjenjivat će se i na umirovljenike u pogledu gubitka prava na mirovinu.

VI. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE.

§ 90.

Dosadnji činovnici državnih odvjetništava (bivših banovinskih odvjetništava) i bivših državnih pravobranioštava s položenim sudačkim ili odvjetničkim ispitima mogu se zadržati na dosadanjim položajima odnosno imenovati na položaje državnog zastupnika i zamjenika državnog zastupnika, bez obzira na uvjete iz §§-a 57. i 58. ove zakonske odredbe.

§ 91.

Isto tako mogu se do dalje odredbe državne riznice na položaje navedene u §-u 90. imenovati i osobe drugih pa i slobodnih javnih zvanja, u koliko imaju položeni sudački ili odvjetnički ispit, i ako su u svojim dosadanjim zvanjima proveli najmanje pet do dvadeset godina, već prema tome, na koji ih se položaj postavlja.

§ 92.

Činovnici državnih zastupništava i činovnici navedeni u §-u 90. mogu u slučaju prestanka svoje dosadanje službe, a u koliko imaju sve zakonske uvjete za odvjetnike, otvoriti svoju odvjetničku pisarnicu bilo u kojem mjestu na području Nezavisne Države Hrvatske.

§ 93.

Dosadnji troškovni fondovi bivših državnih pravobranioštava na području Nezavisne Države Hrvatske pripadaju troškovnim blagajnama onih državnih zastupništava, koja dolaze na mjesta i za područja tih pravobranioštava.

§ 94.

Danom stupanja na snagu ove zakonske odredbe prestaju vrijediti svi zakoni, naredbe, uredbе, službene upute i ostali propisi, koji su se odnosili na bivša banovinska odvjetništva i bivša državna pravobranioštva.

§ 95.

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama. Provedba ove zakonske odredbe povjerava se državnoj riznici u sporazumu s ostalim nadležnim ministarstvima.

U Zagrebu 2. srpnja 1941.

Poglavnik
Nezavisne Države Hrvatske:
Dr. Ante Pavelić, v. r.

Broj: CLXXX-575-Z. p.-1941.

Državni rizničar:

Dr. Vladimir Košak, v. r.

Predsjednik

Zakonodavnog povjerenstva:

Dr. Milovan Žanić, v. r.

(16)

ZAKONSKA ODREDBA

o osnutku Hrvatskog izdavačkog (bibliografskog) zavoda

§ 1.

Osniva se Hrvatski izdavački (bibliografski) zavod kao samostalno državno poduzeće pod nadzorom ministarstva nastave. Zavod ima značaj pravne osobe.

§ 2.

Svrha je i isključivo pravo zavoda izdavati i razpačavati djela enciklopedijskog, leksikonskog i bibliografskog značaja na hrvatskom i drugim jezicima.

Zavod može prema potrebi izdavati i druga izdanja obćeg narodnog i državnog značaja, ako to ministarstvo nastave odredi.

§ 3.

Zavod se uzdržava vlastitim prihodima, a prema potrebi i državnom pomoći pa u poslovanju nije vezan propisima o državnom računovodstvu.

§ 4.

Zavodom upravlja upravitelj, kojega imenuje ministarstvo nastave.

§ 5.

Provedba ove zakonske odredbe povjerava se ministarstvu nastave, koje će izdati propisnik o ustrojstvu i poslovanju zavoda.

§ 6.

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama. U Zagrebu, dne 9. kolovoza 1941.

Poglavnik

Nezavisne Države Hrvatske:
Dr. **Ante Pavelić**, v. r.

Broj CCXXVIII-1000 Z. p.-1941.

Ministar nastave:

Dr. **Mile Budak**, v. r.

(17)

ZAKONSKA ODREDBA

o stavljanju izvan snage uredbe M. s. 810-35. o maloprodaji i drvarenju iz državnih šuma

§ 1

Stavlja se izvan snage uredba M. s. br. 810-35. o maloprodaji i drvarenju iz državnih šuma i svi savezni propisi.

§ 2.

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama. Zagreb, dne 29. kolovoza 1941.

Poglavnik

Nezavisne Države Hrvatske:
Dr. **Ante Pavelić**, v. r.

Broj CCLXXII-1206 Z. p. 1941.

Ministar šumarstva i rudarstva:

Ing. Ivica Frković, v. r.

Predsjednik zakonodavnog povjerenstva ministar:

Dr. Milovan Žanić, v. r.

(18)

ZAKONSKA ODREDBA

o nadopuni propisa o komasaciji zemljišta

§ 1.

Uz komasaciona prvomolbena povjerenstva, predviđena u čl. 1. i 2. »Uredbe sa zakonskom snagom o preustrojstvu komasacionih oblasti i njihovom poslovanju u banovini Hrvatskoj« od 28. veljače 1940., osniva se još i komasaciono prvomolbena povjerenstvo sa sjedištem u Hrvatskoj Mitrovici. U nadležnost toga povjerenstva spadaju područja kotara: Hrvatska Mitrovica, Ruma, Irig, Hrvatski Karlovci, Stara Pazova i Zemun.

Osnutak novih komasacionih povjerenstava i ustanovljenje njihove prostorne nadležnosti, kao i mienjanje takve nadležnosti postojećih povjerenstava, vrši se odredbom ministra seljačkog gospodarstva.

§ 2.

Član 3. uredbe spomenute u § 1. mienja se i glasi: zemaljsko komasaciono povjerenstvo u Zagrebu je drugomolbena i vrhovna komasaciona oblast za područje svih prvomolbenih komasacionih povjerenstava u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Zemaljsko komasaciono povjerenstvo sastoji se od predsjednika, osam članova i perovođe. Predsjednik se uzima između pravnika najviših službenih položaja (državnih tajnika, državnih ravnatelja, sveučilišnih profesora i najviših činovničkih zvanja upravne i sudske struke).

Imenovanje predsjednika kao i svih ostalih članova zemaljskog komasacionog povjerenstva, te njihovih zamjenika, vrši Poglavnik na prijedlog ministra seljačkog gospodarstva, koji će se u pogledu izbora osoba pojedinih članova povjerenstva predhodno posavjetovati s po struci nadležnim ministrima.

Članovi zemaljskog komasacionog povjerenstva jesu:

- a) dva savjetnika pravne struke, od kojih je jedan iz ministarstva unutarnjih poslova, drugi iz ministarstva seljačkog gospodarstva, koji je izvjestitelj povjerenstva;
- b) dva vijećnika Stola sedmorice;
- c) jedan gospodarski, jedan geodetsko-tehnički, jedan kulturno-tehnički i jedan šumarski stručnjak;
- d) perovodja bez prava glasa.

§ 3.

Član 4. uredbe spomenute u § 1. mienja se i glasi: ministar seljačkog gospodarstva imenuje predsjednike i članove prvomolbenih komasacionih povjerenstava kao i njihove zamjenike, a napose imenuje za svako povjerenstvo potreban broj komasacionih povjerenika i povjereničkih pomoćnika.

Uz predsjednika ima svako prvomolbeno povjerenstvo ove članove:

- a) jednog sudca redovnog suda;
- b) inženjera (geodetske ili što srodnije struke ovoj) u državnoj službi;
- c) agronoma u istoj službi;
- d) ako se radi o šumama, i šumarskog stručnjaka u istoj službi;
- e) komasacionog povjerenika, koji je izvjestitelj te izvršni i razpravni organ povjerenstva u pojedinom predmetu, i
- f) perovodju (bez prava glasa), kojega imenuje predsjednik.

I sudski član, kao i svi stručni članovi povjerenstva dotično njihovi zamjenici, uzimaju se iz staleža sudaca prvomolbenih sudova (uključivo i predsjednika Sudbenog stola odnosno predstojnika kotarskih sudova) u sjedištu povjerenstva.

I sudski član, kao i svi stručni članovi povjerenstva dotično njihovi zamjenici, uzimaju se po pravilu između organa onih oblasti, koje su smještene u sjedištu povjerenstva.

Kad svakog prvomolbenog povjerenstva postavlja se najmanje jedan povjerenički pomoćnik.

Ti povjerenički pomoćnici moraju imati svršen pravni fakultet. Oni su po svom službenom položaju i djelokrugu pomoćnici komasacionog povjerenika kao voditelja ureda i razpravnog organa komasacionog povjerenstva, te vrše prema njegovim uputama i pod njegovim nadzorom samo takva unutarnja i vanjska uredovajna, koja im on izričito povjeri.

§ 4.

Član 5. stavka 1. uredbe spomenute u § 1. mienja se i glasi: pravo imenovanja tehničkih vieštaka za obavljanje i preizpitivanje tehničkih radnja kod komasacija zemljišta, kao i pravo podieljivanja ovlasti posebničkim (privatnim) tehničarima za obavljanje tehničkih komasacionih poslova na području Nezavisne Države Hrvatske, pripada ministarstvu seljačkog gospodarstva, koje će se u stvari državne izmjere predhodno posavjetovati s ministarstvom prometa i javnih radova i s Državnom riznicom.

U pogledu već izvršenih imenovanja i podieljenih ovlašćenja obaviti će ministar seljačkog gospodarstva reviziju nakon što o predmetu predhodno pribavi mišljenje zemaljskog komasacionog povjerenstva.

§ 5.

Gdjegod se u zakonu o komasaciji zemljišta od 22. lipnja 1902. i u njegovoj provedbenoj naredbi spominje nadležnost hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odnosno gdje god se u uredbi o likvidaciji komasacionih dugova od 30. XII. 1937. spominje nadležnost ministarstva (ministra) poljoprivrede, stupa na njihovo mjesto ministarstvo (ministar) seljačkog gospodarstva Nezavisne Države Hrvatske, kome pripada vršenje vrhovnog administrativnog nadzora nad cjelokupnim poslovanjem komasacionih oblasti u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

§ 6.

U komasaciju se mogu radi što potpunijeg ostvarenja skupnih probitaka komasacionih učesnika povući sve odnose nekretnine bez obzira na odredbe §§4.—7. zakona o komasaciji zemljišta od 22. lipnja 1902.

§ 7.

Uz komasaciju se ima, gdje to zahtieva gospodarska potreba, provesti i uredjenje (regulacija) sela s iscrpnom odvodnjom zemljišta i drugim poboljšanjima (melioracijama), te sastaviti novi katastarski operat dotične porezne občine.

§ 8.

Komasacije će se po pravilu provoditi planski po utvrdjenom užem i širem planu.

Uži plan za provedbu komasacije izradjuje tehnički nadzornik komasacionih radova, a odobrava ga zemaljsko komasaciono povjerenstvo nakon predhodne pribave mišljenja ministarstva seljačkog gospodarstva i ministarstva prometa i javnih radova.

Širi plan za provedbu komasacije izradjuje ministarstvo seljačkog gospodarstva sporazumno s ministarstvom prometa i javnih radova, ministarstvom šumarstva i rudarstva, a odobrava se posebnom zakonskom odredbom.

§ 9.

Komasacija se može dopustiti te provesti i ureda radi, kada to iziskuje odobreni plan za provodjenje komasacije ili važan obći probitak.

Ova se odredba ima naročito primieniti:

- a) kada se provodi komasacija više poreznih občina, a prema osnovi budućih kanala i putova potrebna je komasacija i one porezne občine, koja komasaciju ne traži;
- b) kada su okolišne porezne občine komasirane, a među njima ostane jedna veća ili više manjih poreznih občina nekomasiranih.

§ 10.

Procjena zemljišta povučenog u komasaciju, ima se posebice izložiti prije završetka predradnja i izloženja operata o posjedovnom stanju prije komasacije (po § 49. zakona o komasaciji zemljišta od 22. lipnja 1902. i § 68. njegove provedbe).

Izložanje traje 15 dana, te stranka, nezadovoljna s procjenom, ima u tom roku pravo prigovora.

§ 11.

Prije sastava komasacione osnove ima se provesti dodjelbena razprava, na kojoj se zapisnički ustanovljuje pripadnost novoga posjeda svakom pojedinom učesniku komasacije po položaju, veličini i vrijednosti.

Ovoj razpravi mora predhoditi stručno mišljenje geodetsko-tehničkog, a prema potrebi i kulturno-tehničkog nadzornika, da je tehnički operat pogodan poslužiti kao podloga te razprave.

§ 12.

Troškovi se komasacije i s njom vezanih radova po pravilu plaćaju odgovarajućim dielom zemljišta, povučenog u komasaciju.

Odluku o tome donosi zemaljsko komasaciono povjerenstvo.

Gdje je izvedba komasacije i s njom vezanih radova već pogodjena u novcu, podmirit će se ipak ti troškovi odgovarajućim dielom zemljišta u pogledu onih komasacionih učesnika, koji to izriekom žele, ili koji prije početka dodjelbene razprave ne uplate sve dužne troškove u iznosu, koji inače dospieva s izkolčenjem novih posjeda.

Zemljište, dobiveno ovim načinom, ima se upotriebiti za obće narodne svrhe, gdje to dopušta povoljno posjedovno stanje učesnika komasacije. Inače se takovo zemljište ima upotriebiti za zaokruženje valjanih gospodarskih jedinica gospodarski slabijih seljaka, nastanjenih na komasacionom području.

§ 13.

Na sva zemljišta, koja se stanovitoj poreznoj obćini za trajanja komasacije otudjuju pravnim poslovima među živima, pripada pravo prvokupa onoj ustanovi, koju će u tu svrhu označiti ministar seljačkog gospodarstva.

§ 14.

Odkup zemljišta, koja su ustupljena u svrhu naplate troškova komasacije i s njom vezanih radova, vrši prvenstveno ustanova, navedena u § 13. ove zakonske odredbe.

Uvjeti odkupa utvrđuju se na posebnoj razpravi, kojom ravna komasacioni povjerenik, a kojoj prisustvuju predstavnici komasacionih učesnika, predstavnici za odkup određene ustanove, tehnički vještak i možebitno potrebni stručnjaci.

Odluku o odkupu donosi zemaljsko komasaciono povjerenstvo.

Odkupljenjem zemljišta stiče spomenuta ustanova sva prava komasacionog učesnika.

§ 15.

Tražbine s naslova dužnih troškova komasacije i s njom vezanih radova, kao i one, koje je s naslova posebne odštete u toku komasacionog postupka netko dužan platiti, utjeruju se i naplaćuju prvenstveno jednako kao i državni porezi i druge javne daće.

§ 16.

Ministar seljačkog gospodarstva propisat će naredbe potrebne za provadjanje ove zakonske odredbe, a isto tako i naredbe, predvidjene u čl. 8. spomenute uredbe od 28. veljače 1940. (o novčanom i blagajničko-računarskom poslovanju komasacionih oblasti; o dnevniciima i putnim troškovima osoba, koje sudjeluju u komasacionim stvarima; o stalnom i djelotvornom nadzoru nad radom komasacionih povjerenika; o pobjližim uvjetima, pod kojima će komasacione oblasti odobravati ugovore o sastavu novih katastarskih operata), kao i naredbu o administrativnom ustrojstvu i poslovanju

ureda kod komasacionih prvomolbenih povjerenstava, te kod zemaljskog komasacionog povjerenstva.

§ 17.

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama. Istim danom prestaju vrijediti svi propisi, koji su ovoj zakonskoj odredbi protivni.

Zagreb, 29. kolovoza 1941.

Poglavnik

Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. **Ante Pavelić**, v. r.

Broj CCLXXVI-1247-Z. p.-1941.

Ministar seljačkog gospodarstva:

Dr. Jozo Dumandžić, v. r.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk, v. r.

Državni rizničar:

Dr. Vladimir Košak, v. r.

Ministar prometa i javnih radova:

Ing. Bešlagić, v. r.

Ministar šumarstva i rudarstva:

Ing. Ivica Frković, v. r.

Ministar unutarnjih poslova:

Dr. Andrija Artuković, v. r.

Predsjednik

zakonodavnog povjerenstva

ministar:

Dr. Milovan Žanić, v. r.

(19)

Ministarstvo šumarstva i rudarstva

Odjel za šumarstvo

Broj: M. Š. 14239-1941.

Zabrana lova na trčke i produljenje lovostaje na fazane

Na osnovu § 18. zakona o lovu, a u svrhu što boljeg čuvanja pernate divljači: trčaka (poljskih jarebica — *Perdix perdix* L., — *cinerea* Lath.) te fazana običnih (gnjetlova — *Phasianus colchicus* L.) i ostalih izdajem slijedeću

NAREDBU:

1. Zabranjuje se svako izvršavanje lova na trčke tijekom narednog lovnog vremena (periode, sezone) od 1. rujna do 15. prosinca 1941.

2. Lovostaja na fazane, propisana § 17. zakona o lovu, produljuje se i mjenja tako, da počinje 16. siječnja, a svršava 30. listopada.

Ovim se mjenjaju postojeći propisi o produljenoj lovostaji ili zabranj lova na fazane, koji su na snazi u bilo kojem području Nezavisne Države Hrvatske.

3. Zabranjuje se strijeljanje fazanskih koka do daljnje naredbe.

4. Ova naredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama.

Zagreb, 26. kolovoza 1941.

Ministar šumarstva i rudarstva:

Ing. Frković, v. r.

(20)

ZAKONSKA ODREDBA

o izvlastbi privrednih poduzeća

§ 1.

Svako privredno poduzeće fizičke ili pravne osobe sa svim pripadcima i pravima može se izvlastiti u korist Nezavisne Države Hrvatske, ako to traži potreba države i naroda.

§ 2.

Izvlastbeni postupak počinje na prijedlog Državnog ravnateljstva za gospodarstvenu ponovu ili na zahtjev ma kog ministarstva, stavljen Državnom gospodarstvenom povjerenstvu. Čim se povede postupak za izvlastbu, odredit će se u gruntovnici provedba zabilježbe povedenog postupka za izvlastbu, a prema prilikama slučaja i kod trgovačkih sudova, rudarskih ureda i drugih oblasti, koje vode očevidnike o imovini.

Potrebu izvlastbe u smislu § 1. ustanovljuje odlukom Državno gospodarstveno povjerenstvo, koje može prije izdavanja te odluke obaviti izvide na licu mjesta, te preslušati interesirane stranke i stručnjake po svom izaslaniku.

Na temelju spomenute odluke Državnog gospodarstvenog povjerenstva dozvoljava izvlastbu Državno ravnateljstvo za gospodarstvenu ponovu odlukom, u kojoj ujedno određuje rok za predaju izvlastenog objekta državi. U istoj odluci može spomenuto ravnateljstvo izreći, da prestaju vriediti sve pogodbe ili drugi pravni poslovi, na temelju kojih druge osobe osim vlasnika drže predmete izvlastbe ili njihov dio u uporabi, pa da su te osobe dužne sve, što drže u uporabi, predati državi u roku, koji odredi Državno ravnateljstvo za gospodarstvenu ponovu.

Istom odlukom odredit će se s prvenstvom zabilježbe povedenog postupka za izvlastbu prienos vlasništva predmeta izvlastbe na Nezavisnu Državu Hrvatsku ili na Državno ravnateljstvo za gospodarstvenu ponovu.

Ako se odluka ne može dostaviti neposredno interesiranim osobama, dostavit će im se kod privrednih poduzeća pribijanjem na vrata poslovnice.

Protiv svih odluka, izdanih po ovom paragrafu, nema mjesta tužbi na upravni sud.

§ 3.

Ako se predmet izvlastbe ne preda u odredjenom roku i na odredjeni način, obaviti će predaju upravne vlasti prve molbe na zahtjev Državnog ravnateljstva za gospodarstvenu ponovu. Pravni liek protiv takve odluke nema odgovodne moći.

§ 4.

Kad se izda odluka o dozvoljenoj izvlastbi, povest će se postupak radi procjene. U tu će svrhu upravna oblast prve molbe, na čijem se području nalazi sjedište izvlastenog poduzeća, odrediti ročište, na koje će se pozvati uz procjenitelje i Državno ravnateljstvo za gospodarstvenu ponovu te vlasnici izvlastenog poduzeća. Procjenitelji će odrediti upravna oblast prve molbe iz reda stručnjaka.

Vlasnicima, koji se ne nalaze na području Nezavisne Države Hrvatske, ili kojima se poziv i odluka ne mogu ma s kojega razloga dostaviti, postaviti će se skrbnik po propisima zakona o obćem upravnom postupku od 9. studenoga 1930. god.

Vlasnici predmeta izvlastbe dužni su 8 dana prije ročišta doprinieti svoj pismenj obrazloženj zahtjev o visini naknade.

Ako se medju strankama ne postigne nagodba, obaviti će se odmah procjena.

Vlasnici predmeta izvlastbe dužni su doprinieti sve trgovačke knjige, izprave i podatke, koji se odnose na predmet izvlastbe, a važni su za procjenu.

Nakon provedenog postupka upravne oblasti prve molbe ustanovljuje Državno ravnateljstvo za gospodarstvenu ponovu temeljem zapisnika o procjeni i svih pribavljenih podataka i obavljenih uvida, a prema vlastitoj slobodnoj razsudbi, iznos odštete te mjesto i način, gdje će se novac položiti. Tu odluku ima prije dostave odobriti Državno gospodarstveno povjerenstvo.

Državno ravnateljstvo za gospodarstvenu ponovu može predmet izvlastbe preuzeti po vrijednosti, koja je za nj označena u bilanci podnesenoj javnim vlastima. U tom slučaju otpada postupak oko procjene.

Gdje se porodi sumnja, da se pravi vlasnik predmeta izvlastbe prikriva, dužan je onaj, koji se javio kao vlasnik, u postupku dokazati svoje vlasništvo.

Protiv odluka, izdanih po ovom paragrafu, nije dozvoljen pravni liek ni tužba upravnom ni redovitom sudu.

§ 3.

Čim je odšteta ustanovljena, položiti će se novac na način, određen u odluci iz § 4. ove zakonske odredbe, i odmah odrediti brisanje svih tereta s predmeta izvlastbe.

Ako su izvlaštene nekretnine opterećene pravom zaloga, sud će obaviti razdiobu prema propisima zakona o izvršenju. U tom postupku ne može ni jedan od interesenata računati sebi troškove nastale postupkom.

§ 6.

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama. Provedenje ove zakonske odredbe povjerava se predsjedništvu vlade. Obavezna tumačenja davat će predsjednik zakonodavnog povjerenstva. U Zagrebu, dne 2. rujna 1941.

Poglavnik
Nezavisne Države Hrvatske:
i predsjednik vlade:
Dr. Ante Pavelić, v. r.

Broj: CCLXXXI-1275 Z. p. — 1941.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk, v. r.

Predsjednik

zakonodavnog povjerenstva
minister:

Dr. Milovan Žanić, v. r.

Gradsko poglavarstvo u Zagrebu

Broj: 101162-IIIa-3 — 1941.

(21)

UPOZORENJE

U gradu Zagrebu je zabranjena prodaja ogrievnih drva po ulicama i trgovima, a na Gradskom sajmištu može se prodavati samo na prostorne metre.

Povodom mnogih pritužba iz gradjanstva, da prodavači ogrievnih drva, koji osobito sriedom i subotom dolaze iz okolice Zagreba i prodaju drva po ulicama i trgovima grada na vozove »od oka«, često znatno prikraćuju kupce na mjeri s obzirom na određenu maksimalnu cijenu ogrievnih drva, Gradsko poglavarstvo upozorava sve zainteresirane osobe, da je prodaja ogrievnih drva na vozove po ulicama, trgovima i tržištima u Zagrebu zabranjena, pa će je u buduće nadzorni organi nadležnih vlasti energično spriječiti.

Naredbom Gradskoga poglavarstva od 20. II. 1940. broj 28445-IIIa-6-1941. određeno je, da se na području občine grada Zagreba ogrievna drva imaju prodavati

izključivo po mjeri prostornoga metra, pa je po ovoj mjeri određena i maksimalna prodajna cijena za ogrjevna drva na području grada Zagreba naredbom od 6. XII. 1940. broj 174.949-IIIa-3-1940. Kako je određena mjera i cijena ogrjevnim drvima obvezna za sve, koji prodaju ogrjevna drva na području grada Zagreba, to će se i prodavačima drva, koji ih iz okolice dovoze u grad, dozvoliti prodaju samo na sajmene dane na Gradskom sajmištu po određenoj mjeri i uz određenu maksimalnu cijenu. S obzirom na to ne će se više nikomu dozvoliti, da prodaje drva na vozove »od oka«, već će se drva, koja se na Gradskom sajmištu izlažu prodaji, morati iztovariti i na zemlji složiti tako, da se kupac može uvjeriti o točnosti mjere. Prodavači, koji se ne bi htjeli pokoriti ovim odredbama, biti će po organima redarstveno prisilno odstranjeni sa sajmišta, a nabijačima cijena biti će drva zaplijenjena u korist Zaklade za pomaganje sirotinje i osim toga će biti kažnjeni po odredbama naredbe o nadzoru cijena.

Obćinstvo se umoljava, da u vlastitom interesu podupre Gradsko poglavarstvo kod provedbe napried izloženih mjera na taj način, da ne kupuju drva od prodavača, koji se ovih mjera ne bi držali.

GRADSKO POGLAVARSTVO.

(22)

Ministarstvo za obrt, veleobrt i industriju u Zagrebu

Broj: 42.102

ODLUKA

o cijenama ogrjevnog drveta

Na temelju čl. 2. uredbе o cijenama od 12. ožujka 1941. M. s. 358 i čl. 32. naredbe o cijenama od 24. ožujka 1941. broj 18.900-VII-1941. propisujem slijedeće odredbe o najvišim cijenama ogrjevnog drveta.

I.

U trgovini ogrjevnim drvetom na veliko i malo vriede ovi propisi:

Ogrjevno drvo se dieli na:

- a) tvrdo i
- b) meko.

U tvrdo drvo spada: bukovina, cerovina, brestovina, grabrovina, hrastovina, bagremovina, javorovina (sviju vrsta), jasenovina, kestenovina i divlje voće.

U meko drvo spada: borovina, jelovina, smrekovina, ariševina, brezovina, jehovina (jalševina), topolovina, lipovina i vrbovina.

Tvrdo drvo dieli se na I., II. i III. razred, a meko drvo dieli se na I. i II. razred

Tvrdo drvo

U prvi razred (Ia) spadaju cjepanice sa do 30% cjepanih oblica (polica). Cjepanice i cjepane oblice moraju biti jedan metar dugačke, zdrave i prave (ravne) i na oba kraja pilom okrajčene. Debljina cjepanica mora odgovarati širini mjerenoj na tetivi luka, a ta ide od 12 do 24 cm. Cjepane oblice moraju biti široke najmanje 8 cm na strani gdje su cjepane.

Dozvoljavaju se kvрге (čvorovi), ako su glatko odsječene, a promjer im nije veći od 15 cm, po koji komad u duljini do 110 cm i čitava kora na svakom komadu.

U drugi razred (IIa) spadaju oblice s cjepanicama i cjepanim oblicama. Oblice moraju biti jedan metar dugačke, na oba kraja pilom okrajčene, zdrave i prave (ravne). Debljina oblica je u promjeru od 5 do 16 cm. Cjepanice i cjepane oblice moraju biti jedan metar dugačke, zdrave, ali mogu biti neprave i kvrgave. Debljina cjepanica mjerena na tetivi luka ide od 12 do 30 cm.

Dozvoljavaju se komadi do 110 cm duljine i na 5% od ciele količine cjepanica po koje trulo mjesto.

U treći razred (IIIa) spadaju ciepanice, ciepane oblice i oblice, koje ne spadaju u I. i II. razred, kao i sječenice i gule.

U gule spadaju komadi, koji se ne mogu ciepati, promjera do 40 cm, a dužine od 80 do 120 cm. Sječenice su sjekirom izradjeni komadi promjera od 4 do 10 cm a dužine od 90 do 120 cm.

Dozvoljava se kod gula do 10% trulih komada, a kod sječenica 40% komada s kvrgom.

Meko drvo

U prvi razred (Ia) spadaju ciepanice sa do 30% ciepanih oblica. Ciepanice i ciepane oblice moraju biti jedan metar dugačke, zdrave i prave (ravne) i na oba kraja pilom okrajčene. Širina ciepanice na ciepanoj strani najmanje 11 cm, a najviše 24 cm.

Ciepane oblice moraju biti najmanje 10 cm široke na strani gdje su ciepane.

Dozvoljavaju se kvрге (čvorovi), ako su glatko odsječene i promjer im nije veći od 15 cm, po koji komad duljine od 90 do 110 cm.

U drugi razred (IIa) spadaju oblice, neprave i kvrgave ali inače zdrave ciepanice i ciepane oblice. Oblice su duge jedan metar, na oba su kraja pilom okrajčene, s promjerom od 6 do 16 cm.

Dozvoljava se do 5% ciepanica od ciele količine s po nekim trulim mjestom, zatim komadi dužine od 90 do 110 cm i kvрге.

II.

Ogrjevno drvo ne smije se prodavati po većim cijenama od onih, koje odgovaraju paritetu niže označenih ciena.

bukovina I.	Kn 3.600.—
bukovina II.	» 3.000.—
bukovina III.	» 2.600.—
grabovina I.	» 3.812.—
grabovina II.	» 3.191.—
cerovina I.	» 3.453.—
cerovina II.	» 2.868.—
jasenovina I.	» 3.468.—
jasenovina II.	» 2.881.—
hrastovina I.	» 3.362.—
hrastovina II.	» 2.786.—
hrastovina III.	» 2.416.—
brestovina I.	» 3.176.—
brestovina II.	» 2.593.—
miešane i ostale tvrde listače i divlje voće I.	» 3.264.—
miešane i ostale tvrde listače i divlje voće II.	» 2.672.—
lipovina I.	» 3.360.—
lipovina II.	» 2.791.—
vrbovina, topolovina, johovina (jalševina) i ostale meke listače I.	» 3.286.—
vrbovina, topolovina, johovina (jalševina) i ostale meke listače II.	» 2.791.—
bukovi nevezani otpadci	» 1.956.—
miešani tvrdi nevezani otpadci	» 1.847.—

Za vezane odpadke dodaje se na cieniu nevezanih odpadaka trošak žice i vezanja.

III.

Ciene se razumievaju za 10.000 kg. postavno željeznička kola ili teglenica (šlep), paritet Okučani, Priedor, Lička Jesenica i Zavidovići.

Za utovarne postaje, koje leže između Okučana i Zagreba odnosno Priedora i Zagreba odnosno Ličke Jesenice i Zagreba računaju se paritetne razlike u pravcu Zagreba. Za one utovarne postaje, koje leže od Okučana, Prijedora i Ličkih Jesenica u protivnom pravcu računaju se paritetne razlike u tom pravcu.

Za utovarne postaje, koje leže između Zavidovića i Sarajeva računaju se paritetne razlike u pravcu Sarajeva. Za utovarne postaje, koje leže u protivnom pravcu od Zavidovića računaju se paritetne razlike u tom pravcu.

Za područje velikih župa: Zagorje; Vinodol i Podgorje; Hum; Dubrava; Posavje, samo za područje kotarskih oblasti Brčko i Bieljina; Gacka i Lika, samo za područje kotarske oblasti Udbina; Usora i Soli, samo za područje kotarskih oblasti Kladanj i Zvornik; Vuka, samo za područje kotarskih oblasti Irig, St. Pazova, Zemun i Hrvatski Karlovci; Vrhbosna, osim za područje kotarske oblasti Sarajevo; Pliva i Rama, osim za područje kotarskih oblasti Jajce i Bugojno; Krbava i Psat, osim za područje kotarskih oblasti Bihać i Bosanska Krupa, te Sana i Luka, osim za područje kotarskih oblasti Banja Luka i Priedor odredit će paritetne razlike ured za nadzor cijena.

IV.

Na cijene određene u toč. II. i III. ove odluke dodaju se prijevozni troškovi od utovarne do iztovarne postaje i to:

1. stvarni paritetni trošak podvoza;
2. trošak tovarnog lista i vaganja i
3. trošak odpremne dozvole.

V.

Zaključci, koji su prije sklopljeni, a koji još nisu izvršeni t. j. po kojima roba još nije utovarena u željeznička kola ili teglenicu (šlep) radi odpreme kupcu, imaju se izvršiti po cijenama određenim u ovoj odluci. To isto vrijedi i za djelomično izvršene zaključke, kod kojih ove cijene vrijede za neodpremljeni dio robe.

VI.

Cijene ogrjevnog drveta u prodaji na malo odredit će za svoja područja kotarske oblasti i gradska poglavarstva u roku od osam dana od proglašenja ove odluke prema ovim načelima:

1. kod preračunavanja cijene po težini na cijenu po prostornom metru, ima se računati za 10.000 kg. kod tvrdnog drveta 20 prostornih metara, a kod mekanog drveta 25 prostornih metara;

2. cijenama određenim u toč. II. do IV. ove odluke ima se dodati:

- a) trošak gradske taracovine i drugih gradskih daća;
- b) stvarni trošak iztovara i dovoza od iztovarne postaje do skladišta;
- c) stvarni trošak slaganja na skladištu;
- d) u ime bruto zarade najviše 5%;
- e) možebitni trošak dostave u kuću potrošača prema mjestnim prilikama i
- f) naknada možebitnog piljenja i ciepanja drveta prema mjestnim prilikama.

VII.

Prekupci i trgovci, koji su ogrjevno drvo nabavili po cijenama, koje su vrijedile do izdanja ove odluke, imaju isto prodavati po starim cijenama.

VIII.

Kotarske oblasti i gradska poglavarstva proglasit će svoje odluke po toč. VI., koje odmah stupaju na snagu, u mjestnoj štampi i na drugi način uobičajen u dotičnom mjestu. Takove odluke dužne su spomenute oblasti u daljnjem neprekoračivom roku od tri dana dostaviti neposredno uredu za nadzor cijena ministarstva obrta, veleobrta i trgovine, koji te odluke može potvrditi, preinačiti ili ukinuti.

IX.

Tko prodaje ogrjevno drvo po višim cijenama od onih, koje su određene ovom odlukom, kaznit će se po čl. 7. naredbe o cijenama broj 18.900-VII-1941. od 24. ožujka 1941. odnosno po čl. 7. uredbe o cijenama od 12. ožujka 1941. broj M. s. 358.

X.

Izdanjem ove odluke prestaju vrijediti sve do sada izdane odredbe u pogledu cijena ogrjevnom drvetu.

XI.

Ova odluka stupa na snagu tri dana nakon proglašenja u Narodnim novinama. U Zagrebu, dana 11. rujna 1941.

Ministar
obrta, veleobrta i trgovine:
M. Šimić, v. r.

(23)

ZAKONSKA ODREDBA

o dopuni zakona o držanju i nošenju oružja od 14. lipnja 1928.

§ 1.

Stavka 3. člana 13. zakona o držanju i nošenju oružja od 14. lipnja 1928. dopunjuje se i glasi:

Za naoružanje gradskih straža te zakletoga lugarskog i lovočuvarskog osoblja vojničkim oružjem daje odobrenje ministar hrvatskog domobranstva sporazumno s ministrom unutarnjih poslova.

§ 2.

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama. U Zagrebu, dne 11. rujna 1941.

Poglavnik
Nezavisne Države Hrvatske:
Dr. Anto Pavelić, v. r.

Broj: CCLXXXIX-1328-Z. p.-1941.

Ministar unutarnjih poslova:

Dr. Andrija Artuković, v. r.

Ministar hrvatskoga domobranstva:

Slavko Kvaternik, v. r.

Ministar šumarstva i rudarstva:

Ing. Ivica Frković, v. r.

Predsjednik

zakonodavnog povjerenstva

ministar:

Dr. Milovan Žanić, v. r.

(24)

NAPUTAK

za provedbu zakonske odredbe o izjednačenju propisa o državnom računovodstvu broj CCXLVIII-1076-Z. p. 1941.

I.

§ 1. zakonske odredbe o izjednačenju propisa o državnom računovodstvu ustanovljuje, da se na čitavom području Nezavisne Države Hrvatske bez razlike imaju primjenjivati odredbe zakona o državnom računovodstvu od 6. ožujka 1910. sa svima naknadnim izmjenama i nadopunama, te s odgovarajućim pravilnicima. Ti su pravilnici sljedeći:

Pravilnik za izvršenje odredba iz odjelka »B« (ugovori i nabave) zakona o državnom računovodstvu s izmjenama i nadopunama od 10. X. 1935.; pravilnik o radu odsjeka računovodstva pri ministarstvima i o računovodnoj službi kod naredbodavaca; pravilnik za rad odsjeka računovodstva financijskih ravnateljstava i za računovodno-blagajničko poslovanje poreznih ureda; pravilnik o radu sporednih računovodstava i blagajna, i ostali pravilnici, koji se odnose izključivo na poslove pojedinih grana državne uprave ili na poslove državnih poduzeća.

Zakon o državnom računovodstvu i navedeni pravilnici primjenjivat će se, u koliko se ne protive ostalim paragrafima iste zakonske odredbe kao i ustavnim te drugim propisima Nezavisne Države Hrvatske, što znači, da se imaju primjenjivati u skladu sa stanjem, koje danas vlada u državi.

II.

§ 2. zakonske odredbe o izjednačenju propisa o državnom računovodstvu ustanovljuje propise za državne nabave, prodaje i izvodjenje različitih radnja.

Kod sklapanja pogodaba do Kuna 10.000.— otpada potreba javnog natjecanja i povjerenstva, pa je dovoljno, da te poslove obavlja jedan stalni državni službenik, kojega mjerodavni naredbodavac za to odredi. Pogodbe preko Kuna 10.000.— do 50.000 obavljaju povjerenstva od tri člana, no bez pismenih ponuda. Ako se to iz osobitih razloga ne bi moglo postići, posao se može sklopiti i s jednim samo ponudjačem, ali je povjerenstvo dužno u svojem izvještaju iztknuti razloge, zbog kojih nije moglo postići veći broj ponuda, što će naredbodavac posebnom bilježkom potvrditi uz potvrdu o primjerenosti pogodjene cijene.

Poslove preko Kuna 50.000.— do Kuna 500.000.— vrše i zaključuju povjerenstva, koja moraju izhoditi što veći broj pismenih ponuda, ali najmanje tri. Ne može li se to postići, zakonska odredba dopušta sklapanje posla i onda, ako je bilo manje od tri pismene ponude. No u takovom slučaju određeno povjerenstvo mora podneti mjerodavnom ministru kao naredbodavcu I. stupnja iscrpljivo obrazloženi prijedlog i priklopiti potvrdu mjerodavne obrtne, trgovačke veleobrtne i t. d. komore, kojom se posvjedočuje, da se za odnosni posao nije moglo naći više od jednog ili dva ponudjača. Ministar će ocijeniti čitavo gradivo i o prijedlogu povjerenstva donieti svoju odluku.

Odredba treće stavke § 2. (Nabave ili prodaje i izvodjenje raznih radnja preko Kuna 500.000.— vrše se samo jeftinbom) obćenite je naravi, ali ona ne izključuje primjenu propisa č. 86. toč. 2. do toč. 17, zakona o državnom računovodstvu od 1910., kojima se predviđaju pogodbe, koje se mogu zaključiti neposredno bez obzira na visinu predviđenog iznosa.

Glede odobravanja jeftinbe ili pogodaba vriede u smislu odredaba § 2. zakonske odredbe o izjednačenju propisa o državnom računovodstvu sljedeći propisi:

1. Nabave ili prodaje i izvodjenje različitih radnja do Kuna 500.000.— odobrava mjerodavni ministar ili po njemu ovlaštenj naredbodavac II. stupnja.

To proizlazi iz druge rečenice druge stavke § 2., koja glasi: »Ako se za pojedinu nabavu ili prodaju ne može dobiti više od jedne ili od dvie pismene ponude, nabavu i prodaju može nadležni ministar uz obrazloženi prijedlog povjerenstva i potvrdu nadležne komore odobriti i u tom slučaju.« Ako dakle mjerodavni ministar može odobriti pogodbu u tom iznimnom slučaju, on je pogotovo mjerodavan odobriti pogodbu do Kuna 500.000.— i uz redovite uvjete predviđjene prvom i drugom stavkom § 2.

2. Nabave ili prodaje i izvodjenje različitih radnja preko Kuna 500.000.— odobrava mjerodavni ministar ili po njemu ovlašteni naredbodavac II. stupnja u suglasju s državnim rizničarom.

To slijedi iz odredbe posljednje stavke § 2., prema kojoj mjerodavni ministar u suglasju s državnim rizničarom može odrediti, da se stanoviti rad provede u vlastitoj režiji ili putem neposredne pogodbe, ako prva jeftinba ne uspije, a radi se o poslu, koji je prešan. Tom odredbom dana je državnom rizničaru ovlast pristanka i u iznimnim slučajevima, bez obzira na visinu iznosa. Ta ovlast vrijedi prema tome pogotovo uz redovite uvjete predviđjene trećom stavkom § 2., i državni rizničar kod svih pogodaba preko Kn 500.000.— s obzirom na navedene propise i odredbu § 1. iste zakonske odredbe vrši dužnost, koja je člankom 95.g) zakona o državnom računovodstvu od 1910. bila povjerena ministarskom vijeću za pogodbe preko Dinara 2.000.000.—.

Članak 1. pravilnika za izvršenje odredaba iz odjeljka »B« (ugovori i nabave) zakona o državnom računovodstvu određuje: »Svaka državna potreba, koja se želi podmiriti, i koja za sobom povlači izdatak predviđen i odobren proračunom, mora biti pokrenuta i obrazložena pismenim prijedlogom (referatom) od strane nadležne osobe, koja je dužnošću pozvana ili ovlaštena, da takva pitanja pokreće i ostvaruje.«

Prema tome svaki posao, koji se ima zaključiti (bez obzira na visinu iznosa, kao i na to, da li se zaključuje putem neposredne pogodbe ili javnim natjecanjem) mora se potaknuti pismenim prijedlogom, i bez toga se dotični posao ne moze odpočeti.

III.

U smislu treće stavke § 2. zakonske odredbe o izjednačenju propisa o državnom računovodstvu vrše se nabave ili prodaje i izvodjenje različitih radnja preko Kuna 500.000.— samo jeftinbom.

Prema tome svi spisi, koji se odnose na nabave, prodaje i izvodjenje različitih radnja u vrijednosti preko Kuna 500.000.— šalju se odboru za ocjenu državnih nabava.

Tom odboru imaju se poslati prije konačnog odobrenja i oni predmeti, koji su nastali pod uvjetima iz zadnje stavke § 2. iste zakonske odredbe. U koliko dakle kod radnja, za koje je raspisana jeftinba, prva jeftinba ne uspije, poslat će se predmet s odgovarajućim prijedlogom odboru za ocjenu državnih nabava prije nego li mjerodavni ministar u suglasju s državnim rizničarom odredi provedbu radnja u vlastitoj režiji odnosno prije nego što bude odobrena neposredna pogodba.

Naziv odbora jest: »Odbor za ocjenu državnih nabava pri državnoj riznici.«

Člankom 84. zakona o državnom računovodstvu od 1910. predviđen je savjetodavni odbor za razpravu svih slučajeva, kada se s državom zaključeni ugovori namjeravaju razvrgnuti ili izmijeniti na štetu države.

Dok se ne imenuje novi savjetodavni odbor, vršit će gornju dužnost odbor bivše banovine Hrvatske, kojemu se imaju poslati svi odnosi predmeti naslovljujući ih: »Savjetodavnom odboru pri državnoj riznici.«

IV.

Pravni propisi pojedinih proračunskih područja, koji imaju značaj financijalnog zakona, a koji su spomenuti u § 5. zakonske odredbe o izjednačenju propisa o državnom računovodstvu, jesu slijedeći:

Uredba o državnom proračunu za period 1. travanj—31. prosinac 1941. godine od 31. III. 1941.: uredba o provedbi proračuna banovine Hrvatske i o banovinskim prihodima za 1941. godinu; pravilnici o izvršenju proračuna bivših banovina: drinske, vrbaske, dunavske i zetske za 1941., i konačno, pojedine odredbe dosadanih finansijskih zakona, koje su još na snazi.

Ovim paragrafom pravno se osnažuju prednji propisi u onom svom dielu, koji se ne protivi odredbama §§ 2., 3. i 4. zakonske odredbe o izjednačenju propisa o državnom računovodstvu, te ustavnim i drugim propisima Nezavisne Države Hrvatske. To je provedeno zato, da se može udovoljiti posebnim potrebama, koje nastaju prigodom izvršenja pojedinih proračuna, koji u celosti ili djelomično vriede na području naše države.

V.

Prema § 1. zakonske odredbe o izjednačenju propisa o državnom računovodstvu primjenjivat će se za celo područje Nezavisne Države Hrvatske zakon o državnom računovodstvu od 6. III. 1910. sa svima izmjenama i nadopunama, te s odgovarajućim pravilnicima, u koliko se ne protive daljnjim odredbama spomenute zakonske odredbe, te ustavnim i drugim propisima Nezavisne Države Hrvatske.

Prednja ustanova izključuje dakle vriednost drugih obćih pravnih odredaba i propisa, koji se bave računovodstvenom službom. Ti propisi prestaju vriediti na čitavom državnom području.

Ne vriede prema tome: uredba o državnom računovodstvu od 7. III. 1941. M. S. broj 316 i uredba o proračunu, računovodstvu i računskom sudu banovine Hrvatske od 12. X. 1939. s naknadnim izmjenama i nadopunama.

Glava III. zakona o banskoj upravi od 7. XI. 1929. i uredba o utvrđenju imovine, načinu uprave i budžetiranju banovina od 23. X. 1929. vriedit će i dalje u pogledu odredaba, koje se odnose na djelokrug državne vlasti kao nadzorne oblasti nad izvršavanjem proračuna bivših banovina (izuzevši banovinu Hrvatsku) i nad raspoložbom s imovinom tih banovina (do njihove likvidacije).

VI.

Prienosi (virmani)

Prienose (virmane), dopuštene pravnim propisima, koji se temelje na zakonskoj odredbi o izjednačenju propisa o državnom računovodstvu, odobravat će:

1. mjerodavni ministar u vlastitom djelokrugu izmedju podstupca istog stupca za sve izdatke svih proračuna, koji spadaju u djelokrug područnog ministarstva.

Rješenja odobrenim prienosima imaju se dostaviti državnoj riznici, odjelu za državni proračun i računovodstvo, poradi zabiljezbe.

2. državni rizničar na priedlog mjerodavnog ministra izmedju pojedinih stupaca svih izdataka svih proračuna, koji u celosti ili djelomično vriede na području Nezavisne Države Hrvatske.

Priedlozi za odobrenje prienosa izmedju pojedinih stupaca, u koliko su takvi prienosi navedenim propisima dopušteni, imaju se dostaviti državnoj riznici, odjelu za državni proračun i računovodstvo, na daljnje uredovanje. Ti priedlozi imaju se potkriepiti obrazloženjem o potrebi zamoljenog prienosa i potvrdom mjerodavnog računovodstva o raspoloživosti navjere, koja bi se prienosom imala smanjiti, kao i one navjere, koja bi se imala povećati.

VII.

Pravo naredbodavstva

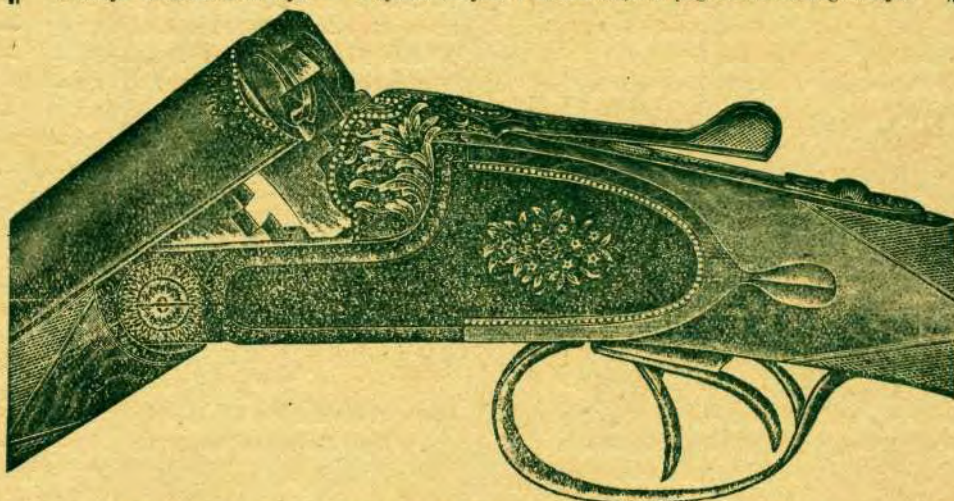
U smislu čl. 57. zakona o državnom računovodstvu od 1910. naredbodavci su ministri i starješine državnih nadležtava i ustanova. Ministrij su naredbodavci prvog

Domaća stručna djela iz područja šumarstva

Broj	Pisac	Naslov knjige	Nabavlja se kod	Cijena		
				Kn	za stud.	za član. društ.
1.	Agić O.	Bilinstvo za lug. osoblje	pisca. Vinkovci	15.—	—	—
2.	Balen J. dr.	O proredama	" Zagreb, Rockefellerova 41	50.—	—	—
3.	"	Pril. poznav. medit. šuma	"	50.—	—	—
4.	"	Naš goli krš	"	100.—	—	—
5.	"	Pogl. na šumarstvo Bugarske	"	50.—	—	—
6.	"	Šumski rasadnici	"	50.—	—	—
7.	"	Josip Kozarac	H. Š. D. Zgb. Vukotinovićeve 2	15.—	—	—
8.	"	Morozov. Nauka o šumi I.	pisca. Zagreb, Rockefellerova 41	60.—	—	—
9.	Balen-Sagađin	Zakon o šumama	Tiskara Narodnih Novina. Zgb.	50.—	—	—
10.	Borošić-Sarnavka	Zbornik šum. zakona i propisa	Ministarstvo šuma i rudnika	60.—	—	—
11.	Čević Ivo ing.	Lovstvo	Tipografija d. d. — Zagreb	80.—	—	—
12.	Demić K. Č.	Radne mašine za obradu drveta	Drvočrtač — Zagreb, Praška 6	60.—	—	—
13.	Fink F.	Kubični sadržaj klada	"	45.—	—	—
14.	"	Površina neobrub. dasaka	"	20.—	16.—	—
15.	"	Površina srednjača (centreplanks)	"	20.—	16.—	—
16.	"	Prerač. engl. stopa i palaca	"	5.—	4.—	—
17.	"	Kubature popruga (frizera)	"	25.—	—	—
18.	Hufnagl-Ves. Mil.	Praktično uređivanje šuma	H. Š. D. Vukotinovićeve 2	20.—	—	—
19.	Levaković A. dr.	Dendrometrija	"	100.—	članovi 50.— nečlan. 70.—	70.—
20.	Mađarević S. ing.	Naše šume	pisca. Zagreb, Palmotičeva 68	120.—	—	—
21.	Marinović M. dr.	Privredni značaj lova	" Bgd. Novopazarska 48 I	60.—	25.—	25.—
22.	"	Šum. privredna geografija	"	300.—	220.—	250.—
23.	"	Značaj šuma u privr. i kult. životu naroda	Kr. Srpska Akademija. Beograd	10.—	—	—
24.	"	Osnovi nauke o upravi šumama	pisca. Bgd. Novopazarska 48 I	140.—	100.—	100.—
25.	Markić M. ing.	O imovnim općinama	" Zgb. Derenčinova 29 i H. Š. D. Zgb. Vukotinovićeve 2	10.—	—	—
26.	Nenadić D. dr.	Račun vrijednosti šuma	"	100.—	članovi 50.— nečlan. 70.—	70.—
27.	"	Uređivanje šuma	pisca. šumarski fakultet. Zagreb	120.—	—	—
28.	Petračić A. dr.	Uzgojanje šuma	"	100.—	—	—
29.	Petrović D. dr.	Šum. i š. privreda u Makedoniji	H. Š. D. Zgb. Vukotinovićeve 2	10.—	—	—
30.	Setinski V. dr.	Bunje (litografrano)	Udruž. stud. šum. Zgb. Vukot. 2	55.—	—	—
31.	"	Vodno graditeljstvo u gosp. i šumarstvu I	Zavod za vodno graditeljstvo Zagreb. Vukotinovićeve 2	70.—	55.—	—
32.	Ugrenović A. dr.	Polja stoljeća šumarstva	H. Š. D. Zgb. Vukotinovićeve 2	200.—	—	—
33.	"	Zakoni i propisi o šumama i p.	Tipografija d. d. Zagreb	120.—	—	—
34.	"	Iskorišćavanje šuma II	D. Tomičić Zgb. Tehn. fakultet	140.—	100.—	—
35.	"	" III	"	140.—	100.—	—
36.	"	" IV	"	140.—	100.—	—
37.	Veseli D.	Zaštita šuma	pisca. Sarajevo. Bolnička 15	30.—	25.—	—
38.	"	Geodezija	"	40.—	35.—	—
39.	"	Lovstvo i ribarstvo	"	30.—	25.—	—
40.	"	Šumarska botanika	"	25.—	20.—	—
41.	"	Kađenje ćumura	"	15.—	12.—	—
42.	"	Sistematika šum. drvija	"	10.—	8.—	—
43.	"	Povj. crtlce o šum. Bos. i Herc.	"	15.—	12.—	—
44.	"	Sušenje četin. šuma	"	10.—	8.—	—
45.	Zoričić M. dr.	Tumač Zakona o lovu	Tiskara Nar. Novina — Zagreb	95.—	—	—

INDUSTRIJA ORUŽJA
BOROVNIK I VRBANIĆ
ZAGREB, Jurišićeva 9 kod Glavne pošte
Telefon 24-5-67

Preporuča svoj cij. gg. lovcima svoje prvorazredne puške, pištolje i sav lovački pribor.
PREUZIMAMO sve u puškarski zanat zasijecajuće popravke oružja te izvršujemo sve najsavjesnije. — Izradujemo lovačke puške po specijalnim narudžbama — Prodajemo najsolidniju lovačku municiju. — Dajemo savjete i informacije u pogledu lovačkog oružja.

Preuzimamo prepariranje raznih životinja

Šumska industrija
Filipa Deutscha Sinovi
Vrhovčeva ulica 1 ZAGREB Telefon broj 30-47
Parna pilana u Turopolju.

Export najfinije hrastovine. — Na skladištu ima velike količine potpuno suhe hrastove gradje svih dimenzija

Utemeljeno godine 1860.

Utemeljeno godine 1860.

K R N D I J A
gospodarska i šumarska industrija d. d.
u Zagrebu

Uprava gospodarstva i šumarstva
NAŠICE, SLAVONIJA
Proizvodi i eksportira svekolike
gospodarske i šumske proizvode